

سىناق

ھەر ھەر ۱۳۲

خزىيان = ۲۰۲۳

كۆنارەكا رەۋشەنەردى كىشى بە

ئىرشا

مىر مەھمەدى رەۋاندىزى

(مىرى كورە)

بۇ سەر نەردنا

ل سائىت ۱۸۳۲ - ۱۸۳۳

مەزارگەھى سۆلتانە مەادوخت

ئارىشا كوردا د مىژوو و

سىاسەتا ئويرسى (رۇسىا) دا

مىرى زمان و ئالفابەيا كوردى

جەلادەت بەدرخان: ۱۸۹۲ -

ژ دیارۆکیت نه شرینیت جفاکی

محەمەد محەسن

دلمان و دەفە جەرا و گەلەک کەسا
ژبەر نەدیتنا جەئێ ژ هەژێ خو،
ئەو دەر ب جە هیلایە و دەرکەفتیە.
مخابن هەتا نوکە ئەوکەس نزانن
کۆ جەئێ لێ دروینیت، نە چ ژ
کەسینیا وی کیم دکەت، نە ژێ زیدە
دکەت، ئەو کەس نزانن کانئ ئەو
چەند ژ بهایی کەسینیا خو کیم
دکەن و ئەو کریارا وی چ هیزە کئی
نا دەتێ ژ بلی شکاندن و کیمکرنا
خو و هەکە بو میناک سەمینارەکا
ئەکادیمی بیت، ئان بو کۆمەکا
کەسیت شوڕشگێر و پێشمەرگە و
شەرکەرێت دێرین بیت، یا فەر و
پیتقیە کەسیت خودان سەربۆر و
ئەکادیمی و پێشمەرگیت دێرین،

بو ئی هەژمارێ مە ئیا ئی
کورتە نفیسینا خو تەرخان بکەین
بو بەرچا فکرنە هەندەک دیارۆکیت
جفاکی کۆ نوکە بوینە دەردە کئی
گران دناف جفاکا مەدا.

هەلبەت مللەت و جفاکا
کوردستانی، خودانی گەلەک تیتالیت
باش و خوڕستیە و ئەم مللەتە کئی
دلینی (عاقینە)، هەر دکەفندا
مروؤئی کورد خو ب شریکئی خەم
و خوشییت کەسیت دەور و بەریت
خو دیتیە و پشکداری دخەم و
خوشییت ئیک و دوو دا کریە،
هەتا نوکە ژێ ئەفە یا بەردەوامە،
بەلئ ب مخابنیفە گەلەک تیتال
ژ تەرزئی خو ئی بەرئ و جارن
دەرکەفتینە و فورمەکا دیتەر بخوؤفە
گرتیە و دویرکەفتینە ژ راستیا خو
و بو میناک ئەو تازی و ئاهەنگ
و سەمیناریت نوکە دەینە دانان و
جەئیت نەمازە و vip و ل سینگى بو
هەندەک کەسا دەینە دستنیشانکرن
و ل ریزیت پێشئ دەینە دانان و
گەلەک جارن ئاریشیت مەزن ل
سەر جەئێ بو روینشتنا هەندەک
کەسا چێوینە و بوینە جەئێ

نه ٻوڏيه، ٽه وڙي ٽه و خه رجيا بي
رامان يا ل هندهڪ ڪاريت دهواتا
دهينه ڪرن و خوداني دهواتي
دكه ڦيٽه دڪراسي شه رميدا و ٽه گه
نه ڪهت دي ب لوما هيٽه خارن و
كه ڦيٽه سه ٽه زماني خه لڪي، هه
بو ميناک ل ده مي چونا خازگينا بو
مالا بويڪي و خه ملاندنا ژورا روپنشتنا
خازگينا ب شرينيٽ گه لڪ بهاگران
و چيڪرنا ديڪور و سير و سه ليقيت
گه لڪ بي تام و رامان، ڪو بهايي
وان شرينيا ديٽه چه ندين وه ره ڦيٽ
دولاري و بي ڪو ٽه و شريني بهينه
خارن ڙي و خوداني وان شرينيا بو
خو دزڦرينيٽه ڦه و گه لڪ تشيت
ديٽريٽ بي رامان و بارگراني بو
خوداني دهواتي، بيگومان هه مي
که سا ٽه ڦ خه رجيه ل ملا ناهين
و پيچينايت بڪه ن و ڙ بهر لومه
و چاڦليڪرن ٽه وڙي نه چار ديٽ
وه بڪهت و خو بيخهت به بن باري
گراني دهينداري.

گه لڪا فهره ٽه هه مي پيڪڦه
شهر ڦان ديروڪا بڪهين و هه ڪه
مه بقيت گوهورينه ڪي ڙي دتيتاله ڪي
خودا بڪهين، بلا ديٽ و سيماي و
بي بنياتي ٽيڪ نه دهين و ب پاريزين.

ل پيشي دانن و قه در لي بهيٽه
گرتن و ٽه م باوهر دڪهين هه مي
به رهه ڦبويي و روپنشتي دي ب ڦي
چه ندي دلخوشين و ڪه س گزندا
ناڪهت و دي باوهر يٽ دايه، ٽه و
که سيٽ ل ڪورسيڪ و جهيٽ سينگي
دگه پرن، که سينيه ڪا گه لڪ لاواز
هه يه و ڙ خو دي باوهرن، ب ريڪا
سينگ ده ريخستن ڦيٽ خو ديوار
بڪه ن و بينه پيش و نزانن ده م و
زه مان بهر ڦان تشاڦه چوويه و
بو يه ٽيڪ ڙ ڪريٽيٽ سه رده م.

داخازا مه ڙ هه مي تيگه هشتي و
رهوش نهڙا ٽه وه ب هه وه ڪا مه زن
ب دڙي ڦي ديروڪي رابن و ٽه ڦ
که سيٽ هوسا هشار بڪه ن و
تبيگه هينن ڪو ٽه ڦه ڪاره ڪي ڪريٽ
و نه دريڏايه و ده ستا ڙي به رده ن،
ديسا هه مي پيڙا بويٽ سمينار و
ٽاهه ننگ و به هيا، بهينه تيگه هاندن
ڪو ٽه ڦا ٽه وڙي دڪه ن و وان جها بو
وان که سا ته رخان دڪه ن، وي ڪاري
بهيلن و وان جها بدنه که سيٽ
دانعه مر و پيشمه رگيٽ دي رين و
که سيٽ ٽه ڪا ديمي.

ديروڪه ڪا ديٽر يا ڪو نوڪه ل سه ر
مليٽ هه ڙارا بو يه بارگرانيه ڪا مه زن
و چجارا ڙ عه ده تيٽ مه ڪوردا

خودائى ئىمتيازى
محمد محسن

سەرنىسەشان

خالد دېرەشى

Tel - WhatsApp,

+9647504642107

دەستەگا نىسەشان

محمد عبدوللا نامىدى

سەردار ھىتوتى

ئىداچوونا نەزمانى

ھەمىدى بامەرنى

نەدرىس

نامىدىنى - كانىيا مالا

چا پخانە

گازى - دھوك

سىلاف

كۆقارەكە روشەنەزىرى كەتتى يە

۱۳۲

خزىران - ۲۰۲۳

رىفەبەرنى ھونەرى

علي حفظ الله

Tel - WhatsApp

+964 7504226413

سىلاف ل تورائىننەپنەتتى

<https://en.calameo.com/subscriptions/2219010>

The
New York
Times

قہژہنا شورہشا نیلونی
د رۆژناما نیویورک تایمزدا
خزیرانا ۱۹۶۱-کانوینا نیکی ۱۹۷۰

کاروان صالح ویسی*

SILAV

پشکا دوی

تہوهری نیکی

شورہشا نیلونی د رۆژناما نیویورک تایمز دا

۱۹۶۷-۱۹۶۳

FOR THE WEEK END, DECEMBER 12, 1963

HAPPY NEW YEAR

ALL SIX BLOOMINGDALE STORES WILL BE CLOSED TOMORROW NEW YEAR'S DAY

NEW YORK - BRENDA COUNTY
FRANKLIN DELAWARE
NASH ROCHESTER - WINDY HILLS
STAMFORD

Bloomingdale's

Higher Interest
SAVINGS CERTIFICATES

6% 12 MONTH

5 1/4% 6 MONTH

SAVINGS ACCOUNTS
The Choice is Yours

5% 12 MONTH
5% 6 MONTH

FOURTH FEDERAL SAVINGS

1200 BROADWAY, NEW YORK 10
NEW YORK, N. Y. PHONE 244-3000

Custom Shop
has every
fashion shirt,
plus!

from \$5.50
Custom made

The Custom Shop

For the Kurds in Iraq, Peace but Little Else

**Jordan Rebels Kill
Iraqi Troops and
Flee Baghdad**

Baghdad, Dec. 11 (AP)—Iraqi troops today killed 100 Jordanian rebels and captured 1,000 rifles and 100 machine guns in a battle that ended in a tactical draw.

The rebels, who had been fighting for three days, were driven from their positions near the city of Tikrit, about 100 miles north of Baghdad.

The Iraqi army, which had been on the offensive since the rebels' attack on Baghdad on Dec. 8, captured the rebels' positions and killed 100 of them.

The rebels, who are led by a former Iraqi army officer, had been fighting for three days. They had been driven from their positions near Tikrit, about 100 miles north of Baghdad.

The Iraqi army, which had been on the offensive since the rebels' attack on Baghdad on Dec. 8, captured the rebels' positions and killed 100 of them.

THE MARCH OF REBELS INTO BAGHDAD ON DECEMBER 8, 1963.

The rebels, who had been fighting for three days, were driven from their positions near Tikrit, about 100 miles north of Baghdad.

The Iraqi army, which had been on the offensive since the rebels' attack on Baghdad on Dec. 8, captured the rebels' positions and killed 100 of them.

**Dismissal of Officers
in Central Province
Despite Accord**

Washington, Dec. 11 (AP)—The United States today announced that it had dismissed 100 officers in the Central Province of Vietnam, despite an accord that had been reached between the government and the rebels.

The officers, who were dismissed for alleged involvement in the 1963 coup, were dismissed from their positions in the Central Province.

The United States announced that it had dismissed 100 officers in the Central Province of Vietnam, despite an accord that had been reached between the government and the rebels.

**Warsaw Weekly Blames
Party for Price Rioting**

Warsaw, Dec. 11 (AP)—The Polish weekly "Praca" today blamed the ruling party for the price rioting that broke out in Warsaw last week.

The weekly said that the party's economic policy was the cause of the price increases that led to the rioting.

The Polish weekly "Praca" today blamed the ruling party for the price rioting that broke out in Warsaw last week.

Army Atrocity Charged on Bogota TV

Bogota, Dec. 11 (AP)—A television broadcast today charged that the Colombian army had committed an atrocity in the town of Bogota.

The broadcast, which was shown on national television, showed a group of soldiers in the town of Bogota.

The broadcast, which was shown on national television, showed a group of soldiers in the town of Bogota.

ZARARS

Zarars is a new product that helps you get the most out of your skin. It is a natural product that is gentle on your skin and helps to remove dead skin cells.

Zarars is a new product that helps you get the most out of your skin. It is a natural product that is gentle on your skin and helps to remove dead skin cells.

SQUEEZE

Squeeze is a new product that helps you get the most out of your skin. It is a natural product that is gentle on your skin and helps to remove dead skin cells.

Squeeze is a new product that helps you get the most out of your skin. It is a natural product that is gentle on your skin and helps to remove dead skin cells.

**First Divorce Under Italian Law
Is Granted to Separated Couple**

Rome, Dec. 11 (AP)—The Italian government today announced that it had granted the first divorce under the new Italian law to a separated couple.

The couple, who had been separated for several years, were granted a divorce by the Italian court.

The Italian government today announced that it had granted the first divorce under the new Italian law to a separated couple.

قاسمی نه هیلیت. فه‌پ‌ئ‌ژ نه‌و بوو، ل
۸ شواتا ۱۹۶۳، ئینقیلابه‌کا له‌شکه‌ری،
ب سه‌روکیا عه‌بدولسه‌لام عارفی
(۱۹۶۳-۱۹۶۶)، ل پایته‌ختی ئیراقی،
به‌غدا، قه‌ومی. فه‌پ‌ئ‌ژا وی نه‌و بوو،

ل روژیت ده‌سپیکا شواتا ۱۹۶۳، کاودان
و پیشه‌اتیت سیاسی بی‌ت ئیراقی به‌ر
ب ئالوژیی دچوون. هی‌زیت له‌شکه‌ری
بی‌ت ئیراقی ده‌ست ب لقی‌نیت خو
دکر، دا حکومتا عه‌بدولکه‌ریم

مستهفا بارزانی بۆ رۆژنامه فانا دیارکر کو وی داخواز ژ هیژیت خو کریه «بزقنه جهیت خو یت سهرپشک»، بۆ شه ری دحازرین، هه گهر هاتوو حکومه تا مه رکه زی حه قتی کوردان بۆ حوکمی زاتی ده فگۆتته کر (ئيعتراف پینه کر) (The New York Times, 2 March, 1963, 11).

پشتی حکومه تا ئیراقی یا نوی داخوازییت کوردان یت نه ته وی و پروژهی حوکمی زاتی پاشتیخستین، پاشتیخستنا پروژی ئۆنۆنۆمیا کوردا، وه لاتیت رۆژنآفایی ترساندن و سهرکیشیا کوردا ژ پشته فانا سۆزیت عه ره با یت نه شه ری بیزار بوون. ل گه ل هندی، کورد لسه رخباتا خو یا چه کداری به رده وامبوون، ل وی وه ختی حکومه تا مه رکه زی یا نوی یا له واز بوو. دقیا ب ده سفه ئینانا پشته فانا کوردا به رپه ری خو (موقف) ل به غدا موکومه ت. ژ به ر هندی، ل ئادارا ۱۹۶۳ئی، حکومه تا نوی، نۆینه ری خو تاهه ری حیا (۱۹۱۶-۱۹۸۶)، پیخه مه ت دانوستاندیت ئاشتی دگه ل کوردا هنارته ده ف سهرکیشیا کوردا (The New York Times, 6 March, 1963, 11). رۆژناما ناقبری دیار ده کن، ژ به ر هندی ل ۳ نیسانا ۱۹۶۳ئی، صالح یوسفی (۱۹۱۸-۱۹۸۱)، جه لال ته له بانی (۱۹۳۳-۲۰۱۷)، محمود عثمان (۱۹۳۸- تانوکه ساخه) و ئیدریس بارزانی (۱۹۴۴-۱۹۸۷)، نوینه ریته مه لا مسته فا بارزانی و شۆره شا ئیلونی هه یامی دو حه فتیا ژبو ده سپیکرنا دانوستاندنا دگه ل نوینه ریته حکومه تا

سه روکوه زیری ئیراقی، عه بدولکه ره م قاسم هاته سیداره دان (هاته کوشتن.س) و عه بدولسه لام بوو سه روکی ئیراقی (The New York Times, 8 February, 1963, 10). و حکومه ته کا نوی ل ئیراقی هاته چیکرن و حکومه تا نوی ب ریکا رادیوی دیارکر دی ده ستوره کن نوی بۆ ئیراقی هیته دارپشتن و دی حه قیت ملله تی کورد د چارچوقی ریفه به ریه کا لامه رکه زی (نهمه رکه زی) دا هینه ده فگۆتکرن. ژ به ر وی سپه ریا باش کوردا پشته فانا ئینقیلابی کر. پشتی هینگی، واشنتون ژ سهرکیشیا کوردیت ئیراقی خازت، پشته فانا حکومه تا نوی یا ئیراقی، ئه وا پارتا به عس سه روکیا وی دکر بکه ن (The New York Times, 23 March, 1975, 15).

ل ۱۵ شوباتا ۱۹۶۳ئی، پشها تیت سیاسی ل ئیراقی هاته گوهورین، ده سه ه لاتداریا نوی یا ئیراقی و دۆژنا کۆمۆنیستا هه فسه نگیا هیژی ل رۆژه لاتا نافین هه مبه ری مسری و کوردا گوهوری. هه ژیه بیژین حوکمداریته نوی یت ئیراقی نه ته وه په رستیته عه ره ب و سوشالیست بوون (The New York Times, 15 February, 1963, 10). لای خۆفه، سهرکیشیا کوردا حکومه تا مه رکه زی گفاشت کو دی شه ری نوی که نه فه، داخواز ژ حکومه تی کر حوکمی زاتی بده ته کوردا، به روفاژی، ئه وه دی ده وله تی راگه هینن، له وا خه لکی ئیراقی گه ف ل کوردا کرن و داخواز ژیکر خو بۆ شه ری به ره فه فکه ن. ژ به ر هندی، مه لا

خازت نافه‌ینکاری ل نافه‌را وان و حکومتا مه‌رکه‌زی بکه‌تن (The New York Times, 17 May, 1963). ل خزیرانا ۱۹۶۳ئی، وه‌لاتن مسری بزافکر، دچاره‌کرنا ناریشیت نافه‌را سه‌رکیشیا کوردا و حکومتا ئیراقن دا بیته نافه‌ینکار. له‌وا، ل ۴ خزیرانا ۱۹۶۳ئی، ل ژیرچاقدیریا حکومتا جه‌مال عه‌بدولناسری (۱۹۵۶-۱۹۷۰)ئی، کومبونه‌کا سیقۆلی د نافه‌را نوینه‌ریت کوردا ب سه‌روکیا جه‌لال ته‌له‌بانی و حکومتا ئیراقن ل باژیرن قاهیره هاته‌ کرن. لدویف پیزانینیت په‌یامنیرن رۆژناما نیویورک تایمزئی ده‌سخۆئیکستین، پشتی دیتنا سه‌روکن مسری، نوینه‌ری کوردا جه‌لال ته‌له‌بانی یئ ژ فهریزیت کومبونا قاهیره یئ دلخۆش بوو و هیقیدار‌بوو فهریزیت وی بهینه‌ بجه‌ئینان (The New York Times, 4 June, 1963, 10). به‌لن دیار‌بوو فهریزیت کومبونا قاهیره ب دلن حکومتا مه‌رکه‌زی نه‌بوون. ژ‌به‌ر

مه‌رکه‌زی ل به‌غدا بوون (The New York Times, 14 April, 1963, 10).

هیزیت مه‌زنیت نافده‌وله‌تی ژی لدور پرسا کوردا و هه‌بوونا ده‌وله‌ته‌کا کوردا ل ده‌قهری خو دیارکر. وه‌کی میناک، د راپورته‌کا رۆژناما نیویورک تایمزدا کو دزفریته ۶ گولانا ۱۹۶۳ئی، هاتیه‌ کو «حکومه‌تا تیکه‌تیا سوّفیه‌تن پشته‌فانیا ده‌وله‌ته‌کن بو کوردا ل ئیراقن دکه‌تن». ئەف پشته‌فانیه‌ ب دژی پیگه‌هئ عه‌ره‌با ده‌یته‌ دیتن. ژ فهریزا فن داخویانیا مۆسکوی، پارتیا کومونیس‌تا ئیراقی پشته‌فانیا خو بو هیزیت شوّره‌شا کوردا، ئەویت مسته‌فا بارزانی سه‌رکیشیا وان دکر، پیخه‌مه‌ت ستاندنا حوکمن زاتی د ناف ئیراقه‌کا دیموکراسدا دیارکر (The New York Times, 7 May, 1963, 9).

ل ۱۷ی گولانا ۱۹۶۳ئی، سه‌رکیشیا کوردا ژ سه‌روکن مسری جه‌مال عه‌بدولناسری

دا هێرشێ بنگههێ سەرپشکێ هێزیت مه‌لا مسته‌فا بارزانی ل کوردستانێ بکه‌ن. ژ لایێ خوڤه‌ کوردان راگه‌هاند، هه‌که حکومه‌تا ئیراقی ل هێرشا سەر هێزیت شۆره‌شی به‌رده‌وامبیت، ئه‌و دی هێرشێ که‌ن سەر بۆرییت نه‌فتی و حکومه‌تا رۆسیا ئیدانا کریاریت له‌شکه‌ری ییت ئیراقی کر (The New York Times, 13 June, 1963, 9). د قه‌رێژیدا، ل ۱۴ خزیرانا عه‌ینی سالی، شه‌ر و پیکدادان و دژواری د ناقه‌را هه‌ردو لادا قه‌ومی و راپۆرتیت حکومه‌تا مه‌رکه‌زی ل به‌غدا راگه‌هاندبوو د وان پیکدادانادا، زیده‌باری زیانییت نه‌هاتین زانین، نیژیکی ۱۶۵ پيشمه‌رگه‌ (ئه‌ویت به‌رامبه‌ری مرنێ دپاوه‌ستن) ییت کورد هاتنه‌ کوشتن (The New York Times, 14 June, 1963, 15).

ژبه‌ر وان پيشقه‌چووئیت هه‌ستیاریت ده‌قه‌ر و ئیراق تیدا دبووری، ل ۲۰ خزیرانا ۱۹۶۳ی، مۆسکۆ راگه‌هاند حکومه‌تا سوڤیه‌تی هۆشداریه‌که‌ لدور شه‌رپێ دژی کوردا دایه‌ ئیراقی و تیدا دایه‌ رۆنکرن: «هه‌که‌ حکومه‌تا ئیراقی لسەر هه‌ویت خو ل دژی کوردا به‌رده‌وام بیت، دی حکومه‌تا سوڤیه‌تی پرۆگرامی خو یی هاریکنا ئیراقی راوه‌ستینن. به‌رامبه‌ری هندی، دی ب ۵۰۰ ملیۆن دولارا هاریکاریا داخوازییت کوردان که‌تن، دا حوکمی خو بریقه‌برنی ل ئیراقی ده‌سخۆیجن. ب قی چه‌ندی پتر ترس لده‌ف هێزیت مه‌زیت و هکی ئه‌مريکا و به‌ریتانیا په‌یدا بوو. ئه‌وان وه‌سا هه‌زدکر کو مسته‌فا بارزانی

هندي ل ۹ خزیرانا ۱۹۶۳ی، دانوستاندنیته‌ ناقه‌را نوینه‌ریت کوردا و حکومه‌تا مه‌رکه‌زی هاتنه‌ راوه‌ستاندن و کومبوونیت قاهیری هاتنه‌ شکاندن. ل دویمه‌هیی هه‌ردولا به‌ره‌هه‌قییت شه‌ره‌کێ نوی کرن، (The New York Times, 10 June, 1963, 11).

ل ۱۰ خزیرانا ۱۹۶۳ی، حکومه‌تا ئیراقی شه‌ر ل دژی کوردا راگه‌هاند و داخواز ژ سه‌رکیشیت کورد کر د (۲۴) سه‌ه‌تادا خو ته‌سلیمه‌کن. هه‌روه‌سا حکومه‌تا مه‌رکه‌زی راگه‌هاندبوو کو هێزیت مسته‌فا بارزانی ده‌سپیکه‌ریت شه‌رینه‌ و هێرشکریه‌ هێزیت وی. به‌رامبه‌ری هندی، هێزیت مه‌لا مسته‌فا بارزانی ئه‌ف چه‌نده‌ ره‌تکر و دیارکر کو هێزیت ئیراقی ده‌سپیکه‌ریت شه‌رینه‌ (The New York Times, 11 June, 1963, 8).

ل ۱۱ خزیرانا ۱۹۶۳ی، حکومه‌تا ئیراقی راگه‌هاند کو ئه‌وی هێزیت خو پیکه‌مه‌ت شکاندنا هێزیت شۆره‌شا کوردا ییت به‌ره‌هه‌فکرین، ئه‌وا مه‌لا مسته‌فا بارزانی سه‌رکیشیا وی ل چیا ییت کوردستانێ ده‌که‌تن (The New York Times, 12 June, 1963, 7).

د پینگاقیت خودا بو قۆتبه‌رنا هێزیت شۆره‌شا کوردا ل ده‌قه‌ریت کوردا، ل ۱۲ خزیرانا ۱۹۶۳ی، حکومه‌تا مه‌رکه‌زی هێزیت خو به‌ر ب که‌رکویکی، هه‌فلیری و سلیمانین هنارتن، نارمانجا سه‌رپشکا وی هیزی ئه‌و بوو بگه‌هتن ره‌واندۆزی

نوینہری ئیراقی ل نہتہوئیت ئیکگری، دا
خویاکرن کو «دہستہکی دہرفہیی کوردا
بؤ شۆرہشی پالدہتہن» (The New York
Times, 22 June, 1963,9).

لدویف راپۆرتہکا رۆژناما نیویورک تایمز
یا ل ۲۹ خزیرانا ۱۹۶۳ئ ہاتیہ بہلافرن،
تیدا ہاتیہ دیارکرن بہتہلیونہک ژ
ہیزیت سۆری ب سہرکیشیا (فہد
الشاعر ۱۹۶۷-۱۹۹۴) بو ہاریکرن ہیزیت
ئیراقی ہاتبوو فریکرن، دایہ رۆنکرن
ہہردو ہیز و ترۆمبیلیت لہشکہری ہاتینہ
ہنارتن دا شہری ہیزیت کوردا بکہن.
نہوان ہیزا ملبملی ہیزیت ئیراقی فہ
شہری ہیزیت کوردا دکر. سۆری نہف
چہندہ کرہکہیس، دا ریکل ل کوردیت خو
بگریت کو پشکدارین د شۆرہشیدا بکہن
و ہہرہوسا ریکل ل بگریت دا نہشین
ہاریکاریت مالی و لہشکہری پیشکیشی
ہیزیت کوردا بکہن لسہر تخویبی ناقہرا
ئیراق و سۆری (The New York Times, 1
July, 1963,10).

ل تیرمہہا ۱۹۶۳ئ، ژبہر دو نہگہرا، کاودان
و پیشہاتیت سیاسی بیت نافخوہیت
ئیراقی بہر ب رہوشہکا نہدیار و ہہستیار
دچوون. (۱)، چونکی ل ۳ تیرمہہا
عہینی سالی، ئیراقی ل پشکا زوری لسہر
ہیرشیت خو بیت لہشکہری ل دژی
کوردا بہردہوامبوو و پیگری ب بہندیت

بؤ وہجیت ئیکہتیا سۆقیہتی ل دہفہری
شولدکہتن» (The New York Times, 21
June, 1963,10). ژبہر ہندی، بزافکرن
ہاریکاریت لہشکہری و نابووری
پیشکیشی حکومہتا ئیراقی بکہن، دا
تخویہکی بؤ پیشفہچوونا سۆقیہتی ل
دہفہری دانن (The New York Times,
21 June, 1963,10).

ہہرہوسا ل ۲۰ خزیرانا ۱۹۶۳ئ،
دانوستاندیت نہپہنی د ناقہرا نوینہری
شۆرہشا ئیلونی، جہلال تہلہبانی و
حکومہتا ئیراقی پتخہمہت شۆرہشا
دو سالی ل کوردستان بدویماہیہیت
دہسپیکرن. ہہرہوسا حکومہتا نوی یا
ئیراقی داخووا بہردانا ہہمی گرتیت
سیاسی بیت کورد ل حہپسخانا قہیلکر،
ژبلی بیت ئیراقیت سۆر (کۆمونیستا)
(The New York Times, 1 July, 1963,10).

ہہرچہواہیتن، حکومہتا مہرکہزی پیگری
ب سۆزیت خو نہکر و لسہر سیاسہتا
خو یا بہری بہرامبہری پرسا کوردا
بہردہوامبوو. ژبہر ہندی، ل ۲۰ خزیرانا
۱۹۶۳ئ، ژبہر وی سیاسہتا حکومہتی
دگہل کوردان لسہر دچوو، چار وہزیریت
حکومہتا مہرکہزی دہست ژ کاریت خو
بہردا (The New York Times, 21 June,
1963,8). عہدنان پاچہچی (۱۹۲۳-۱)
فہژہنا خودا ہہمبہری شۆرہشا کوردا،

۱ - عہدنان نہلپاچہچی { بہغدا 14 گولانا (مابیس) 1923- 17 جریا دوین (نوفتیمہر) 2019 }، سیاسی و
دیپلوماسیہکی ئیراقیہ. دکتورال زانستیت سیاسی ژ زانینگہہا جۆرجتاون وەرگریہ. ئیکسہر پشتی ئینقیلابا ۱۴
تیرمہہا ۱۹۵۸زا. بسوو سہفیری ئیراقی ل نہتہوئیت ئیکگری حہتا بوویہ وہزیری دہرفہ ل چاخنی عہدوسہلام
عارفی (1965 - 1967 ز). ل 17 جریا دوین 2019ئ د ژین 96 سالیندا ل نہبوزہبی مریہ.

مهدهنی کهفتن. ب هزارا خه لک هاتنه کوشتن و بریندار کرن. ههروه سا ب بهزارا خه لکی مهدهنی و هیزیت پیشمه رگه یی بو پاراستن و سلامه تیا خو بهر ب تخوییت تورکیا و ئیرانی چوون. ژبه ر هندی، ل ۱۷ ته باخا ۱۹۶۳ئی، سه روکی ئیراقی، عه بدولسه لام عارفی ب ریگا راگه هاندنیت خو داخو پانیه ک به لاقکر و تیدا دیارکر «مهلا مسته فا بارزانی یی بو سه ر تخوییت ئیرانی چووی»، ژلایتی خو فقه سه رکیشیا کوردا، ئه ف دهنگ و باسه ره تکران و دیارکر مسته فا بارزانی یی د ناف هیزیت خودا ل به روکیت شه ری دا (The New York Times, 17 August, 1963, 13).

پشتی سه رکیشیا کوردا دهنگوباسیت چوونا مسته فا بارزانی بو ئیرانی ره تکرین. ههروه سا هیزیت کوردا هیدی هیدی بهیزدکهفتن و دهست ب پیشقه چوونیت خو کرن. لهوا، حکومه تا ئیراقی ههست ب ترسی کر و هزرکر دی هیزیت وی شکیان و دی زیانیت مهزن فیکهفن. لهوا بزاقیت خورت کرن دگه ل نوینه ریگ کوردا کومبیتن. ئه و بوو ل ۱۸ ته باخا ۱۹۶۳ئی، نوینه ریگ حکومه تا ئیراقی دگه ل نوینه ریگ سه رکیشی کورد، مهلا مسته فا بارزانی، بو بدویماهیئینانا شوپه شی، ل کوردستانی کومبوون. پروژانما نافری دایه دیارکر کو ژیده ریگ کوردا بو دیارکر بوو کو ئه و کومبوون ل ده فقه را ره واندوژی هاتبوو کرن. د فی کومبوونی دا نوینه ریگ حکومه تا مه رکه زی پروژه ک

دانوستاندنیت خو دگه ل نوینه ریگ کوردا نه کر. (۲) بزاقه کا کومو نیستا بو بنگه هی له شکه ری یی بنافی (رشد) ژ ده رفه یی به غدا هاته شکاندن و په وشا وی هه یامه کی یا ته نا نه بوو (The New York Times, 4 July, 1963, 8). ل ۶ تیرمه ها ۱۹۶۳ئی، حکومه تا ئیراقی راگه هاند هیزیت کوردا جاره کا دی ده سه افیتیه چه کی و لسه ر شه ریت دژی هیزیت وی دبه رده وامن. د فه ریژیدا هیزیت وی شیاپنه وان بشکیان و سه رکه فن (The New York Times, 17 August, 1963, 13). ژبه ر هندی، حکومه تی هیزیت خو بهر ب ده فقه ریت هه ستیاریگ کوردا برینه و ل ۱۴ تیرمه ها ۱۹۶۳ئی، د راپورته کا خودا، پروژانما نیویورک تایمز دایه دیارکران کو حکومه تا ئیراقی راگه هاندیه «هیزیت وی بنگه هی سه رکیشیا کوردا ل ده فقه ریت ژوری وه لاتی ب ته مامی هه رفاندیه» (The New York Times, 14 July, 1963, 17).

ل ۳۱ تیرمه ها ۱۹۶۳ئی، مهلا مسته فا بارزانی ب هیزیت خو فقه بهر ب پروژانفایی چوو، دا به رسینگی هیزیت ئیراقی بریگا ره وانه کرنا هیزیت کوردا ییت ده فقه ری بو سه ر تخوییت وه لاتی ئیرانی بگریتن، ییت بزاقدکران کوردستانی بکه نه دو پرت، (The New York Times, 2 August, 1963, 12). هه رچه وایتن، حکومه تا ئیراقی لسه ر هیزیت خو ب ریگا بو مبه بارانکرنا ب فرۆکا و هیزیت په یاده لسه ر ده فقه ریت کوردا به رده وامبوو، ده فقه ریژیدا زیانین گه لک خراب ب خه لکی

پشتی ل ئیلونا ۱۹۶۳ئی، هیزیت حکومتا ئیراقی هیرشه‌ک دژوار ب تانک و زریپوشا کریه سهر کوردا. حکومتا ئیراقی،

پچه‌کی ب سیاستا خودا چوو و دقیا پشته‌فانیا کوردان بو

لایئ خو بکیشیتن، چونکی کاودان و پیشهاتیت سیاسی

د نافخوھیا ئیراقی ده، نه‌خاسمه ل به‌غدا، بهر

ب نه‌خوشیی و ئالوژیی دچوون. چونکی گروپه‌کی

پارتا به‌عس به‌ره‌فییئت خو دکرن ئینقیلابه‌کی

دژی حکومتی بکه‌ن. له‌وا ل ۱۲ چریا ئیکئی

۱۹۶۳، حکومتی بریاردا هنده‌ک زیندانییئت

سیاسی یئت کورد نازابکه‌تن. ژ فهریژا

هندی، شیخ‌نه‌حمه‌دی بارزانی، برایی سهرکیشتی شوپره‌شا کوردا، مسته‌فا

بارزانی، ئه‌وی هاتیه‌گرتن نازاکرن (The New York Times, 12 October, 1963, 15).

ل ۱۸ چریا دووی ۱۹۶۳ئی، عه‌بدولسه‌لام عارف، ئه‌وی سهرکیشتیا ئینقیلابا شواتا

۱۹۶۳ئی کری، ئوب ته‌مامی ده‌سه‌هلان کۆنترۆلکری (The New York Times, 6)

(January, 1964, 14)، داخواز ژ سهرکیشتیا کوردا کر خو ته‌سلیمی حکومتا

مه‌رکه‌زی بکه‌ن. به‌روفاژی، دی حکومت هیرشه‌کا دژوار که‌ته سهر وان. به‌لی

چونکو ده‌زگه‌هیت حکومتی د له‌واز

لسهر حوکمی زاتی بو کوردا پیشکیشکر بوو. به‌لی نوینه‌ریئت کوردا ئه‌و پرۆژه

په‌تکر بوو. چونکی ئه‌و پرۆژه گه‌له‌کی دویری داخواییت سهرکیشتیا کوردا بوون

(The New York Times, 4 July, 1963, 8).

پشتی بوورینا وه‌خته‌کی کورت،

حکومه‌تا مه‌رکه‌زی ل به‌غدا، شه‌ره‌کی نوی ب دژی کوردا

پاگه‌هاند و دیارکر، پیدقیه د ۲۴ ده‌مژمیرادا، مسته‌فا بارزانی

خو ته‌سلیمی حکومتی بکه‌تن. ل دویماییا

ته‌باخا ۱۹۶۳ئی، هیزیت ئیراقی هیرشکره سهر

مه‌قه‌ریئت سهرکیشتیا کوردا و ب دژواری

تۆپیارانکرن. ل ۱ ئیلونا ۱۹۶۳ئی،

پادیویا حکومتا مه‌رکه‌زی ل به‌غدا پاگه‌هاندنه‌ک به‌لافکر و تیدا

دیارکر کو هیزیت حکومتی باره‌گه‌هی سهرکیشتیا شوپره‌شی خرابکریه. د عینی

ئیریشدا، زیانیئت گه‌له‌ک خراب ب خه‌لکی مه‌ده‌نی که‌فتینه و هژماره‌کا

مه‌زنا خه‌لکی هاتیه‌کوشتن. هه‌روه‌سا هژماره‌کا مه‌زنا خه‌لکی به‌ر ب تخوییی

تورکیا و ئیرانی چووینه و مشه‌ختی وان وه‌لاتا بووینه. د عینی ده‌مدا، هژماره‌کا

ئیکجار مه‌زن ل ده‌قه‌ریئت چپایی ئاسی بووینه (The New York Times, 23 March, 1975, 13).

عه‌بدولسه‌لام عارف

پراگەھاند، ئەوی داخواز ژ ٦ ھزار چە کدارا ل پارێزگەھا سلیمانی و کەرکوک کربە کو ل سەر مەشقین لەشکەری بەردەوامین و بۆ ھەر تەشتەکی دەرھەقین (The New York Times, 2 March, 1964, 11). ل ١٢ شۆباتا ھەر وی سالی، حکومەتا ئیراقتی پراگەھاند کو پشتی ئاگر بەستت ھیدی ھیدی ھیزیت لیوا ئیک و دو ییت دەھین فە کیشان، گرتییت ھەردو لاییت ھاتینە ئازاکرن و ئاکنجیکرن. ھەروەسا خۆیاکر کو حکومەت دی بەز رەوشا ئاوارتە (نەنۆرمال) و دادگەھا لەشکەری ل ژوری و دادگەھا شۆرەشی ل بەغدا راوەستینیت و دی کوردستان ژ داھاتی وەلاتی ھیتە ئافە دانکرنقە (The New York Times, 13 February, 1963, 10).

ل ٢٩ شوباتا ١٩٦٤ی، ژ لای خوقە، حکومەتا ئیراقتی ھیزیت خۆ ژ دەقەریت رانی، قەلادزی، پینجوبین و چوارتە فە کیشان. دەعینی دەمدا، ھیرشیت ھیزیت حکومەتی ل دژی کوردا بەردەوامبوون و رابوون ھیرشەکا نوی برە سەر دەقەریت ژوری. ل سەر قن ھیرشا نوی یا لەشکەری ئیراقتی، جەلال تەلەبانی بۆ رۆژنامەفانا دابوو دیارکرن، کو حکومەتی گروپەکی باژیر و گوند ل نیزیکی کەرکوک، کو نیزیکی ٦٠ ھزار کورد لی ئاکنجیبوون، خرابکرنە. د بەردەوامیا ھیرشیت خۆدا ل سەر دەقەریت کوردا، ھژمارەکا دی یا گوندا ل نیزیکی ھەبلیری خرابکرن.

بوون، ئیراق د پەوشەکا سیاسی یا تەنگاقتا دبووری. حکومەتا نوی ھزرکر، دا دەزگە ھیت خو ھیزیت و ھیزیت خو ریکبخت یا پیدقی وەختیە. ژبەر ھندی، حکومەتی بەری خو دا ریکت سیاسی و دانوستاندنی دگەل کوردا. لەوا، ل ١٠ شوباتا ١٩٦٤ی، حکومەتا عەبدولسەلام عارقی وان شەپراوە ستاندنەک دگەل سەرکیشیا کوردا مۆکر (The New York Times, 23 March, 1963, 8). ل عینی رۆژی، مستەفا بارزانی، ب ریکا رادیو یا بەغدا گوتارەک بە لافکر بوو، ئەف گوتارا وی ژ لای وەزیری شیرەتکاریا نەتەوی، عەبدولکەریم فەرحانقە، ھاتبوو خواندن و تیدا پراگەھاند بوو، «بۆ چیکرنا ئیکەتیەکا وەلاتی د خۆشحالین، مە بریارد بگەھینە شەپراوە ستاندنەکن و شیرەتی ل خەلکی خو دکەین بزقن سەر گوندیت خو. ھەروەسا ب ریکا کرنا قن چەندی، ھەمی تەشت دی ب نۆرمالیقە دگەل ناشتی و ئیمناییتی قەزقن. ھەروەسا دی دەلیقتی ستاندنا حەقیت نەتەوی ییت کوردا ھەبن» (The New York Times, 11 February, 1963, 10).

ھەروەسا ژ لای خوقە، ل ١٠ شواتا ١٩٦٤ی، نوینەری سەرکیشیا کوردا، جەلال تەلەبانی، دیارکر، ئەو ب رەخنەکا توند ب شەپراوە ستاندنی رازیبوویە، ھەروەسا دیارکر گەلەک کیماسی د شەپراوە ستاندنیدا ییت ھەین. کورد چوجارا چەکی نادەینن حەتا ئەو حەقیت خوە ییت نەتەوی ب دروستی نەستینن. ژبەر ھندی، ناقری

هه‌وئت له‌شکه‌ری ژ لایئ هئزئت ئیراقئ هه‌ ب دژی هئزئت کوردا و خه‌لکئ مه‌ده‌نی ده‌سپئکرن. دئه‌نجامدا، پشتی ساله‌ک بسه‌ر شه‌رپراوه‌ستاندئتفه‌ بووری ساله‌کئ، ل سالا ۱۹۶۵ئ شه‌رپراوه‌ستاندن هاته‌شکاندن، شه‌ری ب ره‌نگه‌کئ ریکخستی و ته‌کنیکه‌کا نوی ل نافه‌را وان ده‌سپئکرها‌فه‌ (The New York Times, 23 March, 1975).

ل ۱۸ ته‌باخا ۱۹۶۶ئ، رۆژنامه‌یا نیویوک تایمزئ دایه‌ دیارکرن، شۆره‌شا کوردا دوکه‌ربوویه، ئو شۆره‌شا کوردا که‌فتبوو د ته‌ناگفتترین قۆناغئت به‌رخودانا، ژبه‌ر هندئ سهرکئشیا شۆره‌شئ، ب سه‌روکیا پارتا دیموکراتا کوردستانئ رابوو گروپئ دژی شه‌رپراوه‌ستاندن شواتا ۱۹۶۴ئ دگه‌ل حکومه‌تا مه‌رکه‌زی مۆرکری، ده‌ریخست. رۆژناما نیویورک تایمز دایه‌ دیارکرن، ئه‌ف گروپه‌ ژ جه‌لال ته‌له‌بانی و ئیبراهیم ئه‌حمه‌دی فه‌ ده‌اته‌ برئقه‌برن و بو سه‌ر تخویبئ ئیرانئ هاتینه‌ ده‌ریخستن (The New York Times, 19 August, 1964, 10).

ل ۱ کانوونا دووی ۱۹۶۶ئ، د ۲۴ سه‌عه‌تاده‌ شه‌رئت گران ل نافه‌را هئزئت کوردا و له‌شکه‌رئت ئیراقئ قه‌ومین. د فان شه‌رادا زیانئت گران و دژوار ب هه‌ردو نالیا که‌فتن (The New York Times, 2 January, 1966, 11). ژبه‌ر وان زیانئت د فان بوویه‌رادا ب له‌شکه‌رئت ئیراقئ که‌فتین. ل ۳ کانوونا دووی ۱۹۶۶ئ، وه‌زیرئ به‌ره‌فانیا ئیراقئ ل به‌غدا داخویاکرن، کو

ژئده‌رئت ئیزیکی سه‌رکئشیا شۆره‌شئ یا دژی حکومه‌تا ئیراقئ، دیارکیره‌ هئزئت وان ل دو که‌رتا باش پئشقه‌چووینه‌. هه‌ر وی ژئده‌ری دیارکربوو، کو وان جه‌ئت نه‌په‌نی ل ده‌فه‌رئت کورد-عه‌ره‌ب لئ ئاکنجی دورستکربنه‌ و هئزئت چه‌کدار یئت ریکخستی دورستکربنه‌ (The New York Times, 13 February, 1963, 10).

ل ۱۴ نیسانا ۱۹۶۴ئ، بالیۆزخانه‌یئ بیانی ل به‌غدا راگه‌هاند، هه‌می پئشبینی بو هندئ ده‌ئته‌ ئاراسته‌کرن کو شه‌رپراوه‌ستاندن نافه‌را حکومه‌تا مه‌رکه‌زی و سه‌رکئشئ کوردا هاتیه‌ مۆهرکرن به‌ئته‌شکاندن. هه‌روه‌سا ده‌ئته‌ پئشبینیکرن کو ئه‌ف شه‌رپراوه‌ستاندن هه‌فرویشی عه‌ینی چاره‌یئ سۆزه‌ندئت به‌ری خو ببیتن (The New York Times, 19 April, 1964, 9).

لدویف پئزانئیت جه‌لال ته‌له‌بانی دایه‌ن په‌یامئیرئ رۆژناما نیویورک تایمز، ل قئ ده‌می هئزئت کوردا ژ ۱۴ به‌تلیۆئیت ریکخستی و ۶ یئت پشته‌فان، ۳ سریان پئکه‌اتبوون. دگه‌ل هئزئت باره‌گه‌می ب ته‌فاهی دبوونه‌ ئیزیکی ۹ه‌زار چه‌کدارا. لدویف راپۆرته‌کا نیویورک تایمز، هه‌ر ژ شه‌رئ خزیرانا ۱۹۶۳ئ، ئیزیکی ۳۰۰ له‌شکه‌را ژ هئزئت کوردا هاتبوون کوشتن. د به‌رامبه‌ردا، ئیزیکی ۳ه‌زار له‌شکه‌رئت ئیراقئ هاتبوون کوشتن (The New York Times, 2 March, 1964, 8).

ژبه‌ر نه‌رازیبوونا پشکه‌کئ ژ سه‌رکئشئ کوردا ژ شه‌رپراوه‌ستاندن شوباتا ۱۹۶۴ئ،

بگەهن ژیکبگرن. ژبه رهندي، ل ۲۱ خزيرانا ۱۹۶۶ئ، ئیک ژ سەرکیشی تیزیکی سەرکیشی شۆپەشا کوردا مستەفا بارزانی، بو رۆژناما نیویورک تایمز دا دیارکرن، پستی بەردەوامیا شەڕی پینچ سالی ییت هیژیت کوردا دگەل هیژیت حکومەتا مەرکەزی، چارەبەکا ب تەناهی یا دیاردیبتن (The New York Times, 22 July, 1966, 12). ل ۲۹ خزيرانا ۱۹۶۶ئ، حکومەتا مەرکەزی نەچاربوو ژیکگرتنەك ۱۲ خالی بو چارەکرنا پرسا کوردا دگەل سەرکیشیا کوردا مۆرکر. ژ قەڕیژا هندی، هیژیت مەزنیت نافخۆهلەتی، نەخاسمە ئەمریکا، خۆشحالیا خۆ ب وان پیشکەفتنیت ل ئیراقی پەیدا بووین دیارکر و هیقیخواستن کو حکومەتا ئیراقی پیگریی ب ژیکگرتنا خۆ دگەل کوردا بکەتن و ئاریشیت نافخۆهیی ییت چەند سالە ئیراق دبنقە دنالیتن بدویمایهینیت (The New York Times, 23 March, 1975, 15).

ل ۱۴ تیرمەها ۱۹۶۶ئ، سەرکیشیا کوردا بو رۆژنامەفانا دابوو دیارکرن، کو ئەوان هیقیەك بشك ل سەر بجهئینانا بەندیت ژیکگرتنناما ۲۹ خزيرانا ۱۹۶۶ئ ژ حکومەتا ئیراقی هەیه، کو تیدا بریار هاتبوودان چارەکا بکیرھاتی ب تەناهی بو شەڕی دویر و درێژی دگەل سەرکیشی کوردا، مەلا مستەفا بارزانی، بهیتە دیتن. ژ لای خۆفە، حکومەتا ئەمریکا هیقیخواستن

حکومەتا ئیرانی ل سەر تخویبی هاریکاری پیشکیشی هیژیت کوردا دکەتن. هیقی خواستن حکومەتا ئیرانی مای د کاروباریت نافخۆهیی ییت ئیراقی دا نەکەتن، دیارکر، زیدەباری هندی کو وهلاتی وی دقتن تیکەلیت باش دگەل هەفتخویبا خۆ ئیرانی و تورکیا هەبن. هەر وهسا داخۆپاکرن ژ، وهلاتی وی «سەبرەکی تخویبدارکری»، یی هەیی، هەر دەمی پیدقی کر دی ب قەژنەکا باش سەر وهریا خۆ پاریزن (The New York Times, 3 January, 1966, 12).

ل ۱۳ نیسانا ۱۹۶۶ئ، عەبدولسەلام عارف ب کریارەکا نەچافه پیکری دمریتن. قیجا، برایی وی عەبدوڕەحمان عارف (۱۹۱۶-۲۰۰۷)ی، دبیتە سەر وکی ئیراقی. ل ۱۸ نیسانا ۱۹۶۶ئ، سەر وکی نوی یی ئیراقی، پاگەهاندا د پلانا حکومەتا ویدایە ل ژوری و وهلاتی ئیراقی حوکمی خاتی بدەتن کوردا و شەڕی بەغدا دگەل کوردا ب دویمایهینتن (The New York Times, 19 April, 1966, 13). ل گۆلانا ۱۹۶۶ئ، لەشکەری ئیراقی هیژیت خۆ دژی هیژیت کوردا نوی دکەنەفە. شەڕی نافبەرا هەردو ئالیا هەتا خزيرانا ۱۹۶۶ئ بەردەوامدیبتن. هەر چه وایبتن، پستی هیژیت ئیراقی ب دژواری ژ لای هیژیت کوردا فە هاتینە شکاندن. حکومەتا ئیراقی بزافکرن دگەل سەرکیشیا کوردا

۲ - ئەو بوو، وهکی دهیتە زانین، ل فرۆکەکا لەشکەری سوویار ببوو و فری، فرۆکا وان ل بەر عەسمانا شکەست و هندی تیدا هەمی سۆتن و مرن و ژ قەژنە هندی، عەرەبا ناخفتنەکا ل سەر گۆتی، یا دبیزیت: [فری گوشت و دادا رەژوی- طارت لحم و هبط فحم]. نەفە یا بوویە مەتەل ل ناف عەرەبیت ئیراقی.

مه‌لا مسته‌فا بارزانی و عه‌بدوره‌حمان عارف

کو حکومتا ئیراقی
پیگری ب سۆزیت
خۆ بکه‌تن و به‌ندین
ژیکگرتنی د وه‌ختی
خۆدا بجهینیت، دا
ئیراق ئیمناهی و
ته‌ناهی بیینیت.
چونکو ئەمریکا
وه‌سا هزرده‌کر ئیراق
ده‌یکا ئاریشه‌یی
پۆژمه‌لاتا ناقین
بوو، ئانکو ئیراق
ئه‌گه‌را سه‌رپشکا
سه‌ره‌لدانا ئاریشه‌یت

فی ده‌قه‌ری بوو (The New York Times, 12 July, 1966, 16).

ژ لایه‌کی دیقه، هه‌ر وی سالی،
چنکی حکومتا ئیرانی بو لیوازکرنا
دۆژما خۆ ئیراقی، هه‌یامی پتر ژ
ساله‌کی ده‌سه‌فاقیتبوی ل دژی ژریم
عه‌بدوره‌حمان عارفی به‌یزه‌اری شو‌په‌شا
کورد دکر. له‌وا ل ۱۹ گولانا ۱۹۶۷ی،
سه‌روکی ئیراقی عه‌بدوره‌حمان عارف ب
سه‌ره‌دانه‌کی چوو ئیرانی. فه‌ریژا وی، ئەو
بوو، هه‌ردو وه‌لاتا لسه‌ر تیکگه‌ه‌شته‌کی
ژیکگرت و تیدا بریار هاته‌دان، هه‌ردو
وه‌لات لسه‌ر دانوستاندیت ئاریشه‌یت
تخویسی ده‌رده‌وامین (The New York
Times, 23 March, 1975, 16).

ره‌وش و پیشه‌ایتت سیاسی ییت عیراقی
بی گوهرین و پیشقه‌چوون مابوون.
ئیدی ب ئاشکرای بۆ کوردا دیاربیوو
حکومه‌تا مه‌رکه‌زی پیگری ب سۆزیت خۆ
ناکه‌تن. زیده‌باری هندئ سه‌رکیشیا کوردا
گه‌له‌ جارا حکومتا ئیراقی بۆ بجهینانا
به‌ندیت فی ژیکگرتنی دگفاشت. به‌لی
حکومه‌تی چو پوته ب گفاشتیت وان
نه‌دا و ره‌وش وه‌کی خۆ ما و هه‌تا سالا
۱۹۶۷ی نه‌هاته‌ گوهرین (The New York
Times, 23 March, 1975, 15).

ده‌همه‌ن

* ماموستای زانکوی

رۆلئ مەلاییت کورد
د قەژاندنا هشا کوردینیی دا

مەلا عەلی زاھر عەلی کیری بەرگاریی (۱۹۲۰-۱۸/۱۲/۲۰۰۴)

پ.ھ. د. جەمید باقی

لگەل دەستپیکا شۆرەشا ئیلونئ و حەتا شەر
راوەستای (۱۹۶۱- ۱۹۷۰)، ئەو ئیک ژ وان کەسا بوو
ییت ب کەس و کارفە ب ھنارتنا کەلوپەلیت جودا
و دەرمانا و جەبلخانا چەکی بەرەقانیئ و گەلەک
پیدقییت ژیانئ بوۆ پشمرگەھی و شۆرەشی، ب ریکا
ریکخستنیئ نەپەنیئ پارتی، بەردەوام ھاریکاری و
پشتەقانی شۆرەشی دکر. کو (سەیدا مەلا عەلی) بخوہ
ل میسل بەرپرسی ریکخراوەکا (پارتی) یا نەپەنی بوو.

شه هیدکرن. ل دهقرا سوله یمانیی
 لقینا شیخ مه حمودئ حه فید (۱۸۸۱-
 ۱۰/۹ / ۱۹۵۶) هاته شکاندن، لهوا
 نالۆزی ل دهقهرئ هه میئ هه بوون
 و هه ژاری ژئ ل ناف ته قاهیا جقاکی
 کوردستانئ به ره لاقیبوو. خه لکی
 گوندا تهرش و که وال خودان دکر و
 توفچینی دکر و گه لهک کاروباریت
 دی ییت بکیر هه دهقهره کی دهین
 دکرن دا ژیارا خوه ده باره کهن

و خوه پی خودانکه ن.
 وهینگی خاندنگه هیئت
 فه رمی ل گوندا و
 دهقهرئ گه لهک
 دکیم بوون، یان ژئ
 هه ما هه نه بوون،
 به لکی ریکا ئیکانه یا
 خواندنئ (مزگه فت)
 و (مه دره سیئت
 دینی) بوون، ئه و

ژی لدویف سیسته می فه قیاتیی،
 مه لایئ مزگه فتئ و سه یداییت دینی
 قورئانا پیروز و جوزیکا (ئه لیف
 و بیئ) و کتیییت ئه زمانئ عه ره بی
 (نحو و صرف و بلاغه...) و شه ریعته تی
 و عه قیدئ و ته فسیری و حه دیسن و
 چند زانستیت دی نیشا فه قیا ددان
 د دو قؤناغیت سه رپشکرا (سوخته و
 موسته عید/ سه ره تای و به ره فه ئی)
 هه تا موهلهت و ئیجازه وه ردگرت

ل (کۆنگرئ قاهیره)، ل ئادارا سالا
 (۱۹۲۱ئ)، دهوله تا ئیراقئ ژ ویلایه تا
 شیعا (به سرا) و ویلایه تا سوننا
 (به غدا) هاته چیکرن، پاشی ویلایه تا
 کوردا ژئ (میسل) بسه رقه به ردا، ئو
 مه لکهک بو ژده رقه ی وه لاتی ئینا
 (مه لکه فه یصلئ ئیکئ ۱۸۸۳ - ۸/
 ۹ / ۱۹۳۳)، ئو هه ر ل سالا (۱۹۱۴ئ)
 هیژیت له شه کهرئ ئنگلیزی هاتن
 و به سرا ستاند، ئو ل سالا

(۱۹۱۷ئ) گه هشتنه به غدا
 و ل سالا (۱۹۱۸ئ)
 میسل گرت و ل سالا
 (۱۹۱۹ئ) گه هشتنه
 ئامیدی و پشتی چند
 شه ریت مه زن و گران
 وه کی شه ریت (گه لیئ)
 زاویته، سیاره تیکا،
 ده شتا چیی و
 گه لیئ مزیرکا...)

چه کداریت کوردا شه کستن و
 پاشقه چوونه ژوری و پشتی هه می
 سه ره لدانیت کوردا ل دهقرا
 به هدینا هاتینه شکاندن، دهقهر
 هه می که فته بن ده ستیت ئنگلیزی
 وعه ره با، کو ئیک ژ بزاقیت دهقرا
 به هدینا سه ره لدان بارزان بوو، کو
 شیخ عه بدولسه لامئ بارزانی (۱۸۸۷-
 ۱۲ / ۱۴ / ۱۹۱۴) سه رکیشیا وی دکر
 و ل میسل هاتبوویه سیداره دان و

و دبوو مهلايه كى (۱۲) علم و ئىدى
ئەوان مهلايى دكر و خزمەتا دىنى و
جفاكى دكر .

ئەف دەستپىكە مە گۆت چونكى
خودى ژى رازى (مەلا عەلى ظاهر
عەلى كىرى بەرگارەيى) د قى قوناغا
ئالوز و پىرى شەپەنېخ دا يى ھاىيە
سەر دونيايى .

كو ل سالا (۱۹۲۰ئى) ل گوندى
كىرى (ل دەقەرا (بەريگارەي) سەيدا
(مەلا عەلى) يى ئناف مالەكا جوتيار
و گوندهوارى ژدايكبووى. ئەو مەزنى
براى خوه خودى ژى رازى: عەبدوللاي
(۱۹۲۷- ۲۰۰۱) وھەردو خويشكىت
خوه (ھىژا: مريم (۱۹۲۳)، و خودى
ژى رازى: نامينا (۱۹۳۶- ۲۰۱۵/۹/۲۱)
بوو. ژىي خوه يى بچويكىي يى
دگەل مالباتا خوه و گونديت خوه
ھەتا مەزن و فاما بووى بوراندى.

پشتى ھىنگى قەستا مزگەفتا گوندى
يا كرى و قورئانا پىروز و (جوزىكا
ئەليف و بى) و چەند كىتپىت
دەسپىكى ل دەف خواندن. پاشى د
ژىي (۹-۱۰) ساليى دا، ھەر ژ سالا
(۱۹۳۰ئى) ھەتا سالا (۱۹۴۱ئى)، يى ژ
مال و گوندى دەرکەفتى و ھەيامى
نيزىكى (۱۲) سالا فەقياتى يا كرى و
كىتپىت ئەزمانى عەرەبى و دىنى يىت
خواندين و بو قى مەرەمى ل گەلەك

گوندا گەپريايە و ل دەف گەلەك مهلايا
و سەيدايىتد يا خواندى، ژ وانا:
سەيدايى مەزن خودى ژى رازى مەلا
ئەحمەدى تەمەرى رەشىدى چەلكى
(۱۸۸۸- ۱۹۷۵/۸/۱۴) مهلايى گوندى
گوھەرژى (ل دەقەرا نھىليا)، و خودى
ژى رازى: سەيدا مەلا ئەحمەدى
مەحمەدى سەلىمى فەتحى يى بىيى
يى بەرگارەيى (۱۸۹۷- ۱۹۹۰/۱۱/۱۶)
مهلايى گوندى (زىوكا شىخا) ل دەقەرا
بەريگارەي. ھەر وەسال دەف گەلەك
سەيدايىت دى ژى خواندىيە نەخاسمە
ل گونديت (سىار وسپيندارا) ل دەقەرا
بەروارى ژىريا - كو ھىنگى ھندەك
مهلايىت گەلەك زىرەك و باش و زانا و
شارەزا ل و پىرى ھەبوون، وەكى، خودى
ژى رازى: مەلا ھەمزەيى مەحمەدى
ھسەينى خانى (۱۸۹۵- ۱۹۷۸)، ئو
سەيدا مەلا ھسەينى ئەحمەدى
مصطەفايى سپيندارى (۱۹۰۰-۱۹۶۳).
ھەر وەسا بو خاندنى يى ل گەلەك
گونديت دەقەرى گەپريايى و ھىنگى
لدويىف سيستمى فەقياتىي يا
خاندى ھەتا گەھشتىە بازەكا بلند و
پىشكەفتى، پشتى گەلەك زانستىت
عەرەبىي (نەحو و صەرف) و زانستىت
شەرىعەتى و عەقىدى و تەفسىرى
و ھەدىسى خواندين و وەرگرتىن،
د زانستىت شەرىعەتى و مهلايى دا
بوويە مهلايەكى گەلەك دەستھەل و

سیره بوو، و قه‌بیلنه‌دکر ته‌عداری
 ل خه‌لکئی ده‌قهرئی بهیته‌کرن،
 کو هنگی هنده‌ک که‌سا خورتی و
 زورداری ل خه‌لکئی ده‌قهرئی دکر و
 گوندییت ده‌قهرئی تالاندکرن و تهرش
 و که‌والییت وان دبرن و تویتن و
 تشتین وان ددزین، له‌وا سه‌یدا
 (مه‌لا‌عه‌لیئی به‌رگارهیی) داخاز
 ژ قائیمه‌قامئی قه‌زا نامیدیئی
 کر (مه‌خفه‌ره‌کا پولیسا)
 ل تخویبئی (ده‌قهره‌ا
 به‌ریگاری) قه‌کته، دا
 زی‌ره‌فانییا ده‌قهرئی
 بکته ونژده‌قان و
 تالانکه‌ر و دزیکه‌را
 بگریت و جزابکته.
 ئینا حکومه‌تی ئه‌و
 داخازی قه‌بیلکر و

بجهئینا و(مه‌خفه‌ره‌کا پولیسا) ده‌ینا
 (گوندی ئیکمالئی) و هؤسا ده‌قهر
 همه‌می هاته‌پارستن. ژبه‌ر هندئی
 هنده‌ک زوردار و نژده‌قان و تالانکه‌ر
 لی ب غه‌زه‌بهاتن و گه‌قئیت کوشتنئی
 لی کرن، قئیجا نه‌چار بوو ل سالا
 (۱۹۴۹ئی) مالا‌خوه‌قه‌گوه‌یزیته (قه‌زا
 ناکرئی) هه‌یامئی دانساله‌کئی ل وی‌ریئی،
 به‌لیی مخابن هه‌ر ل وی‌ریی ژئی نه
 هاته‌پاراستن، ئینا ل سالا (۱۹۵۰ئی)
 مالا‌خوه‌قه‌گوه‌ازته (باژی‌ریئی میسل)
 ۱ - نه‌قی ره‌نگئی له‌شکه‌رین، نافئی وی یئ دروست خلمه‌تا ئالایی (خدمه‌العلم) یه و دبئژئی

شاره‌زا، نه‌مازه د زانستئی لی‌کفه‌کرنا
 میراتی و خواندنا گۆتارا رۆژا ئه‌ینیی
 دا، کو وه‌کی (ئیمام و خه‌طیب) ه‌کئی
 گه‌له‌ک بسپور خوتبه‌ ژبه‌ر (بی کتیب
 و کاقه‌ز نقئیسین) دخواندن، هه‌روه‌سا
 خوشنقیسه‌کئی زیره‌ک بوو، و خه‌ته‌کئی
 گه‌له‌ک جوان هه‌بوو .

ل سالا (۱۹۴۱ئی) یئ چوویه
 باژی‌ریئی که‌رکویکئی دا له‌شکه‌ریا
 حکومه‌تا مه‌لکی یا ئیراقئی
 یا (نه‌چاری / خورتی)^۱
 بکته، چنکی مه‌لا
 بوو و یئ شاره‌زا
 بوو یئ لسه‌ر
 (بی‌تیل / لاسلکئی)
 هاتیه‌دانان، ئو
 هه‌تا‌عه‌سکه‌ری
 ل سالا (۱۹۴۳ئی)
 خلاسکری یئ ل وی‌ریی مای.

پشتی هینگئی سه‌یدا (مه‌لا‌عه‌لی)
 یئ قه‌گه‌ریایه‌مال ل گوندی خوه
 (کیریئی) یا قبه‌ر (ده‌قهره‌به‌ریگاره‌ی)
 دکه‌قئیت و ژنا ئینای. ل گۆندی لگه‌ل
 برایی خوه‌خودی ژئی رازی (حه‌جی
 عه‌بدوللایی حه‌جی ظاهرئی عه‌لی)
 شولئی جوتیاریئی و ری‌نجبه‌ریا گوندا
 دکر، ئو ئیک ژ ریه‌سپی و ماقویلیت
 ده‌قهرئی بوو، ئو که‌سه‌کئی خودان

۱ - نه‌قی ره‌نگئی له‌شکه‌رین، نافئی وی یئ دروست خلمه‌تا ئالایی (خدمه‌العلم) یه و دبئژئی
 ژئی (خلمه‌تا نه‌چاری/خورتی).

هاتە دانان. ل وپرى ژى دگەل مهلايى شولى جوتيارىيى (فەلاحەتى) ژى دكر، دا بشيىت ژيارا خوه و مالا خوه يا (بووش) پەيداكتە و ريقەبەت - بەلى هەر مالا وى مال (باژپرى (ميسل) بوو. هؤسا بەردەوام خزمەتا گوندى (گرىگا) و جفاكى دەقەرئى يا كرى هەتا سالا (۱۹۹۸ئ) دەمى ژ كارى مهلايى و ئەوقافى هاتىە خانەنشينكرن.

سەيدا (مهلا عەلىيى بەرگارەيى) و مالا وى بەردەوام پشتەقانيا پيشمەرگەهى و شۆرەشى و خەباتا كوردىنيى و (پارتى) ژى دكر، زىدەبارى خزمەتا مللەتى وەلاتى پيىكقە.

لگەل دەستپيىكا شۆرەشا ئيلونى و حەتا شەر راوہ ستاي (۱۹۶۱- ۱۹۷۰)، ئەو ئيىك ژ وان كەسا بوو يىت ب كەس و كارقە ب ھنارتنا كەلوپەليىت جودا و دەرمانا و جەبلخانا چەكى بەرەقانيى و گەلەك پيدقيىت ژيانى بؤ پيشمەرگەهى و شۆرەشى، ب ريكار يىكخستنيىت نەپەنيىت پارتى ، بەردەوام ھاريكارى و پشتەقانيا شۆرەشى دكر. كو (سەيدا مهلا عەلى) بخوه ل ميسل بەرپرسى ريكخراوہكا (پارتى) يا نەپەنى بوو.

پشتى بەيانا (۱۱ى نادارا سالا ۱۹۷۰ئ) لناق بەرا شۆرەشا كوردستانى و

و ل (تاختى ئوينس پيىغەمبەرى- النبى يونس) ل (ل رەخى چەپى يى رويبارى الساحل الايسر) تاكنجيوو. ژبەر زؤم و زؤرداريا فەودال و زؤردارا ل خەلكى دەقەرئى دكر مهلاي گوندى خوه و دەقەرا خوه و وارئى باب و باپيرا ھيلا و ئەوى ب چ رەنگا قەبيلنەدكر و خوه نە رازيدكر .

سەيدا (مهلا عەلى بەرگارەيى) پيىخەمەت خودانكرنا مالا خوه ل ميسل گەلەك شوليت كاسيى و رينجەريى كر بوون. ل دەسپيىكى ب ھەفپيشكى (ئۆتيلەك) كرىكر و تيدا شولكر بەلى د وى بازاريدا سەرنەكەفتن، ئينا ئەو شول ھيلا و قەستا شوينكرنى (چاندنى) كر و كەسكاتى وزەرزەوات ل (جەماسە) دچاندن و ب بەرى چاندنى و كەدا دەستيت خوه مالا خوه خودانكر.

پاشى سەيدا (مهلا عەلىيى بەرگارەيى) ل سالا (۱۹۶۵ئ) چوو دەورەكا مهلايى ل ھەبليرى و دستويريەكا (ئيجازەكا) مهلايى وەرگرت، بەلى چنكى يى دانعەمر بوو ب (گرىبەست) هاتە داناندن و بوو (مهلا و پيشنقىژ و گؤتارخوين/ ئيمام و خطيب) لسەر ميلاكى ئەوقافا قەزا ناكرى (ھينگى) سەر ب ليوا ميسلقە بوو) و ل (گوندى گرىگا) يى سەر ب (ناحيا بەردەپەشقە)

ئۆسمانی صوفی عه‌بدوهره‌حمان فه‌قو
 پیندرویی مزیری (۱۹۳۲- ۱/۸/۲۰۰۶)
 به‌رپرستی مالیی بوو و مه‌لا ئیبراهیمی
 حسینی ئیبراهیمی مه‌رانی (۱۹۳۷-
 ۳۰/۱۰/۱۹۹۵) ئەندام و مه‌لا حه‌جی
 طاهرئ ظاهرئ مه‌هیدی (۱۹۳۳- ۲۴/
 ۹/ ۲۰۱۷) ئەندام، ئو مه‌لا عه‌لیی
 به‌رگاره‌یی دگه‌ل ئیکه‌تیا زاناییت
 دینی و ئەندامیت وی ژ شیخ و مه‌لا
 و زانا و سه‌یدیایت دینی و جفاکی
 ب ته‌قاهی گه‌له‌ک شول و بزاق و
 لقیییت دینی کرن.

ژ لایئ شولئ حزینیئ ژیفه‌،
 کادره‌کئ ب بزاق و راه‌اقیژ بوو،
 له‌وا بوویه ئەندامئ (لژنا نافخویا
 میسل) و خه‌باتا ری‌کخستنئ کر و

حکومه‌تا ئیراقئ، ئیدی ب ناشکرای
 پارتی خه‌باتا خوه‌ یا کوردینیئ
 ل هه‌می کوردستانئ و ئیراقئ کر
 و پیشمه‌رگه‌ هاتنه‌ ناف باژپرا و
 رحه‌تیه‌ک و ئیمناهییه‌ک ل هه‌می
 ده‌قه‌ری په‌یدا بوو، و هه‌میا خه‌بات
 و کارئ خوه‌ بئ ترس و خوه‌ فه‌شارتن
 دکر، ئینا سه‌یدا (مه‌لا عه‌لیی
 به‌رگاره‌یی) وه‌کی مه‌لا به‌کئ شاره‌زا
 و بسپور ببوو ئەندامئ (ئیکه‌تیا
 زاناییت دینی ئیسلامئ ل کوردستانئ/
 تایی میسل) و خزمه‌تا دینی و خه‌باتا
 کوردینیئ دکر دگه‌ل هه‌قالییت خوه
 خودئ ژئ رازیا (مه‌لا حسینی یوسفئ
 عه‌بدولقادری ماروینسی (۱۹۰۹- ۳/۲۰/
 ۲۰۱۲) ل میسل سه‌روکئ ئیکه‌تیئ
 بوو و شه‌هید مه‌لا مه‌حه‌مدئ مه‌لا

دگهل هیژا، فاروقی مهحمویدی
مستهفایئ ناکرهیی (۱۹۴۷) بهرپرسی
لژنا میسل، و خودی ژئی رازی، عهلی
شنگاری- ئه بو سهردار (۱۹۳۳- ۹/۵/
۲۰۲۰) بهرپرسی لقا ئیک یا پارتی
(دهوک- نینوی)، گه لهک فه رکار و
چالاکئی کرن و یئ بهردهوام بوو ههر
چار سالاهه تا دانوستاندن راوهستاین
و رهوشا دهقهری تیکچووی و جارهکا
دی شه ری لناقبه را لهشکه ری ئیراقی
و پیشمه رگه هئ شو ره شا ئیلونی (ل
ئادارا سالاه ۱۹۷۴ئ) ده سپیکری و
دویقرا و پشتی ژیکگرتنا ۶ی ئادارا
۱۹۷۰ی یا خیانه تکاری ل جهزاتیرا
پایته ختن جهزاتیری شو ره شا ئیلونی
راوهستا.

به لی خوینا کوردینی د دلی
سهیدایدا نه راوهستا و پشتی هینگئ
ژی خودی ژئی رازی ههر شولی خوه
یئ نه پهنی و خهباتا کوردینی د ناڤ
(میسل) دا دکر، وهاریکاریا (مادی و
مهعهوی) بو خهباتکه ر و شو ره شگیر
و پیشمه رگه هئ شو ره شا گولانی
(۱۹۷۶- ۱۹۸۸ئ) دکر، به لی هندهک
هه قالیت وی ب ده ستیت سیخوری
به عسیا و ئه منا رژیم ئیراقی هاتنه
گرتنی، مینا خودی ژئی رازی (مهلا
ئیراهیمئ حسینی ئیراهیمئ مه رانی)
له واههیدا (مهلا عه لیئ بهرگاره ی)
ب نه چاری خوه ل بهرچاقیت

هه پینجه ژ هه فژینا وی یا دووی نه،
و هه می کچ و کوریت سهدای نوکه
ل دهوکی د تاکنجینه و لی دژین.

و سهدا (مهلا عهلیی بهرگاری)ی
د ژینا خواه یا فهقیاتیی و مهلا ییدا
گه لهک هه قال و دوست هه بوون
و هندهک گه لهک دنیزیک بوون و
هه ردهم پسیار وسه رهدانا ئیکودو
دکر، ژ وانا هیژا:

۱- شهید مهلا مهلا مهلا مهلا
ئوسمان عه بدوره حمان مزوری (۱۹۳۲-
/۸ /۱ /۲۰۰۶).

۲- مهلا ئیبراهیم حسین ئیبراهیم
مه رانی بهرواری (۱۹۳۷- ۳۰ /۱۰ /
۱۹۹۵).

۳- مهلا حه جی گاهر ظاهر مه هیدی
بهرگاریی (۱۹۳۳- ۲۴ /۹ /۲۰۱۷).

۴- شیخ زاده شیخ عارف شیخ معروف
- زیوکا شیخا (۱۹۲۱- ۹ /۱۱ /۱۹۹۸).

۵- مهلا یاسین مهلا طاهما مهلا مهلا
ردینی بهرگاریی (۱۹۳۳- ۱ /۱۲ /۲۰۱۱).

۶- مهلا حسین موسی حسین گیزی
بهرگاریی (۱۹۳۳- ۳ /۱۲ /۲۰۰۶).

۷- مهلا مهلا مهلا مهلا مهلا مهلا
مهلا مهلا مهلا یی تا کرهیی (۱۹۵۱).

۸- حه جی یاسین فتحی یه زدین بیی

نه قیت بهینه:

۱- حه لیمه مه حمود مه حه مه د
حاجی- سپینداری بهرواری (۱۹۲۵-
/۱۵ /۴ /۱۹۹۱).

۲- حه جیه حه فسه سه لیمان مه حه مه د-
ئیکمالهیی بهرگاریی (۱۹۲۸- ۲۰۰۷).

نو ژ هه ردوکا خودی (۲) کچ و (۵)
کور دانئ:

۱- خودی ژئی رازی: فاطیمه مهلا
عهلیی ظاهری (۱۹۴۸- ۱۹۷۸ ئ).

۳- هیژا: حسین مهلا عهلیی ظاهری
(۱۹۵۲) نوکه خانه نشینه ... وئه ف
هه ردووکه ژ هه فژینا وی یا ئیکئی
بوون .

۳- هیژا: عه بدولقادی مهلا عهلی
(۱۹۵۲)، نوکه خانه نشینه.

۴- هیژا: عه بدولحه میدی مهلا عهلی
(۱۹۵۷) نوکه کادی ناچا دهوکی یا
پارتی یه.

۵- هیژا: عه بدوله جیدی مهلا عهلی
(۱۹۶۵) فه رمانبه ره ل گومرکا دهوکی.

۶- هیژا: مهلا مهلا مهلا عهلی (۱۹۶۸)
کاسبکاره.

۷- هیژا: نه جیه مهلا عهلی (۱۹۷۴)
فه رمانبه ره ل ساخله میا دهوکی. ئه ف

به رگاره یی (۱۹۲۷-۱۹۱۱/۹/۱) .

به رده رهش، نه خاسمه ل سالیټ
هه شتیا.

۹- چه جی مه حمه د فته تاح سه لام
گیزی به رگاره یی (۱۹۲۹-۲۰۰۳) .

سه یدا (مه لا عه لیټ به رگاره یی) وه کی
مه لایه کی کورده وار سالوخه ټیت
گه له ک جوان لده ف هه بوون،
مه لایه کی گه له ک جامیر و قه نج و
چاک و راستییژ بوو. که سه کی گه له ک
خه مخور و دلسوز و قه درگر بوو بو
هه قالیټ خوه و هه می جفاکی.

۱۰- مه حمه د ناغا فارس ناغا
مه حمه د ناغا زیباری (۱۹۱۹-
۱۹۹۷/۱۰/۱۳) ل گوندی دولیجان.

مه لایه ک بوو نانټ خوه ب که دا
ده ستیت خوه و ب ره نج و خوها نه نیا
خوه په یدا دکر، مه لایه کی دونیادیټی
و مه رد و ناندده بوو. بو خه لکی
هه ژار و کیم ده رامه ت و ده ستکورت
و پیدئی و موحتاج که سه کی خیرخواز
و هاریکار بوو. که سه کی دیندار و
ژ خودیترس بوو. مه لایه کی گه له ک
گریدایټی مزگه فتی و نفیټیت بکوم
و جه ماعت بوو. د ژیانه کا خوه دا
(۲) جارا چوو به مالا خودی و چه ج یا

۱۱- چه جی غه فور بیساتی (ټیک ژ
وان پیشمه رگه ها بوو نه ویت ژ ده قه را
وان دویریټخستینه (نه فیکرینه) گوندی
گریگا ل ده قه را گوران) .

کری. مه لایه کی کورده وار و وه لټپاریز
بوو. گه له ک چه ژ خه باتا کوردینیټی
دکر و پشته قانیا شوپره شی دکر،
چه تا هنده جارا د مزگه فتیغه دگه ل
سوفی و نفیټیکه را بابه تیت شوپره شی
و پیشمه رگه ها و قه هره مانیت وان و
رولی خودی ژئی رازی: مه لا مسته فایټی
بارزانی (۱۹۰۳ /۳/۱۴ - ۱۹۷۹ /۳/۱۴)
به حسدکرن و پالددان دا پشته قانیا
چه قیت ملله تی و وه لاتی بکه ن .

۱۲- چه جی نه حمه د حسین یونس
گوران (۱۹۲۷-۲۰۱۲) - خه لکی گوندی
گریگا- کو سه یدا (مه لا عه لی)
ټیکه لیټ گه له ک خورت دگه ل
پتیا خه لکی (گوندی گریگا) چونکو
هه بوون پتر ژ (۳۳) سالا مه لایټ وان
بوو و گه له ک یی ټیکه لیټ قه نج و
چاکیت گوندی بوو .

سه یدای گه له ک دوست و هه قالیټ
دی هه بوون، نه خاسمه، ل میسل و
ل ده قه را گوران زیده باری ده قه را
به ریگاری. هه روه سا چه ند فه قیا ژ
یا ل بهر ده ستی سه یدا (مه لا عه لیټ
به رگاره یی) خواندی ژ وانا هیټا:

۱- مه لا یاسینټ چه جی نه حمه د
حسینټی گوران (۱۹۶۸) . ۲- بیلال غازی
طاها گوران (۱۹۷۷) . ۳- عادل رشید
مه حمه د گوران (۱۹۷۲)، خه لکی

سیخوریٔ بہ عسیا و ئەمنا رژیما
ئیراقی، ئو ب ھاریکاریا ھەفالی
زیرەشان ل (گەرچا ترومیلا) ب رەخ
لقیقہ، ئەم شیاین وان دوکوئیتا و
ھەمی ئەرشیفی پارتی فەگوھیزینە
مالا مە ل تاخی (نەبی یونس) و مە
سی ھەیفاشەو ل مال فەشارتن و
پاراستن و پاشی ب ھاریکاریا خودی
ژی رازی: (شەھید مەلا مەحمەدی
مزیری) بو نافع شۆرەشی ب ریکا
ھندەك ھەفالیٔ ریکخستییٔ پارتی
ھاتنە ھنارتن.

ھەرۆسا سەیدایی ھیزا، مەلا
مەحمەدی مەلا ئەحمەدی مەلا
مەحمەدی ئاکرەیی (۱۹۵۱) د راستا
سەیدا (مەلا عەلی) دا دبیژیت:
مەلایەکی گەلەك زیرەك و زانا و
ھشیار بوو، ئاگەھ ژ جفاکی و ژيانا
سەردەمی ھەبوو. خودان دیتن
بوو، ب ویرەکی رایا خوہ دیاردکر،
مروفەکی خوہ پراگر وب رومەت بوو.

وپیشمەرگەھی ھیزا: بیلال غازی
طاھا گوران (۱۹۷۷) - خەلکی گوندی
جوجەر گەرورە و ژ مشەختیت گوندی
گریگا - گەلەك پەسنیت سەیدا (مەلا
عەلی) دکەت و دبیژیت: ل سالیٔ
(۱۹۸۶ - ۱۹۹۰) ل گوندی گریگا من
و سەیدایی مەلا یاسین و ھیزا عادلئ
رشیدی مە لدەف خواندیبە. من

وسەیدایی خەباتکەر ھیزا
(عەبدولحەمیدی مەلا عەلی
بەرگاریی) بەحسئ دلسوزی و
قارەمانیا بابئ خوہ دکەت و بو
میژووئی فەدگیریت و دبیژیت: ئیک
ژ چالاکیٔ من دگەل بابئ من ل
میسل ژ بلی شولئ ریکخستنئ - ھیشتا
ئەز سنیلە بووم - ئەو بوو دەمی
بریار ژ سەرکیشیا پارتی و شۆرەشی
ھاتی کە دقیت مەقەریت لقا ئیک
یا پارتی و لژنا نافخویا میسل،
ئو مەقەرئ ئیکەتیا زانایٔ دینی
ئیسلامئ ل کوردستانئ / تایی میسل -
کە ھەرسیک نژیکی ئیکبوون - بھینە
فالاکرن و چوولکرن، بەلئ مخابن
ژ بەر لەز و بەزی و کورتیا دەمی
و چافدیریا دەزگەھیت حکومەتی
ھەفالا بەس خوہ و ھندەك تشتیت
گەلەك فەر فەگوھازتن و قورتالکرن.
لئ گەلەك گۆتار و بەلافوکیٔ پارتی و
ئەرشیف و لیستیت نافیت ریکخستیا
و تشتیت نەپەنی و شکلیٔ بارزانی
مابوونە دمەقەرئ لقیقہ، ئینا ئەز
دگەل بابئ خوہ و ژماما خوہ خودی
ژی رازی: (ھەدیا ئیبراھیم کیری
بەرگاریی (۱۹۳۷ - ۲۰۰۶)) ھەفژینا
مامئ من خودی ژئی رازی: حەجی
عەبدوللایئ ظاہرئ عەلیئ کیری
بەرگاریی) ئەم ب شەف چووینە
مەقەرئ لقا پارتی - زیدەباری دژواریا

کتیبا (فتح القریب) و (إعانه الطالبین) و (الترغیب والترهیب) و چەند کتیبێت دی (٤-٥) سال ل دەف خواندینه، ئو گەلە ک یی زێرە ک و شارەزا بوو. مەلایە کێ ژ هە می ئالیافە بژارە بوو، خوتبە و تەلقین و مەولید و شیرەت و پە یقیت وی هە می ژ بەر بوون بئ (قە لەم و کاقەز) بوو. خودان بێر و هزر و فەلسە فە بوو. کویر دچوو بابە تیت شەریعە تی و عە قیدئ و زانستی. گە لە کئ ب مروفانی بوو. هاریکاری و پشتمە فانی من دکر ئەز بچمە خاندنگە ها تاشاندنی (تەریبئ) یا فەرمی دا خواندنا زانستیت ئە کادیمی ژ ی بخوینم. کە سە کئ وێرە ک و خودان سێرە بوو، ئوکە سینیه کا بە یز هە بوو، ئەز شاھدم جارە کئ ژئ هاتە خواستن د خوتبئ دا لاف و دوعا بۆ (صدام) ی بکەت، بە لئ ئەوی رە تدر و قە بیلنە کر و گۆت: هوین من سیدارە ژئ فە کەن ئەز دوعا بۆ ناکەم و ئەوا خودئ و پیغمبەری (س.خ) گۆتی ئەز بەس دی وی بیژم. بە لئ ب راستی ھندە ک مەزنیت دە قەرئ پشتم وی دگرت دا نە ھیتە گرتنی و ئیشاندنی! گە لە ک یئ ب رویمەت و خودان کە سینیه کا خوەر اگەر بوو و کیماسی و شکاندن ل سەر خوہ قە بیلنە دکر و دە ستئ خوہ بۆ چ تشتا درێژ نە دکر. زکات وەر نە دگرت و بۆ ژمارە کرنی و شولیت

دی پارە نە دوہ رگرتن. بە لکو شولدرک و ب کە دا دە ستیت خوہ مالا خوہ خوداندکر. ل بێرا منە جارە کئ مەزنی گوندی ھێژا (فە یصە ل ئە حمە د إسماعیل ئاغا گوران) ھندە ک زە کات دایئ بە لئ نە قیا و نە وەر گرت و قە بیلنە کر!! ئو هە می شول بۆ جفاکی بئ بە رامبەر دکرن! گە لە ک کونترول ل سەر بابە تیت شەریعە تی و لیکفە کرنا میراتی هە بوو، هە کە ل دە قەر ا گوران بابە تە کئ شەریعە تی مابایە ئاسی و چ مە لا و زانا (حە ل/ چارە) نە کر بایە د ئینا دە ف سە یدا (مە لا عە لی)، ئەوی شەریعە ت دکر و فە توا پئ ددا. وە سا مە لایە کئ شارەزا و بسپور و زێرە ک و وێرە ک و دە ستپاقژ و راستیبیژ بوو.

سە یدا مە لا یاسین ئە حمە د حسین گوران (١٩٦٨) بە حسی سە یدایئ خوہ (مە لا عە لیئ بە رگارە یی) دکەت و دبئییت: سە یدا گە لە کئ زانا و زێرە ک و وێرە ک و پاقژ و بژوین و تیگە هشتی بوو، مە لایە کئ دیندار و تە قوادار بوو. بە ر دە وام قورئان ژ بەر دخواند و نقیژ و سونەت دکرن و ل مزگە فتئ کتیب دخواندن، ژ بسورمانیت زیدە قەنج و چاک و ئە ھلئ تاعە تی و ئیمانی و خیرئ بوو. گە لە کئ رژد و سەر خوہ و ھشیار و چاقپوون بوو. حە ژ نقستئ و خەوئ و خافیئ نە دکر. وە کی ھەر گوندیە کئ دی جوتیاری دکر،

وی دکهت و دیبژیت: من خاندنگه ه
 خلاسکر بوو و من د خواست نه ز
 قورنانا پیروز رهوان بکه م و کتیبیت
 دینی بخوینم ئینا سهیدا گلهک
 جان ژ پیش منقه هات و نه ز پالدام
 بخوینم. ب راستی سهیدا مه لایه کی
 گلهک زیرهک و ب قه در و رویمه ت
 بوو، بسورمانه کی نه هلی خودی و
 مزگه فتی و خیری بوو. مروقه کی
 بهرکه فتی و ب ته قوا و دیندار بوو،
 جوتیاری و کاسیا گوندا بو خواه
 دکر به لی همی نفیژا ل مزگه فتی
 بوو، گله کی پیگری بنیائیت دینی
 و مروقایینی بوو. گوندیا و خه لکی
 ده قهری گلهک چه ژیدکر. هندی تو
 بیژی هندی باش و چاک و جامیر
 بوو .. خودی عه فو بکه ت .

ژ قهریژا فی دپچوونی و قه کولینی بو قه کولینقانی دیاردییت:

۱- سهیدا (مه لایه لی بهرگاره یی)
 ئیک ژ وان مه لاییت خودان سیبه
 و په یام بوو. زو لم و زورداری لسه ر
 جفاکی قه بیلنه دکر، چ ژ لای خویانیا
 یان بیانیا قه بیت. چونکو زو لم هه ر
 زو لمه و نه قه په یاما تاشاندنا مزگه فتی
 و قورنانا پیروز و دینی نیسلامی به.
 ۲- سهیدا (مه لایه لی بهرگاره یی)
 ئیک ژ وان مه لاییت خواه راگر و ماقویل

نه خلاقه کی بلند وعه قیده یه کا پاقر
 هه بوو (تالیگری صوفیاتیا دروست یا
 یاران بوو)، پشته قانیا هه قیت ملله تی
 و خه باتا کوردینی و مالا بارزان و
 پارتی دکر. گله کی ب سهیدای مه زن
 (خودی ژی رازی، مه لا حوسه ینی
 ماروینسی) داخبار بوو: نه خاسمه
 زیره کی و شاره زاییا وی د شه ریعه ت و
 زانستیدا، ئو ساده ییا وی د جلکی و
 ژیا تیدا. پتر ژ (۱۵) سالا من یا لده ف
 سهیدا (مه لایه لی) خواندی و من
 گلهک چه ژیدکر. نه ز گله کی ب
 زانست و نه خلاق و ریبا ز و سالوخه تیت
 تاشاندن (په روه ده) و دلوقانی و
 دینداریا وی ی داخبارم، لهوا نوکه د
 کریار و ناخفتن و نه خلاق و رابین و
 روینشتنیت خواه دا نه ز وه کی لبه کی
 ژ وی مه. زور چه ژ من و بابی من و
 گوندی و گوندیا دکر، لی مخابن فی
 دویمه یی هندهک ناکوکی لسه ر
 مولک و ناقارا ل گوندی په یدا بوون
 و کوریت وی ژ گوندی بارکر و پشتی
 پتر ژ سیبه سالا نه وی ژی ژ نه چاری
 گوند هیلا و چوو شندوخا ل دهوکی،
 به لی تیکه لیت من دگه ل کوریت وی
 هه ر د به رده وامن).

ئوهیژا: عادل رشید مه حمه د گوران
 (۱۹۷۲) - خه لکی به رده ره ش- نه وی
 ژی ل سالی هه شتیا لده ف سهیدا
 (مه لایه لی) دخواند و گلهک په سنا

و ب رویمهت و باز بلند بوو. کیماسی لسهر خوه قه بیلنه دکر. راسته گه له کی ساده بوو، به لی (عزه النفس) لدهف هه بوو، به رامبهری زوردارا خوه نه دشکاند و دچه ماند، لهوا گه له ک قوربانیدا و نه خووشی و نازاریت ژیری کیشان، دا یی سه رهست و راستیی ژ بیت و نه که فیته بندهستی زوردارا و حوکمی وان یی زولمی و خور تی.

۳- سهیدا (مهلا عه لیی بهرگاره یی) مروقه کی ریجبه ر و حه لالخور و نه خلاق بلند و نه فس پاقر و بژوین بوو. نه دخواست ژبه ر باری گران هه ژاریا جفاکی بکه فیته بهر دهستی نه مهرد و زوردارا، لهوا نهوی بخوه ب خوها نه نیا خوه و ب که دا دهستی خوه پاریی نانی بو خوه و خیزانا

خوه پهیدادکر، دا وه کی هنده ک که سا نه که فیته بن حه ز و فیانیت دهسه لاتداریت جفاکی ییت زوردار.

۴- سهیدا (مهلا عه لیی بهرگاره یی)، مینا پتیا مه لاییت کوردا، مه لایه کی جفاکدوست و مروفقواز و کورده ورا بوو، لهوا هه ردهم هاریکار و پشته فانی پشمه رگه و شوره شی بوو پیخه مهت بدهسته ئینانا حه قیت شه رعیت ملله تی، چونکو ژ فه رکاریت لسهر ملیت مهلا و سهیداییت دینییه خه باتی بکه ن، دا حه قیت خودایی و مروقایینی و خوپرستی و شه رعی و عادل بو ملله تی خوه و هه ر مللهت و مروقه کی هه ژی بستینیت.

ژیدهر و دههمه ن

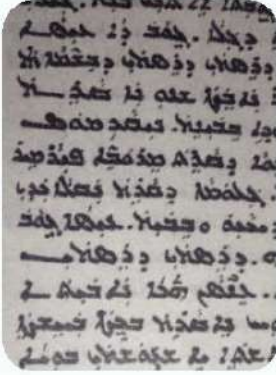
لگه ل ناخفتیمه. ههروه سا هنده ک ژ فه قییت وی وه کی: ۱- پشمه رگه: بلال غازی طاها گوران (۱۹۷۷). جوجه ر گه وره- ب ته له فوننی ل روژا پینجشه مبی ۱ / ۶ / ۲۰۲۳ تی دگه ل ناخفتیمه. ۲- سهیدا مهلا یاسین نه حمه د حسین گوران- گرینگا (۱۹۶۸) ب ته له فوننی ل روژا نه یینی ۲ / ۶ / ۲۰۲۳ تی دگه ل ناخفتیمه. ۳- هیژا عادل رشید مه حمه د گوران- به رده رده ش (۱۹۷۲) ب ته له فوننی ل روژا نه یینی ۲ / ۶ / ۲۰۲۳ تی دگه ل ناخفتیمه.

ژ بو کومکرنا قان پیزانینان مفا هاتیه وه رگرتن ژ: ۱- مالباتا خودی ژی رازی (مهلا عه لیی بهرگاره یی) بخوه نه خاسمه کوریت وی هیژا: سهیدا (عبد الحمید بهرگاره یی)، ههروه سا هیژاییت: (حسین، عبد القادر، و عبد المجید) ی. ۲- هنده ک هه قال و دوست و نیاسیت خودی ژی رازی (مهلا عه لیی بهرگاره یی)، وه کی: سهیدا مهلا مه حمه د مهلا نه حمه د نا کره یی (۱۹۵۱)- ل روژا پینجشه مبی ۱ / ۶ / ۲۰۲۳ تی ب تته له فوننی

گوندئ ئەرەدنا دیرۆك و شوینەوار

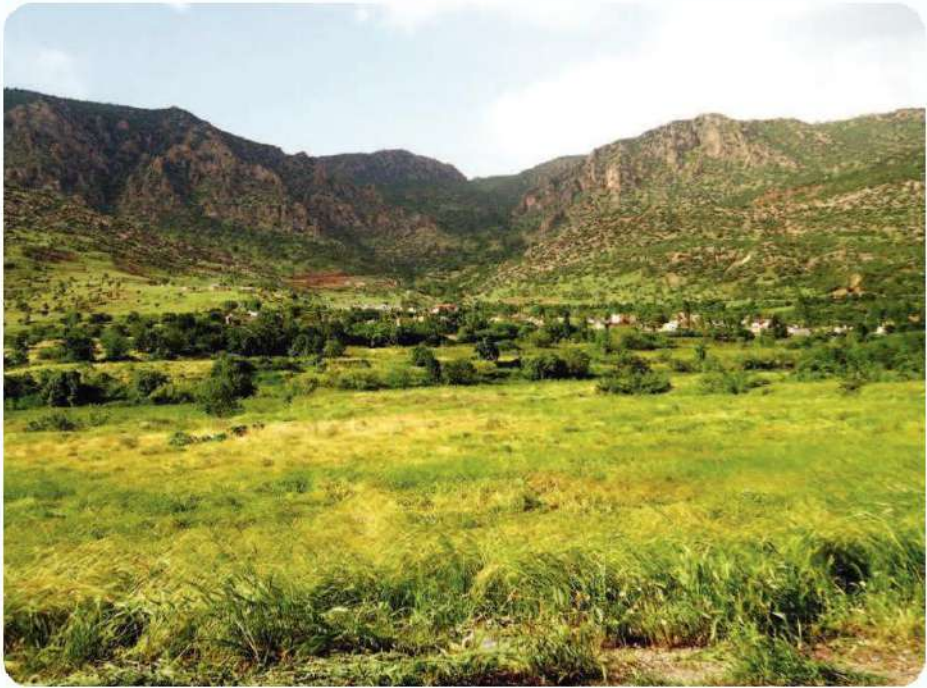

- دەستتقیسا ئەرەدنا یا (كوردی، سریانی) و گرنگیا وئ بۆ دەقەرا بەھدینان.
- سەیدایی كەقن بنیامین حەداد بیرھاتتیت خۆ ل دور ھەردو خاندنگەھیت ئەرەدنا و داودیی ل سالییت ۱۹۵۵-۱۹۵۸ بۆ گۆقارا (سیلاڧا) قەدگىریت.
- قەكولینەك ئسەر ئەرەدنا، باخچى بەحەشتى.
- ئیپشا میر محەمەدى رەواندوزى (میری كورە) بۆ سەر ئەرەدنا ل سالییت ۱۸۲۲-۱۸۳۳.
- مەزارگەھى سۆلتانە مەادوخت.
- ئەلبۆما شكلیت تاییەت ب بادەكى قە.

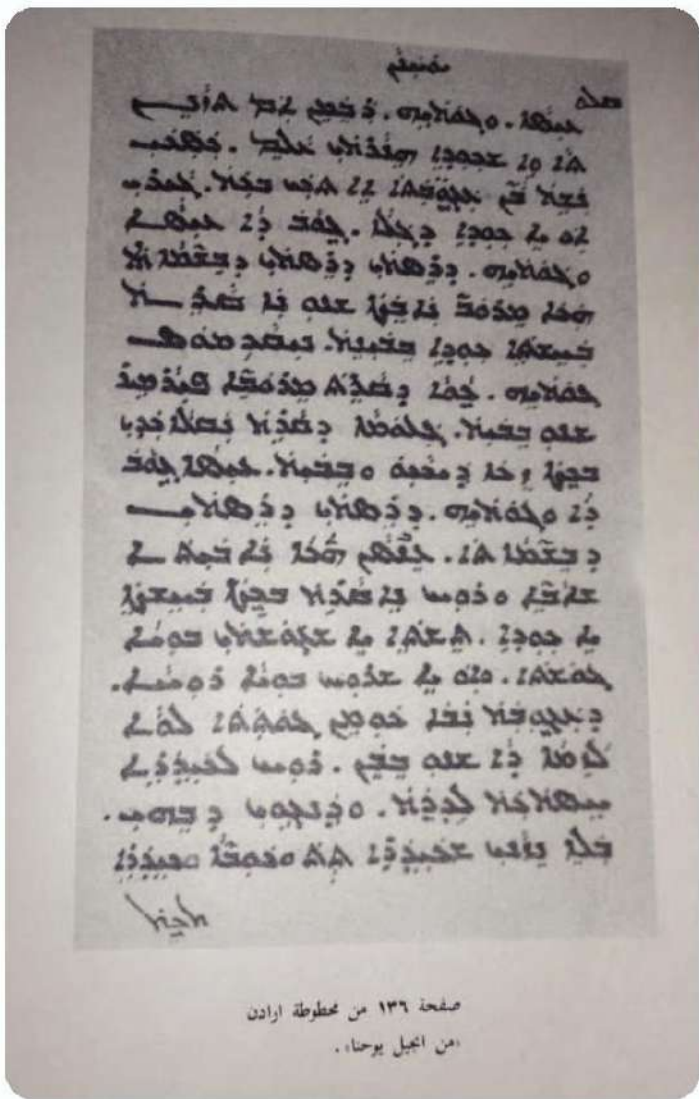
دھستنفیسا ئھرھدنا یا (کوردی، سریانی) و گرنگیا وئی بۆ دھئھرا بھھدینان

بابئ ھھلکۆرد ږدینی

کۆمھکا ھھژماریت کھفن یت گۆفارا (بین النھرین) بۆ من ھاتین وھک دیاری و دھما من ئھو لیئت (بین النھرین) خاندین و تیکفھ داین، ژ نھکھ کیتفھ چافئ من ب بابھ تھکی کھفت ب نافئ (مخطوطھ أرادن) کۆ ل ھھژمار (۱۳) ئ یا

ژ وان بابھ تیت گرنگین دھنھ ئھرھدنا و دیروکا وئی، (دھستنفیسا ئھرھدنا) یھ یا کوردی-سریانی، ئھو ژ میژھ بوو، من گول نافئ دھستنفیسا ئھرھدنا بیوو، بھلئ چ ژئدھ ږیت وھسا ل بھر دھستن من نھ بۆن، ھھتا بھری چھند سالھکا

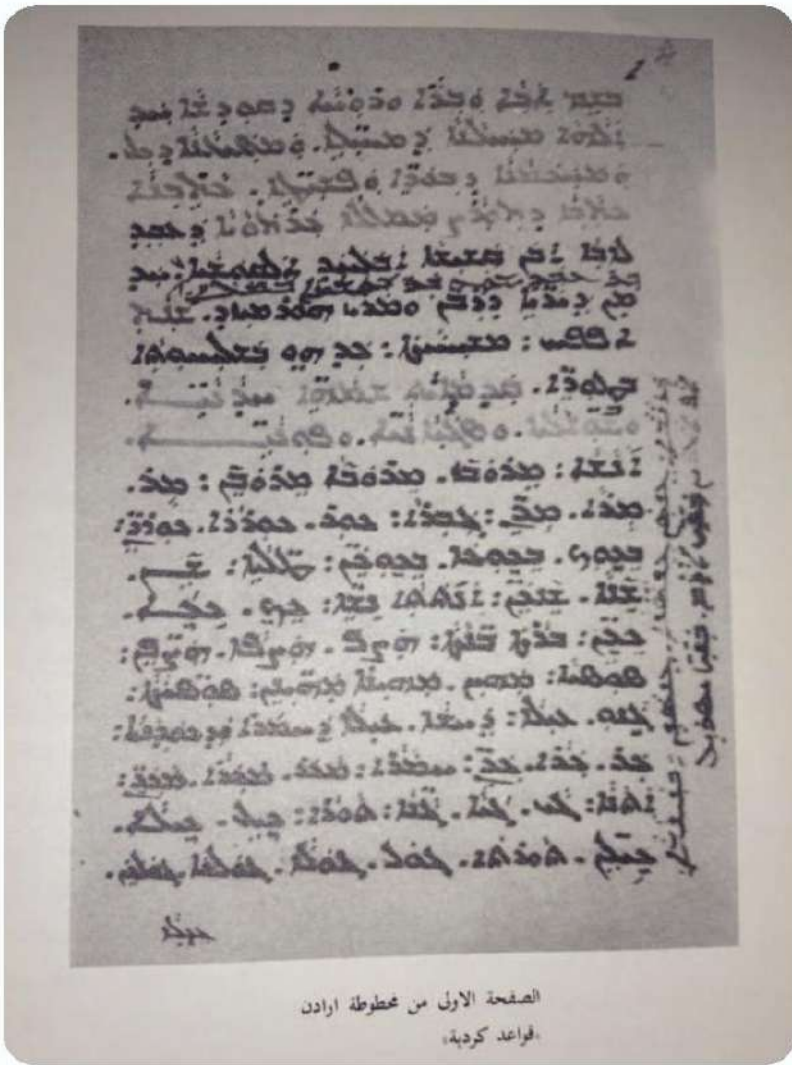
صفحة ۱۳۶ من مخطوطة ارادن
من انجيل بوحنا.

سال ۱۹۷۶ز به‌لاف ببوو و
ل قیره مه ب فهر دیت
ده‌ستنیسا کوردی-سریانی
بو خوینده‌فانیت گؤفارا
سیلاب بدینه نیاسین.

ده‌ستنیسا ئهره‌دنا
(مخطوطه ارادن) ل سال
۱۸۸۸ز ب ئاواینی گرشونی،
ئانکو ب ئه‌زمانی کوردی
ب تبیت سریانی، ل
گوندئ ئهره‌دنا ب ده‌ستن
قه‌شی گوندئ ئهره‌دنا
(عبدالاحد خوشابا به‌قالا
ئه‌لقوشی ۱۸۳۴-۱۸۸۹)
هاتیه نفیسین، نافبری ل
سال ۱۸۸۲ ل سهر داخازا
سهرکیشی گوندئ ئهره‌دنا
(به‌تو ئهره‌دنی) چو بو
ئهره‌دنا و ببوو قه‌شی
که‌نیسا گوندئ ئهره‌دنا و
که‌نیسا گوندئ ئینشکن
و ئه‌قی قه‌شه تاکو مرنا
خو ل (۱۸۸۹/۱۲/۱۸) ههر
مایه ل ئهره‌دنا و فی
قه‌شه‌یی کوردی باش درانی
و خوشنیسه‌کی ده‌سته‌ل
ژی ببوو و نفیسیه‌فانه‌کن
که‌له‌ک باش ببوو و پتر ژ

(۱۵) به‌ره‌میت ئه‌ده‌بی و دینی و ئه‌زمانقانی
ییت هه‌ین، ژ وانا ژی (ده‌ستنیسا ئهره‌دنا).
ده‌ستنیسا نافبری ژ (۳۴۱) به‌ریه‌ران پیکده‌یت
و (سن) پشکا بخو‌فه دگریت، پشکا ئیکن:
۱۸۶ به‌ریه‌رن، ریژمانا کوردی، زارا‌قن به‌هدینی
و راقه‌یا وئ ب سریانی، پشکا دویئ: چهند
گه‌ه‌کن ژ هه‌چار ئنجیلان ب ئه‌زمانی کوردی
و ب ئاواینی گرشونی (ئانکو ئه‌زمانی کوردیه ب
تبیت سریانی، پشکا سین: فهره‌نگه‌کا کوردی-

سریانی (زارا‌قن به‌هدینی) بخو‌فه دگریت.
ده‌ستنیسا ئهره‌دنا هه‌تاکو پشتی مرنا قه‌شه
(عبدالاحد به‌قالا ئه‌لقوشی)، ههر مابوو
پاراستی ل دیرا ئهره‌دنا ل سال ۱۹۷۵ئ، قه‌شه
فهره‌نسیس داود ئهره‌دنی، ئه‌و ده‌ستنیس
گه‌ه‌اند هه‌رتوکخانا مؤزه‌خانا به‌غدا و نوکه‌ژی
ل بن هه‌ژمارا (۱۸۰۷۸) یا پاراستیه و ل سال
۱۸۹۵ئ ده‌ستنیسا ئهره‌دنا چاره‌کادی هاته‌ف
نفیسین (نه‌سخرن) ژایئ قه‌شی ئهره‌دنا (ئیلیا
هۆمو باشیبتا ئه‌لقوشی، ۱۸۵۶-۱۹۳۳ز).

الصفحة الأولى من مخطوطة ارادن
فواعد كوردية.

ژیدەر

- ۱- ئوسامه نه‌قشه‌به‌ندی و جه‌میل پروفائیل (من نفائس مکتبه‌ الاثار- مخطوطه‌ ارادن) گوڤارا بین‌النهرین هه‌ژمار (۱۳) به‌غداد ۱۹۷۶.
- ۲- بنیامین حداد (سفر القوش الثقافی) به‌غداد ۲۰۰۱، چاپخانه‌ المشرق، بپ ۱۰۷-۱۱۱.
- ۳- لطیف پولا القس‌ ایلیا هومو من دوحه‌ خطاطی بیث هومو- گوڤارا (شراغا) هه‌ژمار ۶۰- ۶۱، نه‌لقوش ۲۰۲۲.
- ۴- زاهر دودا، الگرشونی بین‌ الماضی و الحاضر- گوڤارا (شراغا) هه‌ر ئه‌ و ژیدەر.
- ۵- هه‌فدیتنه‌ک دگه‌ل دیروکنقیس و فه‌کۆلینقانی سریان، سه‌یدا بنیامین حداد، ل مالا وی ل ده‌وکن ل روژا ۲۰۲۳/۴/۳۰
- ۶- د.ئه‌میر حه‌راق (مدون تاریخی من القرن‌التاسع عشر کتبه‌ راهب کلدانی من دیر الریان هرمز)، گوڤارا بین‌النهرین، هه‌ژمار ۱۹۱-۱۹۲، به‌غداد ۲۰۲۰.

بنیامین هداد بیرهاتنیّت خو ل دور هه‌ردو خاندنگه‌هیت ئه‌ره‌دنا و داودی ل سالیّت ۱۹۵۵-۱۹۵۸ فه دگپریت

به‌ره‌ه‌فکاری بابته‌تی نقیسه‌ر «وه‌صفی حه‌سه‌ن ردینی» و سه‌یدایی که‌فن «بنیامین هداد»
وینه ل ۲۰۲۲/۱۲/۲۷ هاتیه‌گرتن

وہرگرتن، ئو مه سالیئت خاندنی ۱۹۵۰
— ۱۹۵۱ و ۱۹۵۱ — ۱۹۵۲ و ۱۹۵۲ — ۱۹۵۳
ل دھوکی، ل (دار المعلمین الریفیہ یا
دھوکی) خاندیہ .

کو هنگی (دار المعلمین الریفیہ یا دھوکی)
دگھل نافنجیا دھوک د ئافاھیہ کیذا
بوون کو نھو دبیزنی (ئامادہ یا کاوہ) و
ئہم شاگردیت دھرقہی دھوکی ل پشکا
ئافخوی، ل ئاف دار المعلمین الریفیہ یا
دھوک دنقستین، ئو خارن و قہ خارن ژ
وہزارتا مہ عارفی بومہ دھات مہ زاختن .

ھہ یامہ کی سہیدا حسین ھسہن
ئاکرہیی (۱۹۱۹ — ۱۹۹۶) ھہم ریٹھ بہری
ئافنجیا دھوک بوو، ھہم ریٹھ بہری دار
المعلمین الریفیہ بوو ل دھوکی .

وہختی ئہز ل دار المعلمین سہیدا حسین
ھسہن ئاکرہیی ھاتہ قہ گواھازتن، ئو
سہیدا مہ دھت عہ بدوللا یی تورکمانی
کھرکویکی (مروفہ ک چہب بوو) بیوو
ریٹھ بہری ئافنجیا دھوک و دار المعلمین
الریفیہ ل دھوکی .

ئو ژ شاگردیت دگھل مہ ل دار المعلمین
ھونہرمہند (فوناد ئہ ھمہد) . ھہروہ سا
شاگرد (تہ حسین ئہ ھمہد بہگ بہرواری)
ل دھلیقی سیاسی و خرقہ کرنا شاگردا بو
خو نیشادانا زیرہ کترین شاگردی ئافنجیا
دھوک بوو. ھتا ھافینا سالا ۱۹۵۳ ئہز
ل دھوک بووم .

بو سالا پاشتر یا خاندنی، کو سالا

د بہردہ وامیا سہرہ دانیت خوڈا بو مالا
سہیدایی کہفن (بنیامین ھداد) وی
ھہر جارجارا بو من بہحسی سہیدایی
یا خو ل ھہردو خاندنگہ ھیت ئہرہدنا
و داودیئ دکر، لہوا من دیت فہرہ قی
چاقپیکہ فتنی لدور بیرھاتنیت وی ل وان
ھہردو گوندا دگھل بکھم و ئہقا ل خاری
نیقشکی وان سہرہدان و دان و ستاندنیت
من و وی بوون و ب فی رنگی بیرھاتنیت
خو بو من قہ دگپیت:

- پشتی من خاندنا سہرہتایی ل
خاندنگہ ھا ئہ لکویشی (ئہلقوش) یا
سہرہتایی بدویماھیئنا، ئہز ل (دار
المعلمین الریفیہ، ل بہغدا) ھاتم
وہرگرتن، لن ژبہر چہند رھوشہکا
من خاندنا خو تمام نہکر. ئو ب
بزاقا ھہردو ھیزایا عبدالعزیز ئاغا
ھجی مہلو مزیری و عبداللہ ئاغا
شہرفانی (ئہندامی) پەرلہمانی
ئیراقی ل سالا ۱۹۵۰) وانا ئہم دگھل
خو برینہ نک وھزیری معارف ئیراقی کو
ھنگی (میخائیل عواد) سکرٹیری وھزیری
بوو، ئو وان ھہردو ھیزایا عبدالعزیز ئاغا
ھجی مہلو و عبداللہ ئاغا شہرفانی
بابہتی رھوشا من و (دو) شاگردیت دیت
ییت ئہ لکویشی (ئہلقوشی) بو وھزیری
معارف ئیراقی رھنکر، ئو ئی خازت کو
(مہ) قہ گوھیزتہ (دار المعلمین الریفیہ
ل دھوکی) .

ھوسانی و ب قی ریکی ئہم ل (دار
المعلمین الریفیہ یا دھوکی) ھاتین

شاگرد ژ ئه‌ره‌دنا ژوری دهاتن هه‌می ژی کوپ بوون و چ کچ دگه‌ل نه‌بوون، لی شاگردیت گوندیت دیتر ژ کچ و کوپا بوون، ئو هنگی ل خاندنگه‌ها ئه‌ره‌دنا هه‌تا سه‌فا پینجی خاندن هه‌بوو.

ده‌ما ئه‌ز ل مه‌ها (ده‌ه) یا سالا ۱۹۰۰ گه‌هشتیمه ئه‌ره‌دنا، هینگی نئیسینگه‌ها پوسته‌یان (دائیرا به‌ریدی) ل ئه‌ره‌دنا ژیری هه‌بوو، ئو مه‌ئور به‌ریدی ئه‌ره‌دنا (قه‌شه ئسطیفان) بوو، هه‌روه‌سا به‌ری سالا ۱۹۰۰ موختاری ئه‌ره‌دنا ژیری (مام نه‌نو) بوو، ئو ئه‌ز نزانم کا هنگی ئه‌ره‌دنا ژوری موختار هه‌بوو، ئان نه و نزا کی بوو؟

چنکی ئه‌ره‌دنا ژوری هینگی (۱۵) مال بوون، ئو ئه‌ز ب ده‌ها جارا چوویمه ئه‌ره‌دنا ژوری، هه‌روه‌سا هنگی قه‌شی که‌نیسا ئه‌ره‌دنا ژیری هه‌نا (قه‌لو مانگیشکی بوو(۱)).

ئو ژ بیرهاتنیت من ل ئه‌ره‌دنا. من دو مه‌زه‌لیت خانینی موختاری که‌فنی ئه‌ره‌دنا (مام نه‌نو) ب کری گرتبوون . ئو سالا تیکتی ده‌یکا من دگه‌ل من بوو، ئو سالیته دیتر کابانیا من دگه‌ل من بوو .

ئو ژ بیرهاتنیت دسالیته ۱۹۰۵-۱۹۰۷ که‌سی نه ل ئه‌ره‌دنا ژوری و نه‌یا ژیری (رادبو) نه‌بوو .

ئو ژ بیرهاتن ل هه‌یقا گولانا سالا

خاندنی یا دویمه‌ینی بوو، ل دار المعلمین الریفیه، من خو فیه‌گوه‌ازته دار المعلمین الابتدائییه ل به‌عقوبا (دیالا). مه‌ خاندنا خو ل خزیران و تیرمه‌ها سالا ۱۹۰۰ ل دار المعلمین الابتدائییه یا به‌عقوبا بدویمه‌ینی، پاشی ل مه‌ها (۱۰) سالا ۱۹۰۰ وه‌کی سه‌یدایی سه‌ره‌تایی ل خاندنگه‌ها سه‌ره‌تایی یا گوندی ئه‌ره‌دنا هه‌مه‌ دانان.

۱۹۰۰- هه‌تا خزیرانا ۱۹۰۷ ده‌سته‌کا ریقه‌به‌ریا خاندنگه‌ها ئه‌ره‌دنا یا سه‌ره‌تایی ب فی په‌نگی بوو

- ریقه‌به‌ری خاندنگه‌ها ئه‌ره‌دنا یا سه‌ره‌تایی سه‌یدا شه‌معون داود ئه‌ره‌دنی بوو، ئو سه‌یدا ژی ئه‌فیت ده‌ین بوون [یوسف ره‌ئیس ئه‌ره‌دنی و عه‌بدلجه‌بار قاسم بامه‌رنی (۱۹۲۰ - ۱۹۸۸ مروقه‌کی چهب) بوو، ئو ئه‌ز (بنیامین هه‌داد) و نوری محمه‌د سه‌فار بامه‌رنی (۱۹۲۶ - ۱۹۸۲)] و قه‌شه هه‌نا قه‌لو ژی سه‌یدایی ده‌رسا دینی فه‌لانی بوو .

و ئه‌ز ب موچن (۲۱) دیناران هاتم دانان، ژ وانا (۱۰) دینار موچن بنیاتی بوون و (۱۱) دینار وه‌ک زنده‌هیته (غلاء المعیشه) بوون، ئو هه‌ر سال دیناره‌ک ژی زنده‌بوونا سالی (علاوة) بو مه‌ دهاتنه سه‌ر موچه‌ی و شاگردیت خاندنگه‌ها سه‌ره‌تایی یا ئه‌ره‌دنا نیزیکی (۱۲۰) شاگردا بوون، ژ گوندیت ئه‌ره‌دنا ژوری، ئه‌ره‌دنا ژیری، گوندی تینشکی و گوندی بیناتا دهاتن و ژ وانا (۱۲)

بیرا من دھیت ژی. ل ئەرهدنا ژیری دوو دوکاندار هه بوون، دکانیت وان د مالافه بوون. دوکانا ئیکئی شه کر و چا و روین و سخاته و فانوس و چرا و پھتیلکیت فانوس و چرا و شه کروک و خودیک د فروتن. دوکانا دویئ زیده باری متاییت د سهردا هاتین، مشه نهفت د فروته خه لکئی ئەرهدنا ژوری و ئەرهدنا ژیری و بیئاتا و ئینشکئی.

ئو ژ بیرهاتنا. ل وان سالا دوکانه کا گه له ک بهر فرهه و مه زن ل بامه رنی هه بوو، خودانی وی (حه جی یاسین) بوو، ئه و تشتی ل هه ردو دوکانیت ئه رهدنا نه با، دا چینه بامه رنی ژ وی دوکانا بهر فرهه کرین.

ل بیرا منه. ل سالا ۱۹۵۶ئی جابه ک ژ قائمقامیا ئامیدیئ بو هه می موختار و خاندنگه ها و که سیت ناقدار ل تخویبیئ قهزا ئامیدیئ چو که هه می ل فلان روژی ل فرۆکخانا بامه رنی حازرین دا بچنه به راهیا مه لک فه یسه لی دووی و خالی وی وه صی عبدالاله.

ئه و بو ئه م و ریقه به ریا خاندنگه ها ئه رهدنا و قه شی ئه رهدنا (حه نا قه لو مانگیشکی) و هنده ک ژ خه لکئی ئه رهدنا ژوری چوینه فرۆکخانا بامه رنی و دگه ل قائمقامی ئامیدیئ و فه رمانبه ریئ قهزا ئامیدیئ و شیخیت بامه رنی و سه یداییت دینی و گه له ک موختاریئ ده قه را ئامیدیئ، چوینه به راهیا مه لک فه یسه لی دویئ و خالی وی وه صی عبدالاله.

۱۹۵۷ئی شانده کئی مه دره سا (معهد مار یوحنا الحیب) ژ میسل ب ترۆمبیله کا مه زن ژ مؤدیلا (نیرن) ل روژه کا شه مبی هاتنه ئه رهدنا ژیری، شاندیئ ناقیری ب سه رقه گیریا دیرۆکنقیسیئ فره نسی یئ گه له ک ناقدار جان فییه بوو (۲)، کو هنگی ل (معهد مار یوحنا الحیب) ل میسل سه یدا بوو (۳)، دگه ل جه گریئ وی یئ فره نسی و (۲۵) شاگردیئ په یمانگه ها ناقیری، ژ وانا مه طرانیئ نه و جاک ئیسحاق (۴) و ئسطیفان که جو یئ دوئی (۵)، شاندیئ ناقیری سه را خاندنگه ها سه ره تایی یا ئه رهدنا دا، هه روه سا سه را مه زاری سلطانه مه هدوخت (۶) ل ئه رهدنا دا.

هه روه سا هنده ک ژ شاگردیئ وی شاندی ب هه فکاریا چهند جحلیت ئه رهدنا ژیری و ژوری چوونه ئه رهدنا ژوری، ژ ویئ چوونه پشتا ئه رهدنا ژوری و ل نزاری چیا یئ مه تینی، وان هنده ک به فر ل هه یقا گولانا ۱۹۵۷ئی لناف هنده ک ته راشا و تیکه به را دیت و ئه و (به فر) کو هنگی بو وان ئه و به فر تشته کئی عنتیکه و کیم بوو، بو مه و (جان فییه) ئینا که نیسا ئه رهدنا ژیری و ئه ندامیت شاندی ئه و به فر خارن و شاندیئ ناقیری ل وی روژا شه مبی ل که نیسا ئه رهدنا نقتن.

و ل روژا پاشتر یا ئیک شه مبی (جان فییه) قداسه ک ل که نیسا ئه رهدنا گیرا، پاشی ئه و شانذ زفرینه فه میسل .

ل ناقبہرا نامیدیئ - بامہ پنی و یادی
ل ناقبہرا ئەرەدنا، بامہ پنی، دھوک و
میسل دھاتن و دچوون .

ل بیرا منہ، جارہکئ ل بہارا ساللا
۱۹۵۶ئ ئەز چوومہ قایمقامیا نامیدیئ
داموچہی وەرگرم، ل وئریئ من (عیسا
بلو ئەلقۆشی) دیت کو ہنگی وی ل
قایمقامیا نامیدیئ ب ناقئ (مہمور
ئیسٹیہلاک عمادیہ) شولدکر، مہ سلافکرہ
تیکودو، پاشی ئەم چووینہ سویکئ
مہ پیکشہ چاہک ل چایخانہکا تیزیک
قایمقامیئ فہ خار و کورسی و میز بو
مہ دہریخستبوونہ سہر جادیئ، چنکو
دونیا بہار بوو و ہہوجہ نہبوو بچینہ د
ژورفہ چایی فہخوین (۸) .

ہەر وہ سال بیرا منہ، دەمئ ئەز ل
ئەرەدنا، ہنگی ل ساللا ۱۹۵۶ئ سہ یادیئ
عمانوتیل قیا بلو ئەلقۆشی سہ یادیئ
سەرہ تایی بوو ل خاندنگہا سەرہ تایی
نامیدیئ (۹) .

ہەر وہ سا سہ یادا عہدوولہ سیح عیسا
بلو ئەلقۆشی کو کورئ عیسا بلو یئ
ئەلقۆشی بوو (مہمور ئیسٹیہلاکئ
نامیدیئ) ئەو ژئ سہ یادیئ سەرہ تایی
بوو ل نامیدیئ و سہ یادیئ عمانوتیل
قیا بلو ئەلقۆشی گہلہک جارا بہ حسئ
شاگردہکئ خو یئ ناقئ وی {بوخہنا
دانیال کومانی (کانئ)} بوو دکر
کو ہنگی شاگرد بوو ل خاندنگہا
سەرہ تایی یا نامیدیئ و دگۆت: {بوخہنا
دانیال کومانی شاگردہکئ زیرہکہ} (۱۰) .

ہەر ل مژاریئ بہ حسکرنا مہلک
فہیسەلئ دوویئ، من دقیت بیژم لدویف
گۆتئا خەلکئ ئەرەدنا ل ساللا ۱۹۳۸
مہلکئ ئیراقئ سہرا ئەرەدنا ژئری دابوو
و ل کەپرا مہطران فرہنسیس داودئ
ئەرەدنی ببوو میہقان (۷) .

بیرا من دھیت ژئ، دەمئ ئەم ل ہافینا
ساللا ۱۹۵۵ئ گہہشتینہ ئەرەدنا، خەلکئ
ویئ دگۆت :

(بہری ۱۵) ساللا ل ئەرەدنا ژۆری ئیکی
خانیک (چ پینہ قیت خانیت ہنگی ل
کوردستانئ بانیت وان ئاخ و ہہلاشہ
بوون) ل گہلیئ ئەرەدنا ژۆری ئافاکربوو،
ل ہنداقی وی خانی ہندہک کەفر
ہہبوون، ل شہفہکا زفستانا گہلہک
دژوارا ئەرەدنا ژۆری، ئەو کەفر ژ چیا
فہرہستن و ب سہر خانیئ ویدا ہاتن و
دو حەتاسئ کەسیت وی مالی دبنقہ
مرین .

ہیژ ل بیرا منہ. دەمئ ئەز ل ئەرەدنا
ہەر ہہیفہکئ نوبا سہ یادیہکی
بوو دچوو نامیدیئ موچیت سہ یادیا
وہردگرتن .

ئەژئ گہلہک جارا چوویمہ قایمقامیا
نامیدیئ (پشکا ہژمارقانیئ) و موچئ
سہ یادیئ خاندنگہا ئەرەدنا یا
سەرہ تایی وەرگرتیہ، ئو ئەم ب ترۆمیلا
ژ ئەرەدنا دچووینہ نامیدیئ و عہینی
روژئ دزقپینہفہ. ہنگی خەلکئ
ئەرەدنا ژئری دو ترۆمیلا ہہبوون، ئیک

خانا ئەرەدنا - ژ گوتارا مېژا كوڤان ئحسان ئهوا ل گوڤارا سيلاف مه ژمار (102) به لاقبوی، هاتيه وه رگرتن

۱۹۵۷ئى من ل خاندنگهها سهره تايى يا داودىي ده و امكر و سه يداييت خاندنگه هي ئه قيت بهين بوون:

يوحنا كوريال ره ئيس ئه ره دنى ريڤه بهر، زيده باري من، بنيامين حه داد و په تروس ئيسحاق بهر طلى سه يدا بوون، قه شه عه بدولته حه د صه نا ئه ره دنى دهرسا دىنى فه لانيى دگوت و طه ييب فوئاد غلبيشى دهرسا دىنى بسورمانا دگوت، و هنگى قه شه عه بدولته حه د صه نا ئه ره دنى (۱۳) قه شى هه ردو گونديت تنى و داودىي بوو .

هنگى خاندنگهها سهره تايى يا داودىي، ل سالييت ۱۹۵۷-۱۹۵۸، بتنى (۴) صه ف بوون، و شاگرديت وي ژ گونديت داودىي، تنى، شرتى، غلبيشى، زيوا شيخ پيراميسى، بارزانكا و ديهي دهاتن .

بيرا من دهيت ژى، گه لك جارا مه سه را (خانا ئه ره دنا) دايه (۱۱). ههروه سا گه لك جارا مه سه را مه زارنى سلطانه ماهدوخت دايه و ل بهارا سالا ۱۹۵۶ئى ئه م گه لك جارا چووينه شكه فتا گه ليى ئه ره دنا كو ديژنى (شكه فتا سولتانه مهادوخت- مغارة سلطانه مهادوخت)، ههروه سا مشه دچووينه سهر كانيا ئافى، ئهوا ل روژئافايى ئه ره دنا لنك (گرى مه قدو)، ئو دوو گوپرستان ل ويرى هه بوون، ههروه سا ئه ز و قه شه (حه نا قلو) دچووينه ئينشكى سهره قه شه عه مانوئيل ره ئيس ئه ره دنى ددا، كو هنگى نافبرى قه شى ئينشكى بوو، ئه و خودانى كتيبا (أرادن ارض عدن) ۱۲۵.

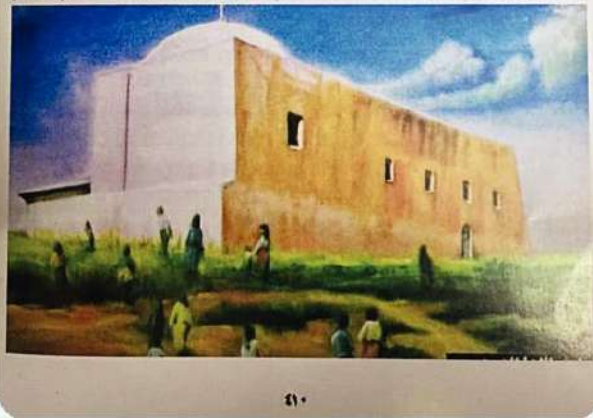
ل بهينقه دانا سالا ۱۹۵۷ئى ئه ز بو خاندنگهها سهرتايى يا گونديى داودىي هاتم قه گوهازتن، ئو ل ئيلونا سالا

دیر ل پاریزگه‌ها دهوکی (نوهه‌درا)

بنیادین همده
وه‌رگيران: هوسدهن نوقی

دیرا بهرانی (مار ایخالاها)
د سده‌سالیا جعفیندا و د ژاناما لیخو عیاب
دامه‌زنده‌ری بزرا مار یاقوی لساژه ب نافتن فن دیرن
هائیه‌کین. لملسه‌عومدی دمه‌راهی لیخو عیابی
دیزیت... پاشتر چوو دیرا (بلی التمیمی) و خوه کره
په‌رسنغان. دهه‌کی ما ل ویزی. خودای پشته‌فانی

هزماره‌کا دیزین کهفن و دیروکی ل پاریزگه‌ما
دهوکی همنه. ب دیزلیبا چهرخیزن چووی همر
ژ سده‌سالیا چواری زالیینی همنانها فن دیران
پشکداری د پینشفه‌برنا لدهیبات و زانست و
هونه‌راندا کریبه. د فن فمکولینیدا بن برافن کهبن
گریکترین فن دیران بدصنه نیاسین.

په‌ره‌ک ژ په‌رتووکا ئینسکلوپیدیا دهوکی

و من دقیت بیژم ژبه‌ر چه‌ژیکرنا من
بو گوندی ئه‌ره‌دنا، ل ساللا ۱۹۶۸ئ من
کورتیه چیرۆکه‌ک د روژناما (التأخی)‌یدا،
ل به‌غدا، هه‌ژمارا (۲۲۸)ئ ریکه‌فتی
ئیکی ئادارا ۱۹۶۸ئ ب نافتی (بری‌میت
نورها فه‌مراندی- بحیرات النور المطفأة)
به‌لا‌فکر.

هه‌روه‌سا من کورتیه چیرۆکه‌کا دیت‌ری
بنافتی (بزمارا چاری- المسمار الرابع)
هه‌ر ل روژناما (التأخی) هه‌ژمار (۴۰۵)
ریکه‌فتی ۱۹۶۸/۱۰/۱۸، ل به‌غدا،
به‌لا‌فکر.

چیرۆکا (بزمارا چاری- المسمار الرابع)
لدور ماله‌کا قه‌ره‌چه ل سالیته ۱۹۵۵ -

ئو ل بیرا منه، ل هه‌یفا (۱۲) یا
ساللا ۱۹۵۷ئ مفه‌تشی ته‌رییی،
نافتی وی ته‌وفیق عه‌سکه‌ر بوو
(فه‌لی میسلئ بوو) هات سه‌را
خاندنگه‌ها داودیئ دا و ل
بیرا منه، ده‌ما ئه‌ز ل داودیئ
سه‌یدا، ل ساللا ۱۹۵۸ئ، ئه‌ز جارا
ئیکئ د ژاناما خودا شیام بو خو
رادوییه‌کا ماسکوت یا سویدی
بکرم، من ژ (حانوتا) سه‌ندیکا
سه‌یدا یا ل میسل ب (۲۹) دینارا
ب قست کری، هه‌ر هه‌یفتی
(۴) دینار ژ موچئ من دپرن
. بیرا من ده‌یت (قشله) ل
داودیئ هه‌بوو، چنکی به‌ری
هنگی ل چاخئ ئوسمانیا
داودیئ ناحیه‌ بوو، ئو سه‌ر ب
قه‌زا ئامیدیقه‌ بوو، هه‌روه‌سا
ل ده‌رفه‌ی داودیئ شینواریت قه‌سه‌کی
لی بوون دگوتن ئه‌و جهئ حوکمداریا
ناحیا داودیئ بوو، ل وه‌ختئ ئوسمانیا
جارجارا سه‌را وی ددا.

ل هاقینا ساللا ۱۹۵۸ئ ئه‌ز ژ داودیئ بو
خاندنگه‌ها سه‌ره‌تایی یا گوندی (گرقر)
یی گه‌رگه‌ریا ل تخویبیئ ناحیا زومار
هاته‌ فه‌گوهازتن و بیرا من ده‌یت
هنگی ئاغایی گه‌رگه‌ریا (یونس ئاغا
گه‌رگه‌ری) ل وی‌ری بوو، پاشی چوومه
ته‌له‌حفرئ، پاشی هه‌تا ساللا ۲۰۰۶ئ
چوومه به‌غدا، ئو ل ساللا ۲۰۱۱ئ جاره‌کا
دی فه‌گه‌ریامه دهووکا که‌فن و هه‌تا نوکه
ل دهوکی دژیم.

ژ وان گۆتار و فه کولینا بۆ ئەزمانی
عەرەبی هاتینە ترجمە کەرن) .

ژ کتیب و فه کولینت جان فییه:

- البحث فی الدياتر القديمه فی شمال
العراق ... القدس ١٩٥٩.

- بەلەد و بیت عرابی ... پاریس
١٩٦٤ ئی بەحسا کەنسا ئەسکی میسل
و دەردورا دکەت. ئەف فه کولینە ژ لایئ
(نەجیب قاقو) بۆ ئەزمانی عەرەبی
هاتیه ترجمە کەرن و ل هژمارەکا گۆفارا
(بین النهرین) ب دو خەلەکا ل بەغدا
بە لاقبوویە .

- فه کولینا (ملاحح التاريخ المسيحي
القديم فی منطقه هه کارى التركيه) گۆفارا
(الشرق السريانى) ١٩٦٤، بەرپەر ٤٤٢-
٤٧٧.

د. فؤاد يوسف قزانجی، د گۆتارا خودا
(العماديه - أمات الاشوريه) ل گۆفارا
(الفكر المسيحي) هژمار ٤٢٣-٤٢٤
بەغدا نيسانا ٢٠٠٧ ئی ئاقریدایه فه کولینا
دویماهیئ یا (جان فییه)ی.

ئو گەلەك فه کولینت دی ژى.

بو زیدەتر ل دور ژیان و بەرکارێ جان
فییه ... سەحکە:

بەهنام سەلیم حەبابە - المۆرخ الکبیر
جان فییه الدومینکانی مۆلفات رصینه
و خدمه جلیلیه، گۆفارا (بین النهرین)
هژمارا (١٩٥-١٩٦) ل بەغدا ٢٠٢١.

١٩٥٦ د (خانا) ئەره دناقه بوون، شولئ
نەجاریئ دکر و مشه لاندک و کەفچکیت
داری و ئامانیت داری بۆ خەلکئ هەردو
ئەره دنە (ژۆری و ژیری) چیدکەرن، ئو ناغئ
مالخۆیئ وئ مالا قەرەچ (توبالو) بوو ...
د چیرۆکا ناغیری دا من ناغئ وی ئینایه .

دەهەن

١- مەطران (حەنا قەلو) مانگیشکی ل
سالت نۆتا ژ چەرخئ بووری مەطرانئ
کەنسا کلدانی یا دھوک و مانگیشکئ و
دەردورا بوو. ناغیری ل ئیلۆنا سالا ٢٠٠٧ ب
ئیکدانا ترۆمبیلئ وەغەرکریه.

سەحکە: بەهنام سەلیم حەبابە -
فە کولینا (معهد مار یوحنا الحبيب فی
الموصل ١٨٧٨-١٩٨٥) گۆفارا (بین النهرین)
هژمارا (١٨٥-١٨٦) بەغداد ٢٠١٩.

٢- دیرۆکنفیسئ مەزن (جان فییه) ل سالا
١٩١٤ ل فەرەنسا ژدایکبوویه.

ل سالا ١٩٣٩ وەك قەشئ دومینکان
گەهشتیه میسل و حەتا سالا ١٩٦٦ ئی
ل میسل شولکریه، پاشی چووویه بەغدا
ئو ژ بەغدا چووویه بەیروتئ و ل رۆژا
١٩٩٥/١١/١٠ ل بەیروتئ وەغەرکریه.

وەختئ (جان فییه) ل میسل وی گەلەك
گۆتار و فه کولین و کتیب لدور دیر و
کەنسیئ میسل و دەردور و بەهدینا
ب ئەزمانی فرەنسی نقیسینە و (گەلەك

ٴو سه حكه كٴٴيا وى (اشور المسٴيحه) بهرگى ٣، چاپا عه ره بى، به غدا ٢٠١٢.

٣- بو زيده تر ل دور ديرؤكا سه يدا و شاگرديت معهد (مار يوحنا الحبيب) ل ميسل (١٨٧٨-١٩٨٥) سه حكه :

به هنام سه ليم حه باباه (معهد مار يوحنا الحبيب فى الموصل وتلا ميذتها ١٨٧٨-١٩٨٥) گوڤارا (بين النهريين) هژمارا (١٨٥-١٨٦) به غداد .٢٠١٩

٤- مه طران جاك ئيسحاق ، خانه نشينه و ل عه ينكاوا تاكنجيه.

٥- ئسطيفان كه جو ئه لقوش يى دووى. ل ١٩٨٧/٨/٤ ب ليكدانا ترؤميلا لسه ر جاده يا بيرسقى وه غه ركويه.

٦- سلطان ماهدوخت ...ل سالا ٢١٩ ز ژ لايى شاهى فارسى شاپورى دووى هاتيه كوشتن .

ٴو بو زيده تر ل دور ديرؤكا سلطان ماهدوخت، سه حكه:

- جان فييه ... مزار سلطان ماهدوخت - ب نه زمانى فره نسى... ل گوڤارا (معهد مار يوحنا الحبيب) ل ميسل، هژمارا (٥٢) سالا ١٩٤٣ به لاقبوويه .

گوڤارا ناقبرى ژلايى (نه جيب قاقو) بوويه عه ره بى و ل سالا ١٩٨٤ ل گوڤارا (بين النهريين) هژمارا (٤٧) به لاق بوويه

ٴو سه حكه : روژناما ئه قرؤ هژمارا (٣٩٠٠) قى دهوك ل ٢٠٢١/٢/٣.

ٴو سه حكه : د. پهروين به درى توفيق - اساقفه شارزور فى القرون المسٴيحه الاولى - گوڤارا بين النهريين هژمارا ١٩٣-١٩٤ به غداد ٢٠٢١.

٧- مه طران فره نسيس داود ئه ره دنسى ل ساليٴ ١٩١٠-١٩٣٩ مه طرانى ئه بره شيا ناميديى و ده ردورا يا كلدانى بوو.

ل سالا ١٩٣٩ ل ئه ره دنا ژيرى مريه و ل ويى هاتيه قه شارتن .

به هنام سه ليم حه باباه (معهد مار يوحنا الحبيب فى الموصل ١٩٨٧-١٩٨٥) ،گوڤارا (بين النهريين) هژمارا (١٨٥-١٨٦)

بەغداد ۲۰۱۹.

۸- ب ھەقپەيىنەكا تىلەقۇنى، ل رۇزا ۲۰۲۲/۱۱/۸ دگەل شارەزايى ھندەك ژ دىرۇكا ھەقچەرەخ يا باژىرې ئامىدىي (سەلام سەلىم ئامىدى) ھىژاي گۆت: ئەو چايخانال سالال ۱۹۵۶ لىسەر جادەيا تەفاهى، نىزىكى قائىمقاميا ئامىدىي، ئەو چايخانا صادق قەنتارى بوو (ناقىرى ل سالال ۱۹۹۹ئ، ل دھوكى، تاخى) مجمەعا بەروشكى وەغەرکريە

ھەرۋەسا ھىژا سەلام ئامىدى دىرۇكا وى چايخانې پتر روھنكر و گۆت: [نوكة شوقىت ھىژا ھەكار محسن صالح ئامىدى ل شوينا جھى وى چايخانا ھنگىنە. ل دەسپىكى ئەو چايخانە يا ئىسماعىلى مەحمىدى (سمۆ يى چايچى) و صادق قەنتارى بوو، پاشى ئىسماعىلى مەحمىدى دا صادقى، ئو پاشى صادقى دا مستى سىنەمى، ئو پاشى وى دا مەحمىد ياسىنى ئامىدى].

ل بىرا منە دەما مالامە ل ئامىدىي ل سالىت ۱۹۷۲-۱۹۷۳ ئەم دچوینە وى چايخانې پىش تىلەقۇنى، كو ھنگى ژنوى تىلەقۇنىون ھاتبوو ئامىدىي و تىشتەكى عنتىكە بوو، ئەو چايخانە ھنگى د دەستى مەحمىدى ياسىنى ئامىدى دا بوو.

۹- عمانوئىل قيا بلو ئەلقۇشى، ل سالال ۱۹۸۸ئى كىتپەك ب ناڧى (مار مىخار النوھدرى) ل بەغدا چاپكر .

۱۰- ھىژا يوخەنا دانىيال كومانى (كانى) پىشتى لىسەر خاندنا خۇ بەردەوامبووى، خاندنا خۇ ل زانىنگەھا بەغدا دوماهىيىنا و مالا خۇ برە بەغدا و بوو ھۆزائقان و نقىسەقان و ل بەغدا گەلەك گۆتار ل گۆقارىت سريانى بەلاقكرن، نوكة ژى ل بەغدا دژىت.

۱۱- بو دىرۇكا خانا گوندى ئەرەدنا، سەحكە :

گۆتارا ھىژا كۆقان ئحسان كول گۆقارا سىلاف ھژمار (102) ل دەستپىكا سالال ۲۰۱۴ بەلاقبوو

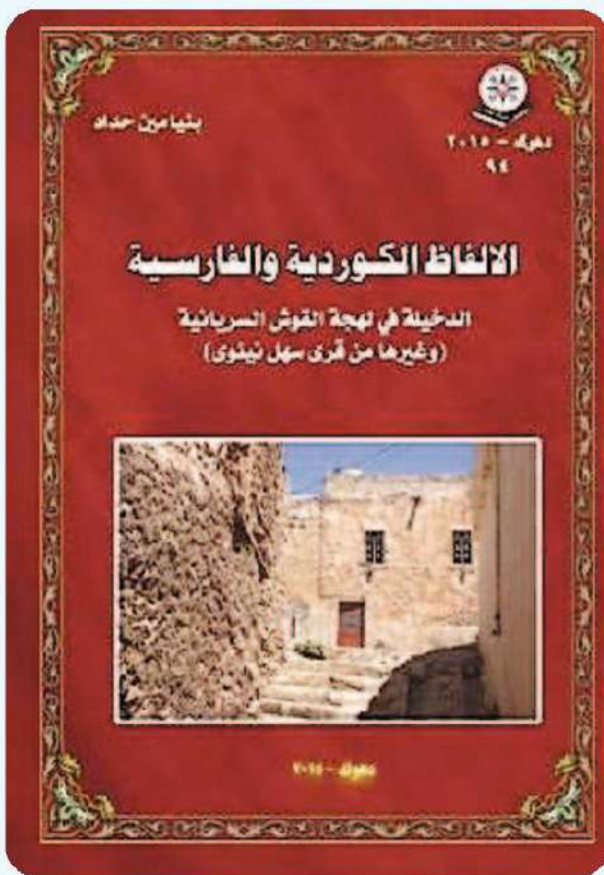
۱۲- عەمانوئىل رەئىس ئەرەدنى... ساخە يى ل ئەمريكا

كىتپەك ب ناڧى (ارادن، ارض عدن) ل سالال ۲۰۰۶ يا ۲۱۶ بەرپەرى، ل باژىرې دىترويت، ل ئەمريكا، چاپكرىە .

ھەرۋەسا بەرى وى ھىژايەكى دىتر ب ناڧى (جەبىب ئىشو) قەكولینەك ب ئەزمانى فرەنسى ب ناڧى (قرىة) اردن فى الصبنة) ل گۆقارا (مجلە دفاتر الشرق المعاصر) ل پاریس ۱۹۶۶ئى بەلاقكرىە .

ژىدەرى جلدى دو يى گۆقارا (الفكر المسيحى) ھەژمار ۳۶۳ - ۳۶۴ ، ئادار و نىسانا ۲۰۰۱ .

۱۳- مەطران عەبدولئەھدە صەنا ئەرەدنى (۱۹۲۲-۲۰۰۷) ل سالىت ۱۹۳۱-

٢٠٠٢ مه‌طرانى ئەبەرەشیا ئەلقوۆش و دەردوریت وى یا کلدانى بوو، پاشى مالنشین بوویه. نافیری ل شواتا سالا ٢٠٠٧ ل ئوردنى وه‌غەرکریه، ئو ل ئەلقوۆش هاتیه فه‌شارتن .

سه‌حکه: به‌هنام سه‌لیم حه‌بابه - (معهد مار یوحنا الحیب) ژیدهرى به‌رى و گوڤارا (الفکر المسیحی) هژمارا (٤٢٣- ١٢٤) ل به‌غدا نیسانا ٢٠٠٧ .

تیبینی

ئیک- دیروکنقیسی کوردی ئوردنی عه‌لى سه‌یدو گهورانى (١٩٠٨ - ١٩٩٢) کتیباً خوڤا (من عمان الى العمادیه) چاپا

هه‌ولیر ٢٠١٢، به‌رپه‌ر ١٧٠، کو نه‌مازه‌یه لسه‌ر گه‌ریانا وی ژ ئوردنی بو شامی و به‌غدا و ژیریا کوردستان، ئو ل ته‌باخا ١٩٣١ ئی نافیری گه‌هشتبوو ئامیدی، ئەڤجا عه‌لى سه‌یدو گهورانى دبیت (ل: سالا ١٩٣١ ئی سى خاندنگه‌ه ل قه‌زا ئامیدی هه‌بوون، خویندنگه‌ها ئامیدی یا شه‌ش صه‌فی بوو، خاندنگه‌ها بامه‌رنی یا چار صه‌فی بوو، ئو خاندنگه‌ها نه‌ره‌دنا یا دو صه‌فی بوو. ئانکو دبیت خاندنگه‌ها نه‌ره‌دنا ل سالیته‌ خاندنی ١٩٢٩ - ١٩٣٠ هاتبیته ئاڤا کرن .

سه‌حکه: عه‌لى سه‌یدو گهورانى (ژ عه‌مان بو ئامیدی) ترجمه‌کرن بو ئەزمانی کوردی، مصدق توفی، ده‌وک ٢٠٢١ ژ وه‌شانیت ده‌زگه‌ه‌ئى خانى، به‌رپه‌ر ٢٢٣ .

دو- مه‌ بوون و مرنا هه‌ردو سه‌یدایا نوری مه‌حه‌مد سه‌فار بامه‌رنی و عه‌بدولجه‌بار قاسم بامه‌رنی ژ کتیباً سه‌یدا مصدق توفی (دیروکا په‌روه‌رده و فیرکرنی ل پارێزگه‌ها ده‌وک) به‌رگن (٣) وه‌رگرتینه، هه‌روه‌سا بوون و مرنا سه‌یدا حسین هه‌سه‌ن ئاکره‌یی ژ گوڤارا ده‌وک هژمار (١٤) یا سالا ٢٠٠١ وه‌رگرتیه.

فھ کولینھک لسھر ئھرھدنا، باخچئ بھھشتئ

ئھرھدنا یان باخچئ بھھشتئ،
عھرد و خھک ل گوندھکئ کلدانیال ژوریئ ئیراقئ

ترجومھ کرن: مستھفا عھ بدورھ حمان ئھرھدنی
شھرھزایی مزارئت جقاکئ

تھیسین: حھیب ئیشوو
شھرھزایی مزارئت جقاکئ

دویره، بلندایا گوندی ئه ره دنا ژ بازا ده ریاي (۱۱۴۰) میترن و دکه فیته به رانگا چیاپی مه تینا، بلندترین گوپیستا وی ۳۰۰۰ میترن. به رامبه ری گوندی ئه ره دنا چیاپی گاره ی وهافینگه ها سه رسنکینه و کوچکا شاه فه یسه لئ دویئ یا هافینی ل سه رسنکی هاتیه ئافاکرن، جاره کی بتنی ئه ز ل سه رسنکی راوستیاچه.

بتنی جاده کا قیری ژ میسل دچیته نامیدیئ. ئینگلیزا نه و جاده پشتی شهرئ دنیاپی یئ تیکی ژ بهر نه گهریت ستراتژی چیکریه. جاده ژ میسلئ دناف گر وملاپرا دچیته دهوکی و تیرا ده ربازدیبت هتا دگه هیته ده قهریت چیاپی و دچند زنجیریت چیا و دول و نهالیت ته نگرا ده ربازدیبت و دگه هیته ناف رله کی کاژا (زاویته) و دچیت هتا دگه هیته زنجیرا چیاپی گاره ی و سیاره تیکا و به ریف ده قه را صپنه ی دچیت هتا دگه هیته هافینگه ها سه رسنکی، ژ ویری جاده به ره ف ژوری دچیت د بیادی و سیلاقی را ده ربازدیبت نامیدیئ کو که لهه کا که فنا تورکانه، یا لسه ر که قه کی هاتیه ئافاکرن و بزه حمه ت مروق دگه هیتیئ. (دیاره نفیسه فانی گله ک پیزانین لسه ر میژوو یا که لها نامیدیئ نه بووینه له وا گو تیه که لهه کا تورکانه، که لها نامیدیئ میژوو یا که لها نامیدیئ گله ک یا که فنه و یا کوردانه و میژوو یا وی قه دگه رپته به ری هه بوون و په یدابوونا ئوسمانیا ل ده قهرئ- ترجومان).

ژ ئینشکی جاده ک به ریف روژنافا دچیته ئه ره دنا، ل سالیئ پینجیا ژ چه رخئ

خه لکی فی گوندی کلدانی فه له نه، ل ژوریا ئیراقی دژین، ئو پشکه کن ژ گه لی ئاشووری کلدانی، ب نه زمانی وان دناخفن و د رهوشه نهزریا واندا دپشکدارن، خه لکی گوندی سی ئویجاخن و هه لامه تی جفاکیئ پیکقه ژیاپی ل گوندی چیدکن و موکمدهن. دشین بیژین ئه ره دنا دهوکرایا گوندینی تیدا هه بوویه، چونکی هه می زه لامیت گوندی پیکقه د بریاریت به رکه فتیدا پشکداردبوون و تیدا پیدفیت گوندی دهاته په یدا کرن، نه قه ژی د رهوشه نهزریه کا خرغه گردا دهیته کرن و شولی پیکقه (شولی زباره) جه کی مه زن د خه لکی گوندیدا به ردکه فیت.

ب هاریکاریا جقاتا، ئه ره دنا دشیت قهریژیت باش ده ست خو پیخیت و مفای بگه هینته وه لاتی. به لی شهرئ ناقه را حکومه تی و کوردان ل سالا (۱۹۶۱- ۱۹۷۵) گوندی ئه ره دنا هاته ویرانکرن، زیده باری رهوشا گران و ب زه حمه ت هنده ک خه لکی به ری هینگی گوند به ردای، جاره کا دی قه گه ریانه گوندیقه.

جوغرافی و جهئ نه ره دنا

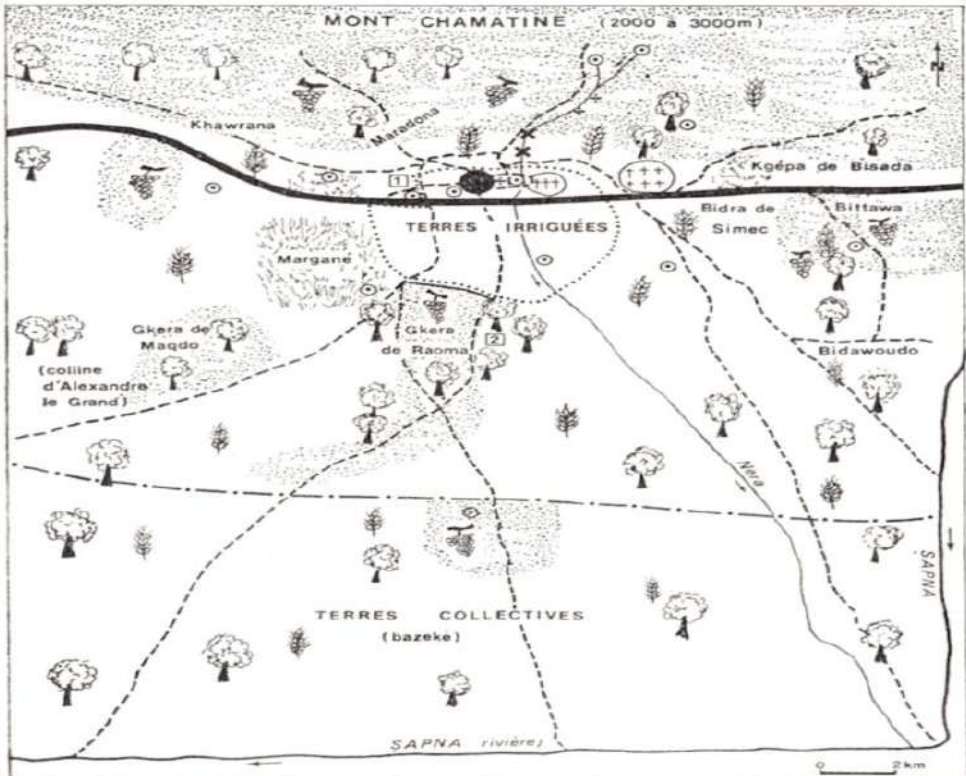
گوندی ئه ره دنا دکه فیته ده قه را صپنه ی ل ژوریئ ئیراقی و (۱۶۰) کیلومیتر به ریف ژوری ژ باژیری میسل دویره، (۵۰) کیلومیتر یا ژ گولا وانئ دویره و دکه فیته روژنافایی نامیدیئ و (۱۸) کیلومیتر یا ژ

ژی درہنگی سال ل بہار و پویزا باران
دھین۔ پتیا سالا باران ژ دویمایا
ہہیفا ٹیلونئ دہستیدکھن و حہتا
ہہیفا گولانئ دبارن و دبیتہ بارانبر۔

بووری ہاتیہ فہ کرن۔ (دیسا نقیسہ فان
ل قیرہ ژی خہلہ تبوویہ چونکی جادا
بامہرنئ۔ ٹہرہ دنا۔ ٹینشکئی ل سالا
۱۹۳۲ی ہاتیہ فہ کرن۔ ترجمان)۔

داروباریت ل ٹہرہ دنا ہہین

سہقایی ٹہرہ دنا

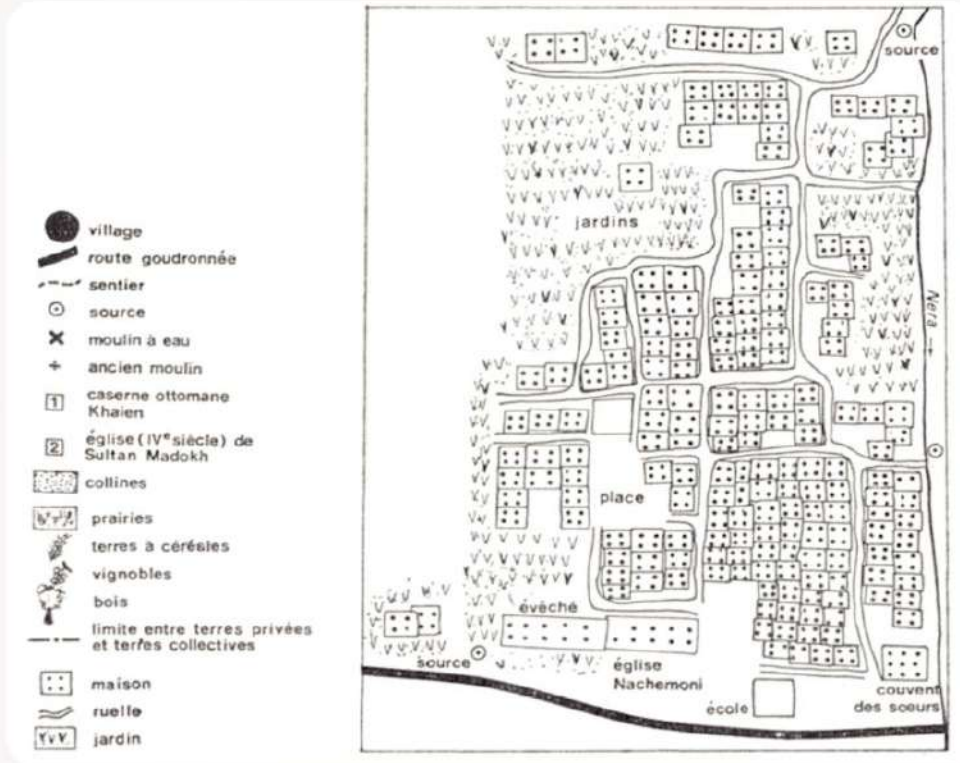
گہلہک رھنگیت داروبارا ل گوندی و
ٹاقاری گوندئ ٹہرہ دنا ہہنہ، وھکی
دارین بہروی و مازی و کاژئ و سپیندار
و گویز و بیئ و چنار و بناقی و ٹہف
داروبارہ دنبہ جھئ ہیلینیت فرندیت
کوچکھر و دیسا جھئ سٹورہ و
سہوالیت دیتر و خوارنا خوژ وان داروبارا

ل دانسالن زقستانن پلئت گہرمایی ل
ناقہرا (۰-۱۵) پلئت سیلیزیہ و بہفر ل
ہندہک سالا نیژیکی دو میٹر لئ دباریت
و ل دانئ ہاقینئ سہقابہکئ ہین و
خوش ہہیہ و پلئت گہرمئ ناقہرا (۲۵
بوؤ۳۰) پلانہ، ریژا شہئ لئ یا بلندہ۔
کیم سالا باران تیرا چاندنئ ناہین یان

بوون و هه‌لاش بانیّت وان کاریته و نیره و چلی و هه‌فرست و ئاخ بوون، ژ ده‌رغه و ژ نافدا ب ئاخا سپی دهاتنه

په‌یدا‌دکه‌ن.

ناقاهی و خانیت گوندی نه‌ردنا

هونین- ترجمان).

بنه‌مال و مالبات

بنه‌مال و مالبات بنیاتی جفاکی نه‌ردنانه و ب ره‌نگه‌گی ته‌قاهی مالبات ژ ره‌نگی بابینی یه ئانکو د مالباتیدا باب به‌ریس و بریارده‌ر بوویه. مالیّت حالخوژ ژ بیّت هه‌ژار پتر بوون، چونکی هه‌می نه‌ندامیّت مالیّ شولدکر دا پاره‌کی باش وه‌رگرن و زه‌نگینبین و

خانیت گوندی نه‌ردنا گه‌له‌ک د نیزیکی تیکن و پیکفه هاتینه ئافاکرن و مروّف دشیّت ژ بانه‌کی بجیته بانه‌کی دیتر و نه‌فه ژی دا هه‌می پیکفه بشین به‌ره‌فانیی ژ خو بکه‌ن، ده‌می ئیرشه‌ک بیان ترسه‌ک ده‌یته سه‌ری گوندی وان. (خانیت نه‌ردنا ژ به‌ریّت بازی و نکراندی و کسلی یان به‌ر و ناخی هاتبوونه ئافاکرن، ژ نافدا ب ناخی دکورتانه‌کری بوون و بیّت وان دهونی

ئھو مالباتیت بھردھوام د ھه فَرکییدا مالباتا (قاشا- قه شهی) بوون کو گه له ک قه شه و مه طران ژ وئی مالباتی رابووننه و خزمه تا دینی ل گوندی ئه رهدنا کریه، مالباتا دیتر مالباتا (صانا) بوون ئه و ژی مالباته کا ده ست رهنگین و شاره زا بوون د چیکرنا جه ر و مه سین و گوسکادا.

مالباتا سئ مالباتا (رهیس) ی بوون، فئ مالباتی رولئ نافگیریی و ناقبه ندیی و دادفانیی د ناقبه را واندا دگیرا.

هه لیژاردنا سه روکی باژپرفانیی ل گوندی ئه رهدنا

ل سه ر ده مئ ده سه لاتا ئوسمانیا ئیک ژ مالباتا ره یسی سه روکی (باژپرفانیا) گوندی بوو، (دبیت ل فئره مه ره ما نفیسه فانی ژ سه روکی باژپرفانیی موختار بیت، چونکی باژپرفانی (بلدیة) ل گوندا نه بووینه- ترجمان)، ئه ف سئ مالباته د هه می شولیت گوندیدا دپشکداربوون و گوند پریفه دبر بیی شولی ل ناقبه را خو لیکفه کهن.

ناقوده نگیا باش ژ سئ ئه گه را ده پته وهرگرتن: کرباریت مروقی، زه نگینی و خلمه تیت بو گوندی ده پنه پیشکشکرن لسه ر بنیاتئ فان هه ر سئ ئه گه را هنده ک کس بو ریقه برنا گوندی دهاتنه ژیگرتن و وان ژی بیی جوداهی سه رهدره ی دگهل ئاسته نگ و ئاریشیت جقایی و ئابوری بیت خه لکی گوندی

جهی خو ل ناف خه لکی گوندی بکه ن، هندی دایک و باب دساخبن، بچویکیت وان حه ق نینه ده ستئ خو نیزیکی مال و مالیاتئ، وه کی عه رد و ئاخ و خانی و په ز و چیل و گول و پارئ مالباتی بکه ن، بتنی بچویک خودائیت خو و تشتیت خو بیت که سوکی بیت وان هه پنه، د مالباتیدا که سئ ژ هه میا مه زنتر و پرتر ده سه لات د ده ستیت ویدایه و ئه و مالباتی پریفه دبه ت و شولیت مالی لیکفه دکه ت و پریارئ لسه ر هه می تشتا دده ت، د ناف مالباتیدا ژنک و زه لام وه کی ئیکن و جودایی د ناقبه را واندا نینه.

ژن گوهداریا زه لامی دکه ت و فه رمانیت وی بجه دئینتن، بچویک گوهداریا دایک و باییت خو دکه ت، هه می ژی قه درئ که سئ نافسالقه چووی و دانعه مر دگرن و وی وه کی که سه کئ خودان سه ربور ئاقلمه ند (ئاقلدار) ددانن.

بنه مالیت سه رشکیت ئه رهدنا

ئاکنجییت ئه رهدنا ژ سئ بنه مال و ئویجاخیت سه رشک پیکده یئن، دو ژ وان بھردھوام هه فَرکییت ئیک بووینه و ئویجاخا سین ب رولئ دادفانیی و پیکنینانئ د ناقبه را واندا رادبوو. هنده ک جارا ژی ب هه می شیائیت خو پشتا لایه کئ ژ وان دگرت و هنده جارا ژی پیچه ک ئالیگریا ئیک ژ وان دکر و هنده ک جارا ژی یا بی ئالی بوو، ئه فه ژی لدویف وی ده م و وه ختی وی نه خوشیئ بوو، یا د ناقبه را واندا چیدبوو.

دبوون، ژبهر هندی خه لکی گوندی هه می د بهرەفانی کړنیدا پشکدار دبوون، دا خو و سه وال (حه یوان) و بهر ی سالا خو بپاریزن، زیره فانییت زیره فانیی و چاقدیری و بهرەفانیی ل ناف گوندی و ل ناقار و ناف زه فیا چکر بوون دا چاقدیری و زیره فانیی تیدا بکهن، ل سالا ۱۹۷۵ بنگه هه کی پو لیس ل گوندی هات دانان، به لئ شول و لقی نییت وان بتنی دچه فهنگی بوون و نه زیده تر و نه شیان وه کی پیدقی ب فهرکاری خو رابن.

ناسنامه یا ناشورییت کلدانی

گه لئ ناشوری کلدانی د چاخیت که فندا شیان نافه دانییت ناشور و بابل نافا کهن، زیده باری هندی کو هه ر ژ چه رخی ئیکی ژ چاخ م هاتینه گوهارتن بو سهر دینی فلهانیی، چونکی سه رو بهر ی وی دینی ته ناهی بوویه و نه فه ب کریار هاتیه په ژراندن، ژبه ر فئ چه ندی هیرشییت گروپییت نافخوسی و ده رفه نه ویت بتنی نه زمانئ هیرش و هیزی دزانن هاتینه سه ر ناشورییت کلدانی. نوکه دینی وان بتنی مه سه بی کاسولیکه و نه فه کلدانیا ژ ناشورییت نه ستوری جودا دکهت، چونکی ته و ژ لاین دینی و نه زمانیه ب کلدانی دناخفن، به لئ هه ردو ئیک نفش و رفیش و کومن.

خه لکی گوندی نه ره دنا هه می کلدانینه، و ناسنامه یا ناشوری کلدانی

دکر و هه ر که سه کی ئاریشه ک و نه خو شیه ک بو چیبیا و پی ب شه پرزه و دودل ببا وان که سا پشکداریه کا بهیز دگه ل دکر دا ته و نه خو شی کینجی نه ده ته ژیانای و مالباتا وی.

هه ر سال جاره کی ژ لای زه لامییت گوندیه سه روک باژیرفانیه ک دهاته هه لبرارتن، شه رت بوو که سی دهاته هه لبرارتن که سه کی زه نگی و خودان که سینه کا بهیز بایه، دا شیابا لبه ر میه فنانان راه ستابا و خزمه تا پیشکیتی جفاکی بکهت. شه رت نه بوو هه لبرارتنا سه روکی باژیرفانیی که سه کی خو دان مروف و ئویجاخ بیت د گونیدا، به لکی بهری هه ر تشته کی پیدقی بوو وی که سی تیکه لیه کا باش دگه ل ئیدارا ده فهری هه بایه. ده ولته میه هیانه (موچه) نه دا سه روکی باژیرفانیی، به لئ خه لکی گوندی د سالییدا ب سی روژییت شولی قهر داریت وی بوون، نه گه ر سه روکی باژیرفانیی ژ بوو شولا گوندیه کی خو چوو بایه باژیری، ته و که س روژه کی دچوو هاری شولی ژ پیش وی شولیه یی سه روکی باژیرفانیی ل باژیری بو کری.

پیکه ریت دبوونه جهی شه پرزه یا گوندی و ده فهری

ل ده من کوچه ر دهاتن و دچوونه ده شتی و به روفاژی فه دگه ریان بو زوزانا، هه ده ک شه پرزه یی ل ده فهری په ییدا

بو هه می خه لکی دبه ریاسن، به لئ هه ر بزاق و به رده و امیا هزرا ناشووری کلدانی تیدا دهیته دیتن. ناشووریی کلدانی خواندنگه ه ل هه می باژیپر و گوندا هه بوون، ل ده می دهوله تا ئیراقی ل ساللا ۱۹۲۱ هاتیه ئافاکرن ل ریکه فتی ۱۶ نیسانا ساللا ۱۹۷۲ ب پرپارا جقاتا شوپه شا ئیراقی حه قیت وانیت رهوشه نهزری و نه زمانی هاتنه په ژراندن، به لئ نه ف پرپاره حه تا نه فرۆکه ژی نه هاته بجهئینان.

ئەم پوینته و لئینجا دینی د وه لاتیت روژه ه لاتا نافیندا دزانین چهنده و دزانین دینی ژی ب عینی ریکا نه زمانی چ کینج د ژيانا جفاکی و سیاسیدا هه یه و بوویه نه گه ریبت جوداهیئی د نافه را مرو فادا، به لئ ل دویماهیئی راستیا سه رپشکا وان ژ کورد و عه ره بیبت بسورمان جودادکته، ئەوه کلدان و ناشووری فه له نه، ئەو ژی ئافریییدده نه عینی تیکست و ژیدره یبت کو دویکه فتییین وان بیبت دینی ل هه می روژه ه لاتا نافین ئافریییدده نی، ئەو ژی (نه زمانی لیتورجی یه کو ئەو ژی ناشووری و کلدانینه)، (نه زمانی لیتورجی، ئانکو ری و رسمیت دینی و مه رهم ژی نفیژ و زکریت دینی نه - ترجومان).

ل ده می له شکه ری عه ره بی ب سه ر ده قه رییدا گرتی گه له ک ژ وان که سیبت ل ده سپیکتی بووینه فه له هاتینه نه چارکرن بینه بوسلمان، ل ده می دبوونه بوسلمان دهاتنه عه ره بکرن، حه تا نوکه مرو ف وان که سا دینیت بیبت بووینه بوسلمان و نه فرۆکه دبیزنه خو عه ره ب و

و نه زمانی خو پاراستیه، نه زمان و دینی وان هه ردووا (کلدانیا و نه ستوریا) هه ر ئیکه، به لئ ژ نه گه ری جوگرافیا وان ژتیک هاتینه فه ده رکرن، دبیزنه کلدانیا ئارامی یان ناشووری یان ناشووریی کلدانی.

گونده کی کلدانیا ل ژوری ئیراقی، د گه له کی بیافادا یی زه تگینه

ناشووریی کلدانی تیبت نفیسینی بیبت نه مازه هه نه، نه لفوبییا وان ژ (۲۲) تیبا پیکدهیبت. کولتوری رهوشه نهزریا ناشووریا، هه ر وه کو (لارنست رینان) د کتیبا (تاریخ العام والنظام المقارن للغات السامیه، باریس، کالمان لیفی، ۱۹۲۸، ۸، طبعه: ۷۳ و ۱۱۵) دا دبیزیت، بکارئینانانا فان تیبا ژ لایی هه می گه لیبت ده ریایا سپی یا نافه پراستقه هاتینه بکارئینان، به ری خو بده توره و نه زمان (فه رهنگ و ریزمان) و فه لسه فه و لاهوت و سیاسه ت و میژوو و ئابووری و زانستیت (نوژداری و ستیرناسی و ماتماتیکتی) هژمارا کتیب و ده سنقیسا دگه هیته ب ده ها هزارا کو د کتیبخانیت وه لاتی و بیانیادا هه نه، ناشووریی کلدانی کینجه کا مه زن لسه ر نه زمانیت ده قه ری هه میی هه بوویه و نه خاسمه لسه ر نه زمانی (عبری و عه ره بی)، ژیدره ک ژ ژیدره یبت رهوشه نهزریا هه می گه لا بوویه، (به یتا گلگامیش و گو تنیت نه خقه ر)، کو زیده باری گوهرینیت تیدا ب دریژایا نیزیکی (۲۶) چه رخوا چیبووین

(کاروک و رایپچا زه‌لام و ژنه‌کا نهره‌دنی ل
سالت پینجیا ژ چه‌رخنی بووری)

بوسلمان، ناسناما گه‌لی ئاشووری کلدانی
ل ناف بنه‌مالی و مآبات و جفاک هاتیه
پاراستن، به‌لی پا جوداهیا ل نافه‌را
هه‌ردو نفسیت کورد و عه‌ره‌ب هه‌ی.

کاروک و گوندیت ئاشورییت کلدانی

کاروک و رایپچا خه‌لکی ل ژوری
ئیراق هه‌ر تیکه وه‌کو تیکه، جلك و
رایپچا جلكیت ره‌نگین بیره‌ مروقی ل جلك
و رایپچا چاخیت كه‌فتیت ئاشووری و
بابلیا دئینیت، ئاشوورییت کلدانی نه‌فرۆ
ل ده‌شتی ل نافه‌ر میسل و هه‌قلیری
و ل روژه‌لاتی میسل و نه‌لكویش و
ده‌وكی پترینه، هه‌روه‌سا ل نافه‌را زنجیره
چیا نیت نه‌لكویش و ده‌وك و نامیدی
و زاخۆ ل ژوری روژنافا نژیکی ۵۰٪ ژ
خه‌لکی پیکدئینن و هه‌كه پتر نه‌بن،
ل هه‌می ده‌فه‌را صپنه‌ی نه‌و پترینه
و گوندیت وان تیک ب ره‌خ تیکی فه‌یه
بی فه‌برین هه‌تا دگه‌هیته پیشایری ل
روژنافای روبری دیجله‌ی و ل سورین
ژی گه‌له‌ك گوندیت ئاشووری کلدانیا
هه‌نه، وی ده‌فه‌ری هه‌می چ گوندیت
عه‌ره‌بان لی نینن. خه‌لکی هه‌می
گوندا یان ئاشووری کلدانی فه‌له‌نه یان
ژی کوردیت بوسلمانن، ل هنده‌ك باژیر و
گوندیت ژورین وه‌لاق ئاشوورییت کلدانی
و کورد پیکفه‌ تیدا دژین، ئاشوورییت
کلدانی نه‌زمانی خو و قاره‌مانیت خو
ییت چیفانوکی ییت بابلی پاراستینه.

داگیر کرنا گوندیت ناشووریت کلدانی ل ئیراقی

داگیر کرنا گلهك گوندیت ناشووریت
کلدانی ومه سیحیا ل چاخئی شه ریت
پیروژ ب فھرمانیت سولتانی (باب العالی)
هاتینه ژئی ستاندن و کورد ژ ژوریت
روژھهلات هاتینه ژوریت روژئاٹا، هھر
وه كو میژوونقیسیت چھرخی چاری
دیژن، ناقت جوگرافی قی چھندی دیار
دکن بو میناڪ (بامارنیه) گوندهكه
دكه قیته نیژیک ئه رهدنا ناقتی خو ژ
زاراقت ناشووری کلدانی (بیت و مارنیه)
وه رگریه كو دهیت ب رامانا (مالا برکا)
یان جهی تافیرکرتی (مکان المعمودیه)
یی مه طرائخانا بهری و هیژتا داریت
زهیتونی یی ل ویری ماین، روینی
(زهیتا) وان دهاته بکارینان بو پیدقییت
مالی و دینی و هتا و چھقت وان بو
بیرھانتیت (تیکشه مباحانینا) دهاتنه
پرین، كو هتا نوکه خه لکی ئه رهدنا
وی بیرھانتی دکن. ههكه ناشووریت
کلدانی دگهل کوردا بدهینه بهریک،
ناشووریت کلدانی کی مینه، هندهك ژ
ناشووریت کلدانی ل باژپریت مهزیت
وه کی میسل و کهرکویک و به غدا و به سرا
ناکنجسبووینه و نیژیکی ۲۵٪ یا خه لکینه
و پتريا وان ل ژوریت وه لاتی دژین و نوکه
ل ریژه ندا سین دهین، ناشووریت
کلدان نیژیکی (۱۲ بو ۱۵٪) ژ هھی
خه لکی ئیراقی، كو هژمارا وان (۱۳)
مليون) که سن، پیکدینن. ناشووریت
کلدانی ل دهرفھی وه لاتی، ل لبنان، سوریا،

تورکیا و ئیرانی ژی هه نه، نه خاسمه ل
ده قهریت هه فتخوبیی ئیراقی، هندهك
گوندیت کی میت ناشووریت کلدانیا
ل تیکه تیا سو فیه تی ژی هه نه. پیدقیه
ژبیر نه کهین کو ده سههلات و عهردی
ئیمپراتوریه تیت ناشووری و بابلی
هھی عهردی دکه قیته دنابقه را (نیف)
گریتا عهره بی و وه لاتی فارسا و ئه رمینیا
و سوریا مه زن) قه دگرت.

هھر ژ ده می شه ری دنیا یی یی تیکئی
کوچکرنا ناشووری و کلدانیا بو ئورویا
و ئه مریکا و نه خاسمه بو وه لایت
تیکگرتی ده سپیکر.

عهرد و بهریت چاندنی

ل ئه رهدنا عهرده کی به رفره ه و باش
ههیه و ئه قه سهروه ته کی سه رپشکی
گوندی ئه رهدنایه و مروّف ژ عهردی
پیدقییت ژیانئ وه ردگریت، ل گوندی
ئه رهدنا ژماره کا کانیت ئاقتی هه نه،
تیرا پیدقیاتیت مالا و جوتیاریی
و چاندنی و ئافدانا بیستانا دکن.
روبه ریت مهزیت عهردی دچینن،
عهردی وی بو چاندنی و بهریت چاندنی
یی ب زاخ و باش و قه له وه. ۹۵٪ ژ
خه لکی گوندی دخالخوشن و حالخوشیا
وان قه دگه ریت چهند پیکه ره کا،
ئو ژی پتريا وان مالباتیت زهنگین و
خالخوش گلهك ره زیت تری و عهردی
جوتیاریی و چاندنی هه نه، ههروه سا
جادا ترومیللی ل گوندی ههیه و دیسا
ژیده ریت ئاقه کا بوش کو تیرا گیرانا

زهفيا بو ناليكا سه والا دهاته بكارئینان، ل نافي بیستانا که پر و زنج (کوخ) دهاته چیکرن دا بهرئ سالی بپاریزن و دیسا دهین نالی و باسکیت چلی دهاته نژین و سه ریٹ وان دهاته گرتن ژبه به فر و بارانی و رزین. ب کورقی هه می پیدفییٹ خو ییت ژيانا هه رۆ مالباتی ژ وی عه ردی په یدادکرن. ل فان سالیٹ دویماهیئ سیٹیت زه ژ ی بو فروتنی هاته چاندن و پاره کی باش ژ ی دهات. نه و عه رد و بیستان ب زبلی په زی دهاته زبلکرن، ل هندهک سالا عه ردیٹ نافی دوجارا دهاته چاندن و دو بهر ژ ی دهاتن. بیستانیت فیقی سیف و هر میك و هژی و مژمژ و حولیک و خوخ و هنار و میویٹ تری ییت دچنه سه ر خولپ و دارا و توی و دارگویز هه می ل گوندی هه نه، هه ر چهنده لدویف چیفانوكه كا ب دارگویزا هاتیه گۆتن رییا گویز ژ چاندنی هاتیه گرتن، چیفانوك دبیت (هه ر كه سه کی گویزه کی بچینیت و هه ر ده می تلئ گویزی هندی ستوی وی ستویر بوو، نه و كه سی چاندی دی مریت) ژبه ر قی چهندی كه س نه وی ریٹ گویزا بچینیت، هه ر وه سان دیژن سیبه را گویزی یا ساخلم نینه، به لی د راستییدا سیبه را گویزا مه زن و گه هشتی یا باشه عه ردی ژ تشتیت زیانی دگه هینه بیستانی پاقر (تعقیم) دكه ت. نه ف هه ردو نه گه ره بووینه كو گویز نه هینه چاندن، ده می من پسارا جوتیارا کری: نه ری نه وان نه ف دارگویزی ل گوندی چاندینه؟ وان دگوت، نه خیر مه د ژيانا خودا دارگویز

ناشیت نافی و بیستانا ژ دكه ت. دیسا د وه ختیدا له شکه رگه هیٹ نؤسمانیا ل گوندی هه بووینه و هه بوونا كه نیسا مهادوخت، نه فه هه می پیکه ریٹ حالخوشیا بووینه نه گه ر پویته ب خه لکی گوندی نه ره دنا بهیته دان. عه ردی چاندنی هاتیه لیکه کرن و نه و عه ردی ب کیچر چاندنی نه هیٹ وه کو گر و ملا کرینه ره زیٹ تری (بنیره کارتا گوندی)

چ سه رۆك نوجاخ نه شین ده ست ب سه ر عه ردی تیکی دیدا بگرن و بخو هه لگرن، کیمهك ژ خه لکی گوندی نه بن هه كه هه میان عه ردی هه ی، به رۆقازی کوردیت ده فه ری كو تاغا و شیخ و موفتیا ژبه ر عه شیره تکانی و ده سه ه لاتا وان گه لهك گوند بو خو هه لگرتینه.

ل نه ره دنا مرۆف دشیت جودایی د نافه را سی بازیت تیگگرتی ییت بکارئینانا عه ردیدا بكه ت. به ریخوبده نه خشی هژمار (۳)، عه ردی نافی ل ده وره ریٹ گوندی به.

روبه ریٹ مه زن ل ژیری و ژوری گوندی هه نه، پارچیت بچویك و نافجی ل دانی بهاری په ز و ته رش و گاره ش لی دچهراندن، به لی ل ده می گیا دروینی نه و عه رد بو جوتیاری و چاندنی دهاته بکارئینان، ل زه فیا باجانسورک، کرتوپ (بتات)، لوبیک، که له می، سلک، فلفل، به قل، باجانره شك، تفر، کخس، پیفاز و تویتن، دهاته چاندن و قرش و گیایی

ھہ ژار و بئ دھسھلات یان مرئیاییت
گوندی بوون و وان چ عھرد نہ بوو یان
کیم عھرد ھہ بوو.

ل گوندی ئھرھدنا مالباتیت مالدار ژ
مالباتیت رھنگالا پتر بوون و ل چاخئ
ئوسمانیا مالباتیت مالدار و ییت
رھنگالا ھھر ئیکئ ژ وان فھرکاریت بئ
حھق لسھر ھہ بوون. پئدقی بوو
لسھر مالباتیت مالدارا خیک و خھراجا
دھرامھتئ خو یئ چاندنئ دابانھ
دھسھلاتا ئوسمانیا و دیسا پئدقی بوو
وان بھرپرستی دھولھتئ حھواندبانھ
و خوارن داباین، نھخاسمھ ھئزیت
چھکدار و جھندرما (دھرھک)، کریاریت
جھندرما گھلھک دگھل خھلکی دخراب
وئرانکھر بوون، ژبھر ھندی پرائیا
خھلکی ژ بھر کریاریت وان ییت کریت و
ژورداریئ عھردیت ب پارھکئ کیم خو
دفروتن، بھس دا دھستیت جھندرما دا
ھھفرویشی شکاندنئ و کریتکرنئ نھبن
و ژبھر تھپھسھرین دھرھقین، حھتا نوکھ
ژی پئدقیھ مالباتیت مالدارا بھرپرستی
دھولھتائیراقئ ب حھوینن و خوارنئ
بدھنئ، ھھر چھندھ کریاریت وان
ژ ییت جھندرمتئ ئوسمانیا باشترن،
بھلئ ئھو ژئ ھھفرویشی نقینکیت
(نھقدیت) دژوار دبن و خھلک ژ وان ژئ
یئ نھرازیھ.

مالباتیت رھنگالا کیم عھرد ھھیھ، چ
خویک و خھراج ژئ ناھئینھ ستاندن،
بھلئ ل شوینا خویکئ شولئ (سوخری)
پئ دھاتھ کرن، مالباتیت مالدارا سوخرھ
نھدکرن و ئھف چھندھ حھتا ئھفروکھ

نھچاندینھ و گوٹ ئھف گویزیت ل
بھر رھخت شیقی شوینبوون ھھمی
(سقورا) ییت ئیناین و بنئاخکرین و
بو ژفستانئ فھشارتین و پاشی ب جھئ
وان نھکھفتینھ و ئھو گویز ل بھاریئ
شوین بووینھ و مھزن بووینھ. ل دھمئ
دارگویزھ ل ناٹا بیستانھ کی شویندبوو
خودانئ وی بیستانئ ئھو گویز ژ رھ و
ریشالا دئیناندھدھری. ب درئزایا شیف
و جویت تافی و عھردیت گرانھ و
شھھگرتی داریت سپینداری لئ ھاتینھ
چاندن و جوانیھکئ دھنھ خوړستی
و دیسان بو پئدقییت خو ییت نوی
بکاردئینان یان بو فروئتئ و دھسئخستنا
بیچھکا پارھی سپیندار فروتینھ.

قانونین و سیستھمئ ئوسمانیا و لیکھھکرنا عھرد و ناٹا

عھردین تافی، ییت کو ژ لایئ دھسھلاتا
ئوسمانی فھ ھاتینھ قھیدکرن، خودانیت
وان تاپوویت نھمازھ پئ ھنھ، و دقبر
قنوینھکا نھمازھ یا جفاکی دکھفن، عھرد
لسھر دو جوینا ھاتینھ لیکھھکرن،
(مالباتیت مالدارا و مالباتیت رھنگالا)،
چ پئنھفیت ئھف لیکھھکرنھ دھسھلاتا
ئوسمانی ئینایھ گوندی و ئارمانج ژئ
سانھھیکرنا وھرگرتنا خویکا دھرامھتی
بوویھ ژخھلکی.

مالباتیت مالدارا، ئانکو ئھو مالبات بوون
ییت خودان عھرد و مالباتیت ژپھاتی و
زھنگین و خودان مال و مالیت.

مالباتین رھنگالا، ئھو مالبات بوون ییت

ژی هه‌ر یا به‌رده‌وامه.

عهردیټ ئافی (۳۲) وارن و لسه‌ر مالباتیټ مالدارا و رهنگالا هاتینه لیکه‌کرن، بو مالباتیټ مالدارا (۲۲) وارن و پشکا که‌نیسی ژی دناقدایه و مالباتیټ رهنگالا ژی (۱۰) وار گه‌هشتین.

عهرد لدویف بوشیا ئافیټ هاتینه لیکه‌کرن، نه‌خاسمه ئاقدانا روژۆ کو هه‌ر یایه‌ک (yâyê) وی عهردی دهرییخیت (yâyê) ئانکو نوباف- ترجومان)، ئافه‌کا بو‌ش گه‌له‌ک هکتاریټ عهردی دهردیخیت، هه‌ر سال ئاف ژه‌یفا خزیرانیټ هه‌تا هه‌یفا ئیلونئ لسه‌ر عهردیټ ئافی، ب فی رهنگی بهیټ ده‌ینه ری‌کخستن:

هه‌تا ده‌سیپکا خزیرانیټ هه‌ر جوتیاره‌کی نوبافه‌ک هه‌یه، به‌لئ پشتی ئاف به‌ره‌ف کیمیټ دچیت، ل دویمایا دانسالیټ بهاریټ جوتیارټ گوندی، هاریکاریا سه‌روکئی باژپرفانیا گوندی، لسه‌ر ئاقدانیټ ژیکدگرن دا چ نه‌خو‌شی و هه‌فرکی و شه‌ر چینه‌بن و ئاف لسه‌ر سی (yâyê) یا (yâyê) ده‌ینه لیکه‌کرن، ئانکو (سی وار) د روژه‌کیدا ده‌ینه ئاقدان، ئو هه‌ر واره‌کی (yâyê) یه‌کا ئافیټ بو دچیت، ل سالیټ تی‌دا برنج ده‌اته چاندن، وان هه‌ق هه‌بوو پشکا خو یا ئافی ژ روژه‌لاتنیټ هه‌تا روژئا‌فابوونیټ بکاریبن و ئاقدانا خو خلاس بکه‌ن، ل روژئا‌فابوونیټ به‌ریټ هه‌می ئافیټ ددا ئاف برنجی (برنجیټ وه‌سا پیکه‌فه ده‌ینه چاندن دبیژنیټ-ده‌لوش- سیلاف.

ل ده‌می سکر و جویټ ئافیټ ده‌ینه چیکرن، سه‌عت ۸ شه‌فی (گزیر)ی

گوندی هاریکاریټ سه‌روکیټ باژپرفانیټ بوو، جوتیارټ گوندی هنده‌ک ژ داهاتیټ به‌ریټ چاندنیټ (گه‌نم، جه‌ه، برنج، نیسک و نوکا ژپیش وی شولیکه ییټ وی بو گوندی دکر ددانیټ و هنده‌ک ژی ئه‌وی بخو ژ جوتیارا دکری، (گزیر) دا سه‌رکه‌قیته سه‌ر جه‌ه‌کیټ بلندیان بانه‌کی و دا گازی که‌ت (گه‌لی مالباتیټ مالدار و رهنگالا، سوباهی ل ده‌می روژه‌لاتنیټ دیټ چین سکر و جویټ گوندی چیکه‌ین و دیټ ئاف هیته لیکه‌کرن و بیته نوباف، ل ده‌سیپکیټ فلان مال و فلان مال نوباف ییټ وانن و دویفدا فلان که‌سه و هوسا هه‌تا گوندی هه‌می خلاس دبوون)، ئو ل ده‌سیپکیټ نوباف ییټ مالټ مالدارا بوون و پاشی دور دگه‌هشته مالټ رهنگالا و هه‌ر (۱۰ بو ۱۲) روژا نوباف دزفریته‌فه ئه‌فه هه‌که هیتژ برنج نه‌کریټ، ده‌می برنج ده‌اته چاندن (۱۴- ۱۶) روژا نوباف دزفری، ب فی رهنگی بیستان ده‌اته ئاقدان، هنده‌ک نوبافیټ هه‌فیشک ژی د نابه‌را هنده‌ک مالباتادا هه‌بوون، پینج مال ژئویجاخا ره‌یسی ده‌ه‌فیشکبوون ئه‌و ژی مالټ (باتو، ماروجی، میخو، سامانو و هورمز نونا) نوبافا روژا شه‌می یا وان هه‌می پیکه‌فه بوو، دگوتیټ (یاشپا) ئانکو (نوبافا روژا شه‌می) و عهردیټ خو پیټ ئاقدان و ئه‌فه ژی پله‌ک بوو دایه وان. ئافیټ کانیا ژی بو ئاقدانیټ هه‌می دئینانه سه‌ر جویټ و ئافا گوندی و پیکه‌فه هه‌می د وه‌جا گوندیادا لسه‌ر عهردی ده‌اته به‌لافکر.

ژی هه‌ر یا به‌رده‌وامه.

عهردیټ ئافی (۳۲) وارن و لسه‌ر مالباتیټ مالدارا و رهنگالا هاتینه لیکه‌کرن، بو مالباتیټ مالدارا (۲۲) وارن و پشکا که‌نیسی ژی دناقدایه و مالباتیټ رهنگالا ژی (۱۰) وار گه‌هشتین.

عهرد لدویف بوشیا ئافیټ هاتینه لیکه‌کرن، نه‌خاسمه ئاقدانا روژۆ کو هه‌ر یایه‌ک (yâyê) وی عهردی دهرییخیت (yâyê) ئانکو نوباف- ترجومان)، ئافه‌کا بو‌ش گه‌له‌ک هکتاریټ عهردی دهردیخیت، هه‌ر سال ئاف ژه‌یفا خزیرانیټ هه‌تا هه‌یفا ئیلونئ لسه‌ر عهردیټ ئافی، ب فی رهنگی بهیټ ده‌ینه ری‌کخستن:

هه‌تا ده‌سیپکا خزیرانیټ هه‌ر جوتیاره‌کی نوبافه‌ک هه‌یه، به‌لئ پشتی ئاف به‌ره‌ف کیمیټ دچیت، ل دویمایا دانسالیټ بهاریټ جوتیارټ گوندی، هاریکاریا سه‌روکئی باژپرفانیا گوندی، لسه‌ر ئاقدانیټ ژیکدگرن دا چ نه‌خو‌شی و هه‌فرکی و شه‌ر چینه‌بن و ئاف لسه‌ر سی (yâyê) یا (yâyê) ده‌ینه لیکه‌کرن، ئانکو (سی وار) د روژه‌کیدا ده‌ینه ئاقدان، ئو هه‌ر واره‌کی (yâyê) یه‌کا ئافیټ بو دچیت، ل سالیټ تی‌دا برنج ده‌اته چاندن، وان هه‌ق هه‌بوو پشکا خو یا ئافی ژ روژه‌لاتنیټ هه‌تا روژئا‌فابوونیټ بکاریبن و ئاقدانا خو خلاس بکه‌ن، ل روژئا‌فابوونیټ به‌ریټ هه‌می ئافیټ ددا ئاف برنجی (برنجیټ وه‌سا پیکه‌فه ده‌ینه چاندن دبیژنیټ-ده‌لوش- سیلاف.

ل ده‌می سکر و جویټ ئافیټ ده‌ینه چیکرن، سه‌عت ۸ شه‌فی (گزیر)ی

عەردىت دىم بۇ چاندنا جەھ و گەنمى

ھىندەك عەردىت دىم ل دەوربەرپىت گوندى ھەبوون، دكەفتە لايى ژورپى گوندى و تىزىكى (۳) كىلومپىترا ژى ددوير بوون و ديسا ھىندەك عەرد دكەفتە لايى رۇژھەلاتى گوندى و تىزىكى (۶) كىلومپىترا ژى ددوير بوون و ھەروەسا ھىندەك دكەفتە لايى ژىرى گوندى و تىزىكى (۱۰) كىلومپىترا ژى ددوير بوون. ئەف ئەردە ھەمى يى بۇ چاندنا جەھ و گەنمى قەبرى بوو، عەردەك ب زاخ بوو بۇ چاندنى، ب پلا تىك جەھ وگەنم لى دەھاتە چاندن و ھەروەسا نىسك و نوك ژى لى دەھاتن چاندن. ئەو دەرامەت نە دەھاتە ئاقدان، بەلى ھىندەك جارا ل دانسالى بەھارى ئەگەر باران كىم بارىبا ئەو عەردىت ئاڧ سەردكەفت دەھاتە ئاقدان و ھىندەك عەردا ژى جو ب گىسن و گا دېرنەسەر و ئاقدان.

دەشتا ئەرەدنا بۇ برنجى بوو ل پتريا سالا و ئەو سالا ب بەفر و باران بايە وى سالى بەرى برنجى يى باش بوو چونكى ئاڧ يا بوش بوو.

رەز و باغ و وەرزىت گوندورا

رەزىت تىرى بۇ ژيان و زەنگىن بوونا خەلكى دەقەرى ژىدەرەكى بەركەفتى و سەرپىشك بوو، چونكى تىرى دفرۆت و

دكرە دۆشاق و مپويز و ئەو ژى دفرۆتن، ھەر ديسا د ئاڧ رەزادا سىڧ، ھرمىك، ھژىر و باھىڧ چاندن، ئەو ژى وەكى رەزىت تىرى ل دىمى چىدبوون. ديسا وەرزىت گوندور و شتى و تروزيا ژى دكرن.

داروبارىت بەروى ومازى:

داروبارى خۆپىستى وەكى دارا بەرى و دارا مازى بۇ سوتنى دەھاتە بكارئىنان. ل دانسالى بەھارى دەھاتە كەزاختن ورنەدكرن (دبىزنى رپاندن ژى - سىلاڧ) و دكرنە برىنگەھ (شىپەرە) و ل پايزى چلىى وان برىنگەھا (شىپرا) دبرى و دكرە باسك و دەھىن چلى بۇ ژىستانى و ئالىكا پەز و تەرشى خۆ. عەردى چلىپرى (برىنگەھ) دلىكقەكرى بوون روبەرى وان عەردان ئاڧبەرا (۱ بۇ ۲۰ فەدانا) بوو، فەدانەك جوتەكى عەردى كىلانئىيە د رۇژەكىدا، جوتيار ب جوتەكى گا بكتىلىت. ديسا ئەف عەردە ژى دبنە ملكى نەمازە، دبىت ھەر كەسەكى چەند جوتىت عەردى ھەبن و نە ب سەرىكقەبن. عەردى بكىر كىلانئىيە دو سالا جارهكى دەھاتە چاندن، پشتى بەرى وى عەردى دەھاتە دورىن و راكرن دبوو پرىزە و چەروان بۇ سەوال (چەيوان) و پەزى گوندى، پتريا ئان عەردا يىت مالىت مالدارانە.

ناقى و رهزیت تری قہر قانونیا مشخانئ دکهفن، ئوب قئ ریکی پارئ وی کهسئ پارہی ددہت یئ گرینتی کریه هر چ چیییت و ئه و مفایدکته، چونکی رهزیت تری بهرن و دیسا عہردئ ناقى ژى یئ ب قہریژ.

هر چہندہ سیستہمئ مشخانئ گلهک پیلینان تیدا هہنہ، چونکی ئه و کهسیت قہرادکهن و عہردیت خو مشخانہ دکهن گوندیت هہژارن و نه چاردبن بو پیدقیه کا خو زهقی و رهزیت خو مشخانہ کهن. بهرئ قہرکرن لسهر بهرئ سالی دھاته کرن، ئانکو هتا بهرئ دان و دکاکى دفرؤت شنوی قہریت خو ددان، هنده کا مفا دھافیته سهر وی قهری و هنده کا ژى بی مفا قهر ددانه خه لکی. ده مئ خودانئ عہردی قہریت خو ددان عہردئ مشخانہ کری بو قہدگه ریافه.

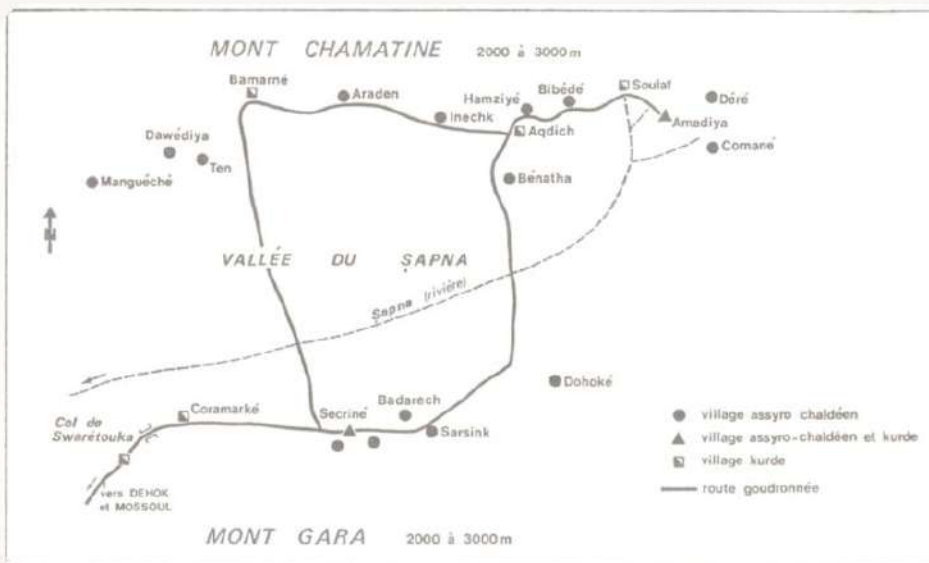
عہردیت باسکیت نهره دنا

پشتی عہردیت دهوبهریت گوندی ییت ناقى و دیم، عہردیت باسکیت نهره دنا دهین و ییت گوندی ههمینه روبهرئ وی عہردی نیزیکی (۸۰) کم دوجارکینه، ئو دکهفیته ژیریا روژئا فایئ گوندئ و دریز دبیته سهر ئاقا سپنه ی کو دبیته تخویبه کئ خوړستیی ناقه را نهره دنا و گوندیت دهوربه و جیران (گوندیت دبنه هفتخویب دگه ل نهره دنا و دکه فنه تخویبئ عہردیت باسکیت نهره دنا گوندیت (بامه رنئ) نوکه ناحیه یه،

قانونیت کریکرنه عہردیت دیم و ناقى و مشخانہ کرنئ

خودانئ عہردی عہردئ خو لدویف دلئ خو بکریددهت، بو عہردیت دیم (دههیکى) دھاته وهرگرتن ئانکو نه ه پشک بو کهسئ عہردی ب کرئ وهردگریت و یا دههئ بو خودانئ عہردی، ههمی تشت ژ وی کهسیه یئ عہردی کرئ دکته وهکی (تؤف، شول، کیلان، دورین و گیره کرن) (کهسئ عہردی ب کرئ وهردگریت دبیژنئ- مرپا- ئو خودانئ عہردی ژى دبیژنئ مه علان). عہردیت ناقى ژى عہینى سیستہمئ کریدانئ هه یه، بهلئ ب نیثیه و ههمی تشت ژ وی کهسینه یئ عہردی کرئ دکته و دچینیت، نیفکه بو ویه و نیفکه بو خودانئ عہردیه.

مشخانہ کرن: قانونیا مشخانہ کرنئ (رهینه) ئانکو ئیک دئ عہردئ خو بو ئیکى مشخانہ کته و دئ کوژمه کئ پارہی ژئ وهرگریت، بو دهمه کئ دیارکری و ئه گهر هتا وی دهمی ئه و پارہ نه فه گهراند ئه و عہرد بو وی کهسیه یئ پارہ ب قهر داینه خودانئ عہردی، خودانئ مشخانئ حه قئ هه ی وی عہردی بچینیت یان بده تهف کهسه کئ دیتر بچینیت یان ژى ری بده ته خودانئ عہردی بخو بچینیت و ل قیره ۵۰% بو خودانئ مشخانئ یه، وی شوله ژ چینه و چ شولی هاری وی کهسی ناکته یئ دایه قئ. ژهه ژى گوئنئ یه بیژین بتئ عہردئ

قانونیی بهیئت کرن و بهینیت بو دهههکتی درێژ و نفس بو نفسی ژئیکودو وه رگرن، چونکی بهاییت مروؤقاینیی، نه کو مفاییت (مادی) تیدانه.

د سالیئت پینجیادا (ژ چه رخی بووری)، هندهک کهس هه بوون، دلی خو دبری وان عهردا ب ریکا چاندن و چیکرنا رهزا بو خو هه لگرن، لهوا گونديا چیکرنا رهزیت نوی قه دهغه کر و بتنی ریدا رهزیت کهفن بهین سه خبیرکن و را کرن و چیکرن و ری نه دا رهزیت نوی بهینه چیکرن.

ناقههرا سالیئت ۱۹۵۵- ۱۹۵۸ گونديا ل چهند هه لکهفتا بزاقکر وی عهردی لیکفه کهن، بهلی بزافیت وان چ ژئی چینه بوو، چ ژیکگرتن لسه ر وان عهردا، نه خاسمه، لسه ر پشکیئت هه ر سی ئویجاخیت مهزن ل گوندي، نه هاتنه کرن و د عهینی ده مدا پیشنیارا فروتتا وان عهردا بو کر، بهلی وان قه بیلنه کر عهردا بفرۆشن.

سیله هیاری، کانیکا، سکرین، گوندي، ئاشهوا، باده رهشکی و کانچنارکی- (ترجومان).

عهردی باسکیئت نه ره دنا بو چه روانی پهز و سه والیئت گوندي دهیته بکارئینان و دیسا بو چاندنا گهنم وجهه می ژئی دهیته بکارئینان، پشتی دورین و را کرنا بهری گهنم و جهه می، پهزی به رددنهه پرێزا، ئو هه می خه لکی گوندي وه کیئیک بههر و پشک د چاندنا وی عهردیدا ههیه و وه کیئیک بو هه میا هاتیه لیکفه کرن، بهلی ملکي که سی نینه و که سی حه ق نینه بیژیت فلان عهرد یئ منه، بتنی ئه و عهرد نه بن یئت کرینه (رهزیت تری)، ئه و یئ خوداییت خویه، بلا چهند رهز یئ مهزن ییت، ئه ف قانونیا جشاکي شروقهیه کا نه مازهیه بو ئیکبوون و پیکفه گریدانا مروؤفی و باشیینه، ئو ئه فه دلوقانیه که دگه ل ئیک دکهن و دقیت چاقدیریا قی

و رسی و دیہ۔
ل زفستانئ دەمئ بہ فر دکہ قیت پہز و
گاہشئ وان لسەر مشتئ دمان و ئہو
گیائ بہاری دوری و نژنی و کریہ دیہ
ددانہ پہز و چیل و دەوارئت خو۔

چاندنا برنجی

ل ہمی سال ل ہہیشا گولانئ دەست
ب چاندنا برنجی دہاتہ کرن۔ ئہو عہردئ
بو برنجی دہاتہ ژئگرتن، بلا خودان
ژی ہہبانہ بہلئ نہ دبوو ریگر و وئ
سالی عہردئ وان بو خہلکئ گوندی
ہہمیئ بوو و ہەر (۴-۵) مالا خو
دداٹیک و پیکفہ دوارہ کیدا پشکداربوون
و ہند عہرد بو کرنا برنجی دہاتہ
قہبرین، کو زانیبایہ دئ ئاف وی عہردی
دہرئخیت، دبئژنہ وی عہردئ بو برنجی
دہئتہ ژئگرتن (دہلوش) و ژبہر کیمیا
ئافی برنج ل جہہکی و دسہرئیکدا و
بکوم و پیکفہ دہاتہ کرن، ب روژئ ئاف
یا ئافدانئت بیستانئت گوندی بوو و ب
شہف دگرته دہلوشئ برنجی۔

حہودکیت دہلوشئت برنجی پیچہکی
خواردکرن دا ئاف ژ فی لای بچیتہ لایئ
دیتر و ہەر ئیکی عہردئ خو دہرساند
و پاشی ب گا دکئلا و ہہریدکر (دبئژنہ
کئلانا عہردی بو برنجی- ہہرپیکئل-
سیلاب) و ہہمی دکرہ حہودک و
کہرتک بلند چئدکرن دا ئاف خو د وان
حہودکادا بگریت ژبہر کو برنج حہژ
ئافی دکہت و دقئت (۲۴) سہعہتا ئاف
د حہودکیت برنجیدا ہمینیت، ل ہہمی

ئہگەر کہسہکئ بیانی عہردئت
باسکیت ئہرہدنا بکەت و بچینیت
دقئت (دہئیکئ) بدہتہ بہرہدہفک و
کہسئت ہہژار ل گوندی۔

رہنگیت عہردی ل گوندی ئہرہدنا

ہندہک عہردا سالہکئ یان دو سالایان
سئ سالادہئیلنہ بہیار و چ لئ ناچینن،
دا ئہو عہرد قہلہو و ب زاخ بکہفن و
جارہکا دی بکیر چاندنئ بہئن (عہرد
وہکی عہردئ نویپر لئدہئت- سیلاب) و
دیسا وان عہردئت ئاخا وان زاخ تئہمای
ژی دہئیلنہ بہیار و دکہنہ ہہفشئت
پہزی و ب شہفئ پہزی لئ ددہنہ
ہہفشی دا بہئنہ زبلکرن و قہلہوبہن۔
ژ فان سئ رہنگیت عہردی یئت (ئافی
و دیم و عہردئ برینگہہا) خہلکئ
گوندی ہہمی رہنگیت چاندنئ تیرا
خوارن و پئدقیاتئت خو لئ دکرن، ئہو
دہرامہت لئ دچاند دچاندن یئت دزانی
دئ ل وی عہردی شوینبیت و قہرئژہک
ژئ ہئت و دیسا خہلکئ گوندی ل ہہر
چار دانئت سالی لدویف پلانہکا دارئتی
یا شولی دچوون۔

ل بہاری پتر دەمئ شولئ رئنجبہریا ناف
رہز و بیستانا بوو و ہہمی ژن و زہلام و
بچویک پیکفہ شولدکەن و بزاقئ دکەن
زوی شولئت خو خلاسکەن، گہمئ بہاری
و زہرزہواتی دچینن و کہزاخا رەزئت خو
دکەن. سکرئت ئافی چئدکەن و جوئیت
ئافی بو سەر ملکی پاقردکەن و بیستانا
دچینن و گیایی ددورین و دکہنہ گورز

پتر عہرد دگہہشتی و قیابا وی مالی
پتر پالہ بربانہ شولئ برنجی و دیسا
پتر توف ژ وی مالی بوو و پتر برنج ژ
دگہہشتہ وان.

ھەر سال جھهك بۆ كرنا برنجی دهاته
دیاركرن، ئانكو ههمی سال ل جههكی
برنج نهدهاته كرن، چونکی عہرد ژ
زاخ دكه قیت، درژاھیا دهلوشئ برنجی
زیده تر بوو ژ (۱۰) کیلومیتر و جویا وی
ھەر سال ژ لایئ جوتیاریت گوندیشه
دهاته کیشان.

ب تهفاهی، خهلكئ گوندی دو یان
سئ كهس دگرتن، دا برنجی ئافدهن و
سهخبیریا جو و مالکیت برنجی بکهن،
ئو ههكه كهسهکی ب شهف ئافدزیبا و
برنجئ خو پئ ئافدابا، دا بهرپرست
گوندی پئ ئاگههدارکهن. ل دهمی
دورینا برنجی و گپره کرنئ (دههیک) ددا
وان کهسا (دبیژنه کهسین سهخبیریا
دهلوشئ برنجی دکهن وهراز یان کهراخ-
ترجومان)، ل دویمایا ههیفئا ئیلونئ
برنجی ددورین.

پشتی دورینا برنجی ههر کهسئ پئدقی
ب ئاقئ بایه بۆ خو دبر. ههروهسا
عهردیت بۆ دهلوشئ برنجی هاتینه
فهبیرین بۆ خودانیت وان دزقراندن و
خودانیت وان حهق ههبوو چ قیابا ل
عهردیت خو بکهن، پتریا سالا ههر د
پایزا وی سالتدا گهنم ل شوینا برنجی
ل دهلوشا دهاته چاندن. گهلهك سالا
ژی گهنموك دچاندن و ۳۵ بۆ ۴۰ هیکتارا
دکرنه گهنموك، ههژی ئاقریدانیه ل
ههمی گوندیت ناشووریت کلدانی ل
دهفهرئ برنج ب کوم و پیکفه دهاته

دهما سهردهلوش (سهرهفانا دهلوشی)
ئانكو عهردیت ل سهري دهلوشی بیت
مالیت مالدارا بوون و بنئ دهلوشی بۆ
مالیت رهنگالا بوون. ههر لیکفه کرنه کا
دی، ژبلی قئ، بۆ دهلوشئ برنجی
هاتبایه کرن، وهکی تاوانهکی دهاته
هژمارتن و مالیت مالدارا ب چ رهنگا
پئ رازی نه دبوون، ههکه خو عهردیت
گه هشتینه مالدارا ههمی بهر بان ژ
یا فهر نهو بوو، نهو ل سهري دهلوشی
بانه، چونکه وان خو ژ رهنگالا بلندتر
دهژمارت، ئوهوسا پهیسک بلندی خو
دپاراست ب ههر رهنگهکئ ههبايه سئ
چارئیکت دهلوشی بۆ خو دچاندن.

دیرا ئه رهدنا ههر چهنده عهرد و
پشک ژ هه بوون، بهلئ چ رول دکرنا
برنجیدا نه بوو و چ پشک بۆ نهدهاته
کرن، دبیت ژ بهر هندئ بیت کو دیر
نeshیت پشکدارین د شولیدا بکهت.
کهسیت ل گوندی عهردئ ئاقی نهبايه
هندهك عهرد ل بنئ دهلوشی بۆ وان
دهاته فهبیرین و عهردئ وان ب ئافا د
بنئ دهلوشیدا دچوو خاری دهاته ئافدان
و وی دبیزئ (بن نشتاف)، (ئانکو لهر
ئافا د بنئ دهلوشیدا دچپته خار دهاته
ئافدان- سیلاف).

دقیت بهردهوام جوییت برنجی بهینه
سهخبیرکر و چیکرن، ههروهسا توفکرنا
برنجی دقیت یئ همبز نه بیت.

شولئ برنجکرنئ پیکفه دهاته کرن و
ب ئیکی بتنی نهدهاته کرن، وهکی،
چار مالا پیکفه وهکو ههفشک پارچه
عهردهك دکره برنج، بهلئ دلیکفه کرنا
عهردیدا نهو مالا بوشت و پر مروفت تر

کرن. دبیژنه بیدهری- جوخین- سیلاف) و

ب گا گیره دکر نه و ژی چهند گایهک پیگه گریددان ولسه دهازوتن، یان ژی ب ریگا جه نجره ری دهاتنه گیره کرن، جه نجره ژ داری دهات چیکرن و هندهک بقر ب بنی وانقه نه بوون دزفرین و ل دویف دو یان سی دهوارا یان گا گریددن و لسه بیدهری دزفرین هتا نه و قرش هویردکر و دبوو کا، نو پشتی دهاته گیره کرن کوم دکره سهر تیک و ددا بای و کا و دان ژیکجودادکرن و گهنم دکره گوینیکا و دبره مال و کا ژی دکره خرارا و دبر و دکره سخرکا بو زفستانن ئالیکا دهوار و گا و سهوالیت خو.

گهنم تیرا خو دبرنه سهر ناشیت تافی ل گوندی و دهیران و دکره نار یان ژی سافار (نهو گهنم یا جه هی دبنه ناشی دبیژنی- ههفران- سیلاف).

ل هه یقا ته باخی یان سهری ئیلونئی، تری دگه هشت و زوی دهاته چین دا نه رزیت چونکی چ بازار نه بوون بهن لی بفروشن، ل دهمن مزه یتا بو دهمن (۱۰- ۱۵) روژا هه می مالبات دچوونه ناف رهزی و سهر مشتاخ هتا مزه یتا یست خو بدویماهیدئینان، پتیرا تری رهزی دکره میویژ و دگهل گویز و کتکتیت هژیرا و باهیقا و هنارا ل دانسالی زفستانن دخوار و ههروه سا خوشاف ژی

ل بهاری ده می زهرزهوات ل زه فیان دهاته چاندن، وه کی چاندنا تویتنی، کو گه له کا پیدقی چاقدانییه، به لی جوتیارا مفایه کی مهن ژی نه دکر، چونکی دهوله تی فروتنا وی هه ژ ساله ۱۹۳۹ ئاسته نگ بو چیکربوون و پیدقی بوو که سی تویتن دچاند توتنا خو بر بایه جهیت ل دهوکی دیارگری و ب پاره کی کیم فروتبایه، به لی جوتیارا نه فه نه دکر به لکو ب بهایه کی باش توتنا خو دفروته قاچاچیلا. (ل ساله ۱۹۳۹ قانونا چاندنا تویتنی ده رکه فت و تیدا ده قهریت چاندنا تویتنی هاتبوونه دیارکرن و به ا ژی بو هاتبوو دانان و ههروه سا بی ده ستویری (اجازه) ری نه دهاتدان تویتن بهیت چاندن. پیدقی بوو به ری تویتنی دابق حکومه تی و پاشی لسه ر فابریقت جگارا هاتبایه به لافکرن، نه فه ژی وه جا جوتیاریت تویتن دچاند تیدا نه بوو، له وا تویتن خو دفروشته قاچاچیلا- ترجمان).

دهشکه سالادا، ل عهر دیت تافی گه می بهاری دهاته چاندن و ناف ددان و ل هاقینی ب داس و شالوکا دورین (دبیژنه نامیری دروینا گهنم و جه هی- داس و قه یناخ- سیلاف)، وه می ب پشتی یان ب دهوارا دکتشا بیدهری (کورد

۱- هه ژی گوتنییه، گه له ک جارا بچویکه کی یان دویا کایت لسه ر گیری گریدای دهازوتن و دبیژنه وی یان وان بچویکا- دویفگیره، نو دویفگیره به رده وام هستیفکهک فیوو دا بده ته بهر قونا گای دا زلی وی نه که فیه ناف گیری، به لی گه له ک جارا باب یان برایی مهن یان که سه کی مهن دا یاریا ب دویفگیره کن و بیژنی- دویفگیره روی، قیجا، دا دویفگیره به زیت هستیفکن ده ته بهر گایه کی، یان دا بیژیت کانن چ گا نه رویتیه، قیجا دا بو خو پن که نه که نی. (سیلاف).

۲- گوتنه کا مهنزا لسه ر قیری هه به، دبیژیت: (ته باخی مشتاخه که تنه ناخی، ئیلونئی ب سه فیا چونئی)، برتا ئیکن ژ فی مه ته لی یان کوتنا مهنزا، دیار دکت کول ته باخی دبیبت تری بهیته مزه یتکرن و ل مشتاخ، لبره حه تافی بهیته هه لیخستن

ژ میویژا چیدکر۔ ہندہک خہلکی گوندی ژی تریئ رہزیت خو دچنین و تیرا خو دکرہ شہراب، ہەر چهنده دهولتئی ئەو ژی قەدەغە کربوو و پیدقی بوو دەستویریا حکومەتئی هەبایە بو دلوپکرن (جھئی تری تیدا دەاتە گفاشتن دبیژنئی- ئیسە- سیلاب) و چیکرنا شەرابئی، بەلئی جوتیارا ب فیله کئی بو خو و فرۆتنئی ژی چیدکر.

هەر ژ نیفەکا هەیفە ئیلونئی برنج وتوین و بەریت دی دەاتنە دورین، ل دویماییا هەیفە چریا ئیکئی هەمی بو دانسالئ زفستان و بهاری دەاتنە عومبارکرن و هەلگرتن.

ل دانسالئ پایزی جوتیار گەمی دچینن، ب ئامیرین سادە، ب گیسن و هەفجاریت بابلی عەردی دکیلن ل پیتریا جارا جوتە کئی گا یان کەر و هیستر هەفجاری دکیشن و پشتی ژ کیلانئ خلاس دبن وی عەردی توؤف دکەن.

هەر ل دانسالئ پایزی، خەلکی گوندی بو زفستانئ دچنە داریت سوتنئ و دکیشانە مال، ل سالا ۱۹۵۸ئ دا ریل (غابە) بهیت پاراستن حکومەتئ داربرین قەدەغە کر، نەخاسمە برینا داریت بەرووی، ئەقە بریارەکا گەلەک پیدقی و فەر بوو، بەلئی پادفیت شوینگرە کئی دیتر بو سوتنئ و گەرمکرنئ هەبایە ئەو ژی نەبوو، لەوا گوندیا هەر دار دبرین و دئیان دا خو پئ ل زفستانئ

گەرمکەن.

زفستان ل هەیفە کانینا ئیکئی دەسپیدکەت و دەمی بهیت قەدانئ یە و پتیا جاران بەفر ل جەژنا دایکبوونئ دکەفیت، (ژدایکبوونا عیسی س.خ) و شولئ گوندیا کیم دبیت، ئو بتنئ ئالیکدان و ئاقدانا پەز و سەوالیت خو و قەجەماندنا دارا ئەگەر خلاس بوون شولئ وانە و دیسا ل قی دانئ سالی دچونە نیچیرا رویشیا.

زوبارە و قانونیت شولی

شولئ زبارا د گەلەک بیافادا دەاتە کرن، وەکو شولیت گرتنا سکر و ئافئ و پاقرکرن و برنا جویت ئافئ و ئاخبان و کیلان و دورینا جەه و گەنم و چلیبری و گەلەک شولیت دیتر، هۆسا داها تئ جفاکی هەمی زیدەدبوو و شولیت وان ژی زوی دەاتنە کرن، ئو دیسا هاریکاریا جیران و ئیکودو ژی دکر و هەرەوسا شولئ ب مدارە دەاتە کرن ئانکو پالە ب پالە ی.

ل ئەرەدنا و ل هەمی گوندیت ئاشووریت کلدانی ل دەفەری گرۆپیت (۱۰- ۱۵- ۲۰) کەسی دەاتنە چیکرن وەکی خویشکری و هەر ئیکئی ژ وان دەوار و گا و سەوال و ئامیریت خو ییت شولی چ ییت کیلانئ یان چینا رەزا یان دورینا گەمی و جەهی یان کیشانا دارا بان

دا بیته میویژ و میویژیت مشتاخ ل ئیلونئ دەپنە را کرن. ل ژبانا کوردەواری یا گوندا دەپنە گۆتن کو پشتی پازدی تەباخئ تری دگەمیت و باش شربدبیت. ل سەر تەباخئ مشتاخە کەتنە ئاخئ هەندەک - تەباخئ تری کەتە ئاخئ. مەعنا وئ ژی هەر ئەو تری دبیت بهیتە چین. مەعنا - ئیلونئ ب سەفیا چوونئ ئەو تری و میویژ ب سەفیا دەاتنە قەگوازتەن. سیلاب.

دگه‌ل خو دبرن و شولې وان مالیت بی بسپور و زه‌لام و مالیت بیژن و خودان ئیتیمما دکر و وان ئەفشوله ب هه‌روه و خویشکرن دکر.

پتیا خه‌لکئ گوندی نه‌خوانده‌وار بوون و ده‌وریت فیروبونا شولی ژی نه‌بوون، له‌وا پتیا وان جه‌حیلیت کوچکری شولې بهر قه‌هوه‌خانه و ئوتیلا و بار و خوارنگه‌ها دکر و پاره‌کئ کیم وه‌ردگرت و دبیت رۆژه‌کئ چوبانه شولی و ده‌هان ژی دبه‌تال بانه، له‌وا ل پتیا جارا بیهیقی دبوون و قه‌دگه‌پرانه گوندئ خو، چونکی نه‌دشیان پیدقیاتیت خو ل باژیری ده‌سیخن.

کوچکرنا جه‌حیلا و پویته‌نه‌کرن ب عه‌ردیت چاندنئ بوونه ئەگه‌ری هندئ سئ پشکیت عه‌ردئ چاندنئ و رز و بیستان بهین به‌ردان.

ب داهاتیت خوړستی ئەم پشت و پشت دچین و ب بهایئ سه‌دا ملیونیت جنیهیت ئیسته‌رلینی به‌ریت خوارنئ دهینه به‌هنه‌کرن (استیراد) و گه‌لی ئیراقئ هاتیه بیه‌هرکرن ژ مفایئ وان پرۆژیت کو پیدقیه بو وی گه‌لی بن و به‌لی هه‌می مفا دچنه ژده‌رغه و بو خه‌لکئ بیانی دچن، تا نوکه ترازیا بازگانئ ل کیمئ ددهت و داهاتیت نه‌فتئ تابووریا وه‌لاتئ ژ کوشخولئ (افلاس) قورتالکریه.

کینجا شه‌ری حکومتا ئیراقئ و کوردا لسه‌ر نه‌ره‌دنا

نه‌ره‌دنا هه‌یکه‌له‌کئ جفاکی و تابووری یئ هه‌فسه‌نگ هه‌بوو، به‌لی موخابن د شه‌پیدا گه‌له‌ک جارا گوند ژلایئ فرۆکن حکومتا ئیراقیته هاته بۆمبارانکرن، کوردیت هاریکاریت حکومتئ

ل گوندئ نه‌ره‌دنا سئ ره‌نگیت بازگانا هه‌بوون، هه‌ر چه‌نده کیم تشت دفرۆتن، ئەو ژی (ئاسنکه‌ره‌ک و دو پنیدوز و دوکانداره‌ک) بوون، هه‌روه‌سا هنده‌ک خه‌لکئ گوندی شولې ریستن و چیکرنا جلکا دکر بو خو و بو فرۆتنئ ژی.

بازگانیت گوندی

سه‌والیت (جه‌یوانیت) خودانکرنئ

ئهو سه‌والیت که‌هی و دهاتنه بخودانکرن، دو ره‌نگبوون، بز و میه، هه‌روه‌سا چیل و که‌ر و هیستر و هه‌سپ و ماهین ژی بوون، چه‌روان ژی یئ مشه بوو به‌لی نه‌دبوو بیستان و عه‌ردیت ئافی هاتبانه چه‌راندن، گوندی شقان و گافانیت خو هه‌بوون وب پارئ سالی دهاتنه گرتن.

سه‌والیت (جه‌یوانیت) خودانکرنئ

هه‌که خه‌لکئ گوندی شیابان متا و به‌ری خو، نه‌خاسمه فیقی و زه‌رزه‌واتی، ل بازارین باژیریت مه‌زنیته ئیراقئ بفرۆشن دا زه‌نگین و ده‌وله‌مه‌ند بن، به‌لی ریکیت فه‌گوهارتنئ نه‌بوون و نه‌دشیان عومبار ژی بکه‌ن، چونکی دا رزن و خراب بن، له‌وا به‌ری خو زیده نه‌دکر و بتنی تیرا خو چاندن دکر و ژبه‌ر قئ هه‌ژاریئ گه‌له‌ک گه‌نجیت گوندی بو باژیرا کوچکر.

(چەتە) ئەوێت ل پایزا سالانی ۱۹۶۱ بووینە دارودەستێت حکومەتی ب سەر ئەرهەدنا گرت و گوند سۆت و تالانکر و هژمارەکا خەلکی گوندی کوشتن، خەلکی گوندی نەچاربوون رەقینە گوندیت دیتیت ئاشووریت کلدانی ل دەقەرە میسل و باژیری بەغدا، پستی دانوستاندیت سالانی ۱۹۷۰ ل ناڤەرە حکومەتی و مەلا مستەفا بارزانی دا هاتینە کرن نیزیکی (۸۰) هەشتی مالاڤ فەگەرپانە گوندی ئەرهەدنا، بەلێ فەگەرپانا گوندیا گەلەک ئاستەنگ بو وان چیکرن، چونکی چ تشتی وان نەمابوو، ژبەر هندی وان پیدقی ب درافی هەبوو دا جارەکا دی مالیت خو پی ئافاکەنەقە و نافمالی پی بکرن و شوینکرنی بکەن حەتا بەریت وان دەین فروتن، دەولەتی ژێ چ زەرەمەندیا وان بەدەل قەنەکر، گەلەک خەلکی حەزەکر فەگەر گوندی خو ئەرهەدنا، بەلێ ژبەر نەبوونا شیانا نەشیان فەگەر، ئەق چەندە ل ژوری ب سەری ب سەدا گوندا هاتیە و ژێ دگریت.

زیانیت ب روحا ژێ هەبوون. ژبەر وی شەری خەلک هاتیە کوشتن، دیسا ل هەبقا گولانا سالانی ۱۹۷۵ شەری ل ناڤەرە حکومەتی و کوردا دەسپیکرەقە و ئەقە جارەکا دی بو ئەگەری گوند بەیتە بەردان.

مخابن خەلک مفاپی ژ گوند و دەقەریت خو نابینیت. د قی فەگولینیدا دیار دبیت حکومەت چ پویتە ی ب قی چەندی نادەت، هەر چەندە گوندی و جوتیار هەمی فەرکاری خو بەرامبەر حکومەتی بجهدینن، بەلێ وان چ حەق نینن، دگەل هندی حکومەت چافی خو ل باژیرا دکەت و ئابووریا وان رادگریت، ئەقە هەمی وی چەندی دپەژرینیت کو حکومەت پویتە ب گوندا ناکەت و هەکە خو دۆژمنیت حکومەتی ژێ نەبن، زیدەباری هندی ژێ حکومەت پشکداریی د نەهیلانا گوندا دکەت، ن چونکی شوۆرەش کرینە، نەخیر بەلکی دقیت گوند هەر هەژار بن و ری نادەت د دارپژتتا سیاسەتا وەلاتیدا پشکداربن. بی شک ئیراق بەیز ناکەقیت و ئیمناهی پی و تەناهی پی نابینیت هەکە حکومەتەک نەهیت یا پویتە ی ب جوتیاری پی و گوندان ددەت.

وەلات پی ناکەقیت ئەگەر بەری نافخوی حسیب بو نەهیتە کرن، ئو دقیت بزانی کو نەفت نە ژیدەری سەرپشکی ئابووریا وەلاتیە، چونکی نەفت دی هسکبیت و نامینیت، بەلێ چاندن و جوتیاری یا بەردەوامە حەتا حەتایی هەر دی مینیت و ئەقە هەر ژ وەختی بابلیا و ئاشووریا وەرە هەر چاندن و جوتیاری پی دکەقیت.

تیبینی

Ishow, Habib. "Araden ou le" Jardin du paradis": La terre et les hommes dans un village * .11۲-۹۷: (۱۹۷۹) chaldéen du nord de l'Irak." Études rurales

وینێ ژنک وزەلامی ئەرهەدی ژنەکواتی ئەرهەدنا هاتیە وەرگرتن www.facebook.com/araden.as

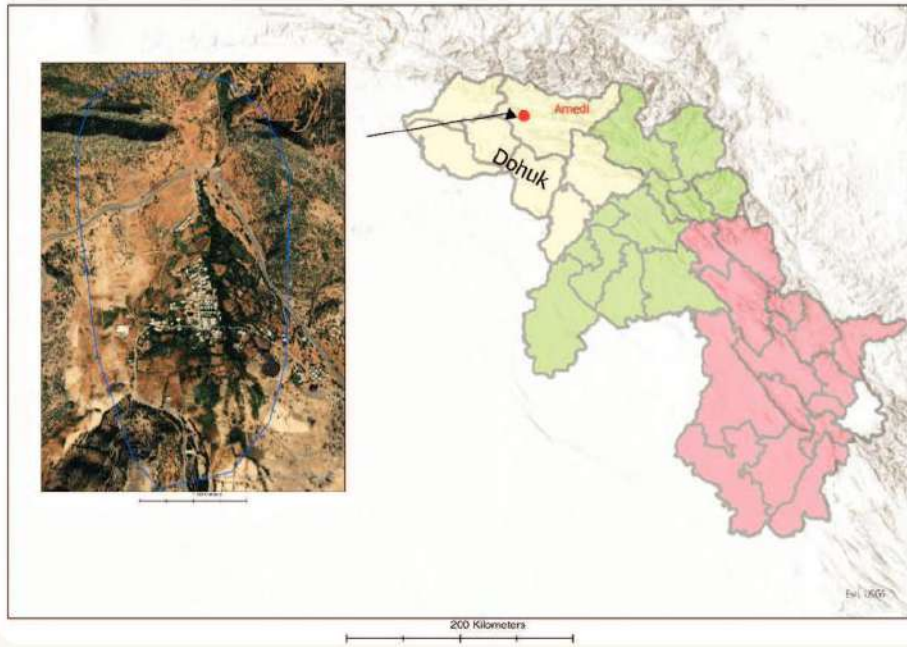
ئىپشا مىر مەھمەدى رەۋاندوزى
(مىرى كورە) بۆ سەر نەردنا ل سالىت
۱۸۳۳-۱۸۳۲

(خاندنەكا نوى بۆ ھەڧرىكى و لقىنىت
لەشكەرى ل نەردنا)

كۆڧان ئىجسان

مۇستەڧا مەبدوررەھمان نەردنى

نەخشەواری ١: نەخشە ئەرەدنا ژ لایێ (محەمەد لەشکەری و سەنگەر ئەحمەدی) هاتیە دروستکردن.

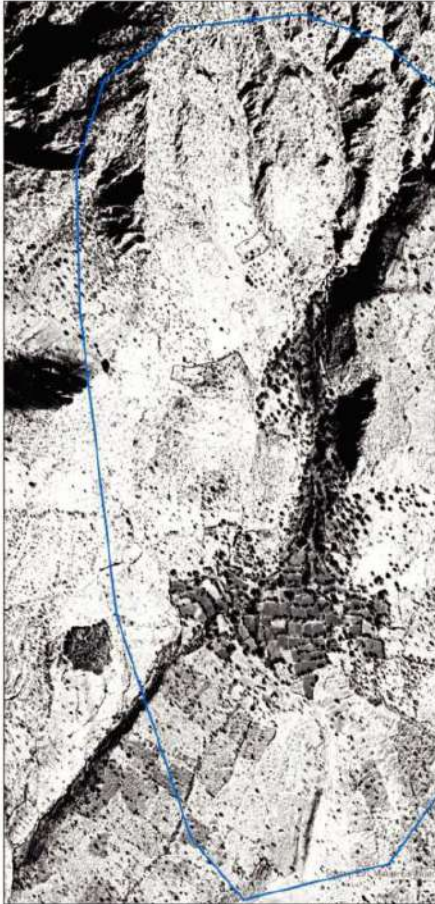
ئەرەدنا خاری (١٥٠) مالبات ییت هەین، ل ئەرەدنا سلال ژی (٧٠) مالبات ییت، هەین. مروّف دشیّت بگههیتە گوندی، چونکی ریکا ترومیلا تیرا دەریاس دبیتن، ئەف گوندە دکەفنه دانگا چیا یی مهتینا، چیا یی مهتینا ژی دگههیتە سەری ئامیدی و لبرامبەری ژی سرتا چیا یی گارە ی هەیه، کو هەردوک ژی گەلپەکی مهزن و کوری و دویر پیکدئینن، دبیزنی سپنه، گوند یی تژیە ژ بیستان و داروبارا، رەنگیت فیتی و دارا لی هەنه، خانیی وانا ژی ژ بەری هاتینه ئافاکرن، کو دشین

دەرازیگ

ئەرەدنا (١٥٠ کم) یا ژ باژیری میسل دویره، نیزیکی (٢٥ کم) یا ژ نافهندا قەزا باژیری ئامیدی دویره، (١٤ کم) ژ رەخی ژوری ناخیا سەرسنکی دویره (بابان ١٩٨٦، ص ١٤). ریبەری مهملهکەتا ئیراقی یا سالا ١٩٣٥-١٩٣٦ سالوخەتا ئەفی گوندی دکەت و دبیزیتن: دو گوندیت ب نافێ ئەرەدنا هەین، ئیک یی بصرمانایه کو ئەرەدنا سەریه، یا دی ژی یا مهسیحیایه کو ئەرەدنا خاری یه. ل

A

B

بینه جهیت گه‌ریان و سه‌یرانا (الخوری
۱۹۳۵، ص ص ۵۴۸-۵۴۹). (نخشه‌واری /
۱).

سه‌قاین ئه‌ره‌دنا ل دانسالی زفستان
دناقبه‌را سفر بو ۱۵- لوکیت سه‌دی یه،
ل دانسالی هافینی ژی دناقبه‌را (۲۵-۳۰)
لوکیت گه‌رمی یه. گه‌له‌ک به‌فر لی
دباریتن، بو ده‌می سی هه‌یفا زفستان
یا لی به‌رده‌وامه، هنده‌ک جارا تیزیکی
دو مترین به‌فری لی دبارن، گه‌له‌ک
داروبار لی شین دبن، مینا به‌ری و مازی
و گه‌له‌ک ره‌نگیت فیقی (Ishow 1979, p
97) (نخشه‌واری ۲).

نخشه‌واری / ۲: ئه‌ره‌دنا دناقبه‌را سال ۸۶۹۱-
۰۷۹۱ ژ هه‌یفا ده‌ستکارا ئه‌مریکی کورونا و
یا دوین ژی ژلاین (NOGAXEH ۹HK)
هاتینه‌گرتن.

ئیرشا میری کورہ بۆ سهر نامیدین

میر محمەد پاشایڻ پرواندزی .. میری کورہ - میرنشینا سۆران

سەعیدی میری نامیدیڻ کەتن. وەکی دیار هیژیت رەواندوزی هەفرۆشی شەپەکنی دژواربوون نەخاسمە د گەل زیباریا، پاشی ب چەند ریکەکا ئەوی نامیدیڻ گرت (عمادی، ۲۰۱۲، ل ۱۱۴-۱۱۵).

شەر و پیتکەدانیڻت نەره دنیا و هیژیت رەواندوزی

وەکی دیار میری کورە براینی خۆ رەسول بەگ کرە حاکمی نامیدیڻ، گەرۆک فریزەر

ل سالآ ۱۸۳۲ میری رەواندوزی شەر دژی ئیزدیا راگەھاند، هەر ل وی دەمی هیژیت بەھدینا خۆ بەرھەفکرن دا بەرسینگیت وان بگرن، میری رەواندوزی لەشکەری خۆ کرە دو هیژ، هیژەک ب سەرکیشیا براینی وی رەسول بەگنی بوو، ئەقە دا ئیرشی ئیزدیا کەتن، هیژا دوین زی ب سەرکیشیا موسا بەگنی بەھدینی بوو، ئەقە دا ئیرشی نامیدیڻ کەتن، ئانکو دا ئیرشی براینی خۆ محمەد

دیار دکهن کو وی فیشہک
نہمان، ههتا نوکه ژى کولانهکا
هه ی دبیزنی (کولانا عه ره بی)
کول وی جهی شههید بیوو.

● جندی محمهد ژى شههید
بیوو.

بهلی گه پرا دویئ یا شه ری پشتی په زی
نهره دنیا ژى هاتیه وهرگرتن، نهره دنى
کهفته ب دویف لهشکه ری میری فه،
ههتا گه هشتینه گوندی نافیل، ل فیئری
جه هوهر نه حمهد (ژ ئویجاخا بارانی)
شههید دبیتن (نهره دنى و دهرویش،
۲۰۰۷، دههمه نی بهر په ری ۸۸). بهلی
جاره کا دی په زی خو ژ هیژیت میری
رهواندوزی دستین. هه ر دیسان ل نهره دنا
مه سیحیا ژى کهسهک ب ناقی قه شه
یوسف کینا کو دبیته باپیری مه تران
عه بدولته حهد سه نای بر و بهرزه کر
(الریس، ۲۰۰۶، پ ۸۲).

دهمن لهشکه ری میر مه حمهدی
رهواندوزی قه ستا زاخو کری، دا دهستی
خو دانیته سهر، د ریکیدا شه په کن
مه زن ل سهر ناخا نهره دنا دگهل دهیته
کرن، ئەم فئ چهندی بریکا سترانه کن
دزاین، کول سهر (زهینه ل به گئ نهرزی

هوسا سالوخوا ره سول به گئ دکهن:
ئهو مروقه کن گه لهک ئاسی و دینه که
بوو، خه لکی نه دفیا و لسهروه ختی
وی میرگه ها سوران ژیک ته رابه را بیوو
(عمادی، ۲۰۱۲، ل ۱۱۷). ژ بهر فئ
چهندی ژى ئیلچیین میری رهواندوزی
قه ستا گوندان دکر دا کو خویکئ ژ
خه لکی وه رگرن، هندهک گوندان دیار
دکر کو د رازی نینن خویکئ بدن، ژوان
ژى گوندی نهره دنا، میری لهشکه رهک
هنارته نهره دنا و دو نهره دنى شههید
کرن، په زی نهره دنیا بر هه تا گه هاندیه
گوندی (نافیلا) کو کافله گونده دکه فیه
پشتا ئینشکئ لسهر چپایئ مه تینی،
ناقه کا بوش یا هه ی جهه کن خوش و
دلقه کهره و جهی سهیران و لهزه تیت
میریت میرگه هئ بوو، ئیرشا میری کوره
هه وار ئیخسته دناق نهره دنیا دا و
نهره دنى بدویف پرا چوون، شه پیت مه زن
دگهل کرن، وه کی دانعه میریت نهره دنیا
دیار دکهن کو دو جارا میری یا ئیرشی
نهره دنیا کری، ژ بهر شه پ و پیکدادانا
جارا ئیکئ دو نهره دنى شههید دبن،
ئهو ژى: -

● عه ره بی کوری غه زالی، وه سا

و لهشکھری میری کورہ) ہاتھ گوتن
 و فہلورانن، بہلن گہلہک قہومینیت
 ڈی بخو فہ گرتینہ، گہلہک راستی داینہ
 ناشکراکرن. ہر چہندہ ستان گہلہکا
 دریژہ بہلی ل دویف یا گریڈای گوندی
 ئہرہدنا مہ وەرگریہ، د ستانن دا ہاتھ: -

نہرزئی خوش نہرزئی
خودی خرابکھت مالا میری کورہ
دہستیت زہینہل بہگی دانانہ داری کہلہمچی
بہری وی دا قہسرکیت رھواندوزی
نہرزئی یا بکہقر و کاشہ
عہسکہر بسہرکھفت و میری بی شاشہ
کہلا نہرزئی یا بزہیتینہ
میر گہلہکی بکہرب و کینہ
عہسکہری میری ل پاش ماینہ
ل (بورجا بہیرہمی) دچیت خوینہ

(نہرہدنی و دہرویش، ۲۰۰۷، پ ۸۹).

ئہف ستانہ ژ زار دہفی (حہکیم موستہفا
 بنافی) ہاتھ وەرگرتن، ئہگہر ئہم فی
 ستانن شروفہ بکہین دی چہند تشتہک
 بو مہ دیاربن، ئیک ژ وانا بہحسئ نہرزئی
 دہیتہ کرن، نہرزئی گوندہکی کہفہ
 کہلہکا دیروکی ب نافئی (کہلہا نہرزئی)
 ل ویری ہہیہ و میریت میرگہہا بہہدینا
 بکارتینایہ، دیارہ وہکی جہہکی ناسئ
 دہیتہ دیارکرن زوی ب زوی میری کورہ نہ
 شیاہ داگیر بکہتن، ہر چہندہ بتنی
 نوکہ بہرمایکیت چہند دیوارا لی ماینہ.
 راستیا دویئ دفی ستانن دا دیار دیت
 ئہوژی بہحسئ نافئی (زہینہل بہگی)
 ہاتھ کرن، کو ئہو کوری محمہد
 بہگی یہ ژ بنہمالا ہوزانفانئ بہرنیاس
 بہکر بہگی ئہرزییہ، بیگوومان ئہف
 قہومینہ یا دروست بووی پشتی زہینہل
 بہگی شہرہکی مہزن دگہل لہشکھری
 میری رھواندوزی کری و ہاتھ تیخسیر
 کرن و بریہ رھواندوزی.

بورجا بهیره می و بهری شاهه میری و تولا نهره دنیا

گه لهك هوپرکیت وی ده فهری ببینیتن.

وهختی میری کوره ئیپشی ده فه را زاخو کری، د ریکیپرا د نهره دنیا را دهرباس بوویه، بهلی وهکی دیار فی جاری نهره دنیا بهرسینگیت وی گرتینه، هه ر ل قیری دیار دبیتن کو جهه کی لهشکری و وهرگرتا خویک و خه راجا ل نهره دنیا هه بوویه، کو دبیزنی (گرکی بهیره می). نهف بورجه دکه فیته لایئ ژیری روژه لاتئ نهره دنیا، ل سهر گره کی بلنده و هنداقی وی ده فهریه و ل بهرامبه ر زه فیا (سه ندهل ناغای) هاتیه ئافاکرن، ژ فی بورجی بتنی بهرمایکیت ژوره کا وه کی هیکی ماینه، تیری وی (۵ م)، دریزاهیا وی (۸۰۲۰ م)، ژ بلی شویره کا دی یا مه زن کو ل دور گرکی هاتیه دروستکرن، مه رهم نهو بوو کو نهف جهه هه می بهیته پاراستن، دیساریکه کا دیروکی یا مه زن د نهره دنیا را دهرباس دبیتن، نه م دشین بیژین نه بتنی ریکه کا پیاده بوو، بهلکی ریکا عه ره بانیت لهشکری و بازرگانی ژی بوو، هه تا عه ره بانیت بدویف هه سپافه تیرا دهرباس دبوون، نه فی راستی مروف دزانیتن ده می ژ دویره

دقی سترانیدا هاتیه (ل بورجا بهیره می دچیت خونه) نهری بورجا بهیره می چی یه؟ دی فه گهرینه سهر قهومینیت دیروکی ل ده فهری، جهیت شوینواری ل نهره دنیا راستیه کا دی بو مه دیار دکه ن، ژبه رکو نهره دنیا دکه فیته سهر ریکا که فنا ژ نامیدی دچته میسلئ، نهف ریکه گه لهك ژ گه روک و بازرگانا گرتیه ده می بهر ب میسلئ، نان ژی ده فه را بهرواریا فه دچوون، ژ وان ژی جورج پیرسی بادجه ر کو ل سالیئ ۱۸۴۲- ۱۸۴۴ سهره دانا فی ده فهری کریه، هه ر دیسان گه روکی فرهنسی هنری به ندیه ل سالا ۱۸۸۵ هاتیه نهره دنیا و شه فه کی لی مایه. خانه کا که فن ل نهره دنیا هاتیه ئافاکرن، کو بو سهروهختی سولتان حسین وهلی (۱۵۳۳-۱۵۷۳) دزفریتن، نهفه ژی نیشا مه دده تن کو جهی جوگرافی یی نهره دنیا گه له کی گرنگ بوو، نهف جهه دشین تیمناها نامیدی ب پاریزیتن و دیسافه تیکده ت ژی، دیساریکا هاتن و چوونا زاخو و میسل بوویه، نهف گونه دکه فیته هنداقی سپنه ی و دشیت

بھری خؤ ددھتہ ٹھوی جھوی وھکی تیفھ
ریزھکا دیار دکھفیتھ بھرچافیت مروقی،
دیسان دانانا بورجی ل سھر فی ریکی
مھ نیڑیکی راستی دکھتن، مھرم ژ
دانان فی بورجی ٹھو بوو دا خویک
وخہراجا ژ خھلکی دھفھری، ئان ژ
بازرگانا وھرگرن، ئانکو خالھکا گومری
بوو، ہھتا نوکھ دیڑنھ وی ریکا پشتا
گوندی ٹھرھدنا (چھپت خوک) ئان
کو ٹھو جھئی خویک و خہراج ژ بازارگان
و کاروانیا دھاتھ وھرگرتن۔ نافی ٹھفی
بورجی وھکی گھلھکا جھا بنافی میری
ٹامیدی (بھرام پاشای مھزن ۱۵۳۸-
۱۵۸۶) فھ ہاتھ گریڈان، دبیت ٹھف
بورجھ ل سھر دھمی وی ہاتھتھ نافاکرن۔
دیسان دناف ریڑیت ٹھفی سترانی دا
ہاتھ (عھسکھر بسھرکھفت و میری
بی شاشھ)، ٹھفھ ژ راستیھکا دی ددھتھ
دیارکرن، کو ل نیڑیکی بورجا بھیرھمی
بھرھکی مھزن ہھیھ دیڑنی (بھری
شاشھ میری)، نیڑیکی (۲۰۰ م) یی ژ
بورجی دویرھ، ل فیری ٹھرھدنی دیڑن
پشتی شھر دناقبھرا لھشکھری میری و
خھلکی گوندی دا گھرم بووی، شاشکا
میری دکھفیتھ بھر وی بھری، دبیت

ژی ژ کھری و زیانیت مھزن ییت
لھشکھری رھواندوزی میری شاشکا خؤ
ہافیتیتن، ژ بھر فی چھندی دیڑنی
بھری شاشھمیری۔ دناف سترانی ژ دا
ہاتھ لفی جھوی (دجیت خوینھ)، ٹھو
جھئی ٹھف بھرھ لئ یی ئاسیھ دبیت
میری کورھ ہھفرویشی شکھستھکا
مھزن ببیت ل سھر دھستی خھلکی
ٹھفی دھفھری نھخاسمھ خھلکی
گوندی ٹھرھدنا، یا فی چھندی نیڑیکی
راستی ژ دکھتن کافلھ گوندھکی
مھزن و شویناریت خانیا ل فیری
بھرچافیت مروقی دکھتن، نھ دویرھ
ژی پشتی شھری ٹھف جھھ ل سھر
دھستی میری کورھ ہاتھتھ تالانکرن و
تیکدان۔ بھلی ل فیری ٹھم نزاین کا
ٹھرھدنیا بتنی شھر دگھل کریھ، ئان
ہیڑھکا دیترژی ہاریکاریا وان کریھ،
ہھر دیسان ٹھم نزاین کا دھستی
میری بھھدینا ئیسماعیل پاشای د ئان
لئینا دا ہھبوویھ، ئان نھخیر، چونکی
وی وھختی میرگھھا بھھدینا کھفتبوو
دھستیت میری کورھ، نھ دویرھ ل ہھر
جھھکی میری ٹامیدی بزاف کربن کو
دھستوداری دھفھری بگؤھوڑیتن۔

نهره‌دنا و مار شمعوَن و ئيسماعيل پاشا

هاريكاريا وى بکه‌تن، مار شمعوَن
ژى سه‌رکيشى روحى يى مه‌سيحيا
بوو، مار شمعوَن بهاريكاريا نورلاھ
به‌گى رازى بوو هاريكاريا وى بکه‌تن،
سه‌رکيشيا هيژه‌کى کو پيکھاتى بوو
ژ ۳۰۰۰ مه‌سيحيا کر، گه‌له‌ک ژ وان
ژى قه‌شه بوون، گه‌هاندنه ده‌قه‌را
بامه‌رنى ل ره‌خى سپنه‌ى، هر د
وان مابه‌ينا دا له‌شکهرى محمه‌د
ئينجه به‌يره‌قدارى واليى ميسلى
ده‌ستى خو دانا سر که‌لها داووديى
ل نيزيکى بامه‌رنى، له‌شکهرى
محمه‌د به‌يره‌قدارى په‌يکه‌ک بو مار
شمعوَنى هنارت، ديارکر کو وى دقيت
ده‌ستى خو دانپته سر هه‌مى تشتا،
ديار ژى کر نه‌گه‌ر هات و مه‌سيحيا
د رژدبن کو جاره‌کا دى ئيسماعيل
پاشاى بزفرينه ئاميدىى، پامانا وى
ئه‌وه کو ئه‌و يى ب دژى ده‌وله‌تا
ئوسمانى شه‌رى دکهن، مار شمعوَنى
ژى به‌رسفا وى دا و گوټى کو ئه‌وان چ
جارا نه‌فيايه شه‌رى سولتاني ئوسمانى
بکه‌ن، ماده‌مكى يا هوسايه ئه‌و دى
گافه‌کى بو قى مه‌ره‌مى هافيتن،

گه‌روکى ننگليزى جورج پيرسى
بادجهر سالوخوا وى وه‌ختى دکه‌تن
کو ئه‌و يى نيزيکى قه‌ومينا بوو،
دياره کو جهى نهره‌دنا يى گرنگ
ل نيزيکى ئاميدىى بوو مه‌يدانا
قه‌جه‌ميانا هيژيت به‌هدينا دژى
ميرى کوره، به‌حسنى خه‌به‌رى ده‌مى
ميرى به‌هدينا ئيسماعيل پاشايى
دويمه‌يى هيژيت خو خرغه‌دکرن
دا جاره‌کا دى بچيته ئاميدىى، پشتى
ميرى کوره ده‌ستى خو دانايه سر
ئاميدىى، وى هزرا کرى کو ژ نهره‌دنا
تيرشى ئاميدىى بکه‌تن، بادجهر فان
لقينيت له‌شکهرى ديار دکه‌تن: ل
سال ۱۸۳۲ ميرى ره‌واندوزى تيرشى قى
ده‌قه‌رى کر، ئيسماعيل پاشا ژ که‌لها
ئاميدىى کره ده‌رى، براىى خو ره‌سوول
به‌گ کره ميرى ئاميدىى، ل ده‌ستپيکى
ژى ئيسماعيل پاشاى خو ددا ديارکر
کو ئه‌و ميراتگرى ميريت به‌هدينا،
ئه‌وى داخاز ژ مار شمعوَنى کر کو

زهره ر يا گه هاندیه ئه ره دنيا، هه ر
دقی ئیرشى دا ژى ئه ره دنيا به یز يا خو
دایه بهر دا شه ری وی بکه ن. وه کی
دیار کو ئه فه وه کی بوسه کى بوو
دا لهر سینگی له شکه ری ره واندوزی
فه ده ن هه کو بهر ب ئامیدیى دچوو،
يا دی ژى گرنگی و پیرۆزیا ئه ره دنال
ده ف مار شمعوئی کو وی دقیا گیزنی
ل ئه ره دنال بکه تن، به لئ مژار پتر
پیدقی دویشچوونى یه.

مار شمعوئی گوته ئیسماعیل پاشای
کو دقیت ئه و و هیزیت خو گیزنا
روژیگرتنی ل که نیسا ئه ره دنال بکه ن،
کو ئه ووژی گونده کى مه سیحیانه،
پشتی گیزن خلاس دیتن ئه و دی
زفرنه فه، د نیفه کاشه فیدا ئه و هیزا
مه سیحیا بهر ب چیاى مه تینی فه
چوون، روژا پاشتر ژى گه هشتنه تیاری
(Badger, 1852, p 256) ئه گهر ئه م
خاندنه کى بو فان قه ومینا بکه یین،
دیتن کو میری ره واندوزی گه له ک

تیبینی

ا: کوردی و عه ره بی

- ب: بیانی
1. Badger, George Percy., 1852. *The Nestorians and their Rituals*. Vol. 1. London: republished London: Darf, 1987.
 2. Ishow, Habib., 1979. "Araden ou le «Jardin du paradis». La terre et les hommes dans un village chaldeen du nord de l'Irak." *Etudes rurales* 76: 97-112.
 3. الخوري، يعقوب، ۱۹۳۵، دليل المملكة العراقية، تاريخي، اداري، تجاري، صناعي، زراعي ومصور لسنة ۱۹۳۵-۱۹۳۶، بغداد: مطبعة الأمين.
 4. الریس، الاب عمانوئیل، ۲۰۰۶، ارادن: ارض عدن، میشگان عمادی، طارق باشا، ۲۰۱۲، امیدي- عمادیة تاریخ واثار، لندن.

مہزارگہ ہی سولتانہ مہادوخت

عہرہ بیگرن: نجیب قاقو

ژنئیسینا الاب جان فین

ترجمہ کرن ژ عہرہ بیگرن
مستہ فا عہ بدورہ حمان نہرہ دنی

نہف دیرہ ہتا نوکہ یا ناقایہ و چیرو کہ کا ل ناف خہ لکی دہقہری لسہر ناقارنا وئی یا
بہرہ لاقہ و دبیزن، لسہر داخوازا (سولتانہ مہادوخت) دیر ل ویری ہاتیہ ناقارن

المشرق) جلدی ئیکئی بهرپه ری (۱۴۳)
یدا چیرۆکا وی هاتیه فهگیران و میتران
(ئادی شیر) ژيانا وی ژ ههر دو کتیبیا
وهرگریه و فهگوهازتیه.

ئهوئیت لسه سؤلتانه مهادوخت
نقیسی چ هویرک لسه رنه مال و مالا
وی و زارۆکینیا وی نه نقیسینه، بتنی یا
دزاین ناقی بابی وی یه و شولوی وی د
دهوله تیدا. ناقی بابی وی (بولار) بوو و
د دهوله تیدا دهسهه لاتداری (دورساس)
بوو.

دیژن، رۆژه کئی ژ رۆژا بولاری کچا
خۆ مهادوخت و برایت وی نازوبردا و
میهرنرسای برنه کهرکویکی (کرخ سلوخ)
دا بۆ جهگری شاهی بکته دیاری و دا
لدهف شاهی شاها بهرفه گیریا وان بهیت
کرن و پویته پی بهیت دان. ل ده می
زفرینی ژ کهرکویکی هندهک هه فال
و خزمه تکار ژ دگهل وان هاتن، ل
نیژیکی گوندی (ئه حوان) برایت بچویک
میهرنرسای د هه سپیدا کفت و پی وی
شکه ست، ئو شه نسق وان مار عه بده،
قه شق گوندی (خراب جهلال)، ل
ویرئ بوو، ب موعجیزه پی وی فه گرت
وساخکر، میهرنرسا و برایت وی و خویشکا
وی باوه ری ب مارعه بدا ئینا و بوونه
فله و لسه رده ستی مار عه بدا هاتنه
تافیرکرن.

پشتی هاتینه تافیرکرن، بۆ نهاله کئی ل
سه ری وی گوندی لئ هاتینه تافیرکرن
هاتنه فه گوهاستن، و د وی نهالتیدا کانیه کا

گۆقارا ئینستیتویا (مار یوحنا) ل میسل د
هژمارا خۆ یا (۵۲) ییدا، ل سالا ۱۹۴۲ یی
ببه تهک ب نافونیشایتت (سؤلتانه
مهادوخت) ب قه له می (حاج) به لافکر
و تیدا چیرۆکا سه رکه فتنا سؤلتانه
مهادوخت و برایت وی نازوبردا و
میهرنرسای و ساخبوونا وان لسه رده ستی
قه شی گوندی (خراب جهلال) (مار
عه بدا) ی و شه هیدکرنا وان ل چاخئ شاه
شاپوری دووی (۳۰۹- ۳۷۹) به لافکریه.
شاه شاپوری دووی هه یامی (۴۰) سالا
فله (کریستیان) ههر ژ سالا (۳۳۹- ۳۷۹)
ته په سه ردرکرن، دیسان چاوانیا ئافاکرنا
دیرا سؤلتانه مهادوخت ل ئه ره دنا و ئه و
چیرۆکا خه لک لسه ر شکه فتنا سؤلتانه
مهادوخت و کانیئا ئاقی یا (مار عه بدا) ی
فه دگیرن، د بابه تیدا هاتیه.

دهسپیکئی ئهم چ ژ ژيانا ههر دویا دزاین؟

۱- سؤلتانه مهادوخت

جبرائیل شه هره زوری چیرۆک و
دهنگوبه حسیت شه هیدکرنا سؤلتانه
مهادوخت بۆ مه فه گیریه. دیسا
به حسق قئی چیرۆکی د کتیبیا (اعمال
الشهداء القديسين) چاپا بیجان جلدی
دوی بهرپه ری (۱-۳۹) ۱۵ هاتیه و
ههروه سا د کتیبیا بناقوده نگ (شهداء

بهرزه‌دکر، به‌لی وان خو بو ه‌ردو سویارا ناشکرار، چونکی ه‌ر وه‌کو خوداوه‌ندی ئه‌و ئاگه‌هدارکرین ده‌می شه‌هیدبوونا وان ه‌اتبوو، ئو ده‌می ده‌نگوباس گه‌هشتینه شاه شابوری دوی، کو سؤلتانه مه‌ادوخت و برایت وی ه‌اتینه دیتن، فه‌رمان دا (بینه نک من)، چونکی وی دقیبا سؤلتانه مه‌ادوختی ل خو ماره‌بکته، به‌لی سؤلتانه مه‌ادوخت و برایت وی قه‌یلنه‌کر بچنه نک پاشای و داخوازا وی بجهینن، له‌وما پاشا توره بوو و فه‌رمان دا سه‌ریت وان بپرن و ل روژا ۱۲ کانوینا دووی یا سالا ۳۱۸ یان ۳۱۹ شه‌هیدکرن.

په‌رستگه‌ها وان

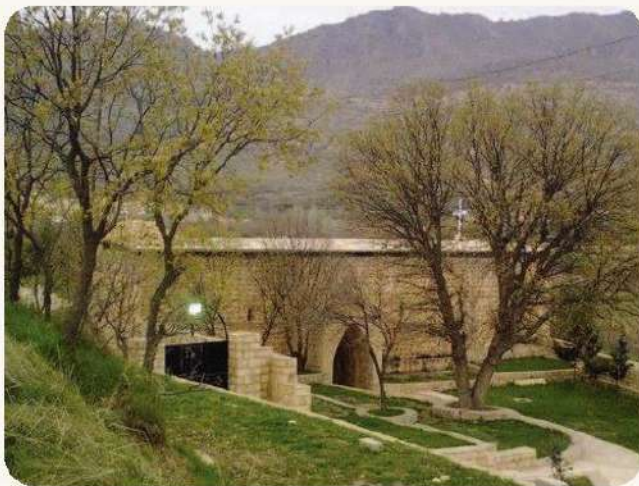
دی‌را سؤلتانه مه‌ادوخت ل نه‌ردنا

جبرائیل شه‌هره‌زوری دی‌ژیت، وه‌ختی ده‌قهر ته‌نا بووی و ته‌په‌سه‌رکرنه‌فلا نه‌مای، دی‌ره‌کا بچویک ل سه‌ر گوژیت سؤلتانه مه‌ادوخت و برایت وی ه‌اته ئا‌فاکرن و ل وی دی‌ری تشتیت ئنتیکه و حیبه‌تی چیدبوون. هه‌که ئا‌فاکرنه‌فی دی‌ری ل جهی شه‌هیدبوونا وان بیت، ئانکو نه‌یا دویره ژ که‌رکویکی، به‌لی د راستییدا هه‌که ئه‌ف دی‌ره ب راستی هه‌بیت میژووینی چ شینواریت وی نه‌پاراستینه.

ناقئ لی هه‌بوو دگه‌ل شکه‌فته‌کا بچویک، شکه‌فت گه‌له‌ک یا پیس بوو ه‌ر چیی دبه‌را دبووری به‌ری خو نه‌دای و ژبه‌ر پیسیا وی به‌ری خو ژئ وه‌ردگیرا.

ئهو که‌س و هه‌قال و خزمه‌تکاری دگه‌ل (۱۰) روژا ل (ئه‌حوان) ل وان گرت، پشتی ژ فه‌گه‌رپانا وان بیه‌یقی بووین، ئهو فه‌گه‌رپانه که‌رکویکی، چونکی بابی وان ل وی‌ری بوو، دا ده‌نگوباسیت به‌رزه‌بوونا ه‌ر سن بچویکیت وی بگه‌هینن، وی ژی ه‌ر زوی په‌یکه‌ک بو شاه شابوری دوی (۳۰۹ - ۳۷۹) هنارت و تیدا ده‌نگوباسیت به‌رزه‌بوونا بچویکیت خو بو پاشای گوتن، پاشای فه‌رمانا لینگه‌رپانی دا و داخوازر ژ فه‌رپژا لینگه‌رپانی به‌یته ئاگه‌هدارکرن، پشتی هه‌یامی شه‌س هه‌یقا ل ده‌قه‌ری هه‌می گه‌رپاین چ ده‌ست نه‌که‌فت، ئو ژ دیتنا وان بی هیقی بوون

روژه‌کی هه‌سپی (بولاری) بابی مه‌ادوخت و برایت وی فه‌قه‌تیا و ه‌اته وی جهی سؤلتانه مه‌ادوخت و برایت وی خو لی فه‌شارتی، وه‌ختی هه‌رسیکا هه‌سپ دیتی هه‌سپ نیاسی و سه‌ریت خو ژ شکه‌فتی ده‌رئ‌بخستن دا ببینن کانی تیک ددویف هه‌سپیرا ده‌یت، دا به‌ت ئان نه، وان دو سویار دیتن ییت ددویف هه‌سپن فه‌قه‌تیا‌یرا ده‌ین، هه‌تا هنگی ه‌ر سینکا ب ره‌نگه‌کی عه‌جیب خو ل به‌ر چافیت وان که‌سیت لینگه‌رپان

دیرا سۆلتانه مهادوخت ل ئه رهدنا

ژلايه كئ ديتر فه، چيرۆكا
ميتران ئادي شيرما دبئزيت
(ل گوندي ئه رهدنايه يا
دكه فته ده فه را صنه ي
تيزيكي ناميديئ، نوكه
دیره كا ئافاكري هه يه
ل سهر نافي (سۆلتانه
مهادوخت و براييت
وي) ول دويف گوتنييت
خه لكئ گوندي (گوره ك)
د دپريقه هه يه كه لوبه ل و
تشتيت وان ههر سيكا تيدا
دپاراستينه)).

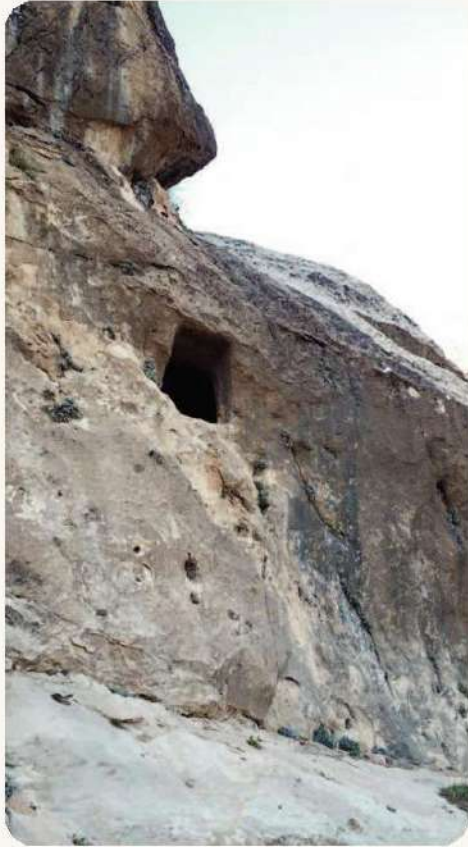
ته لن دراوستيت و خو به رده ته ئه ردي
ب نافي من ئافاكه ي)). روژا پاشتر سپيدي
وي كه سي هه سپي خو به ردا، هه سپ
چوو سه ري گره كي ل به رامبه ر گوندي
ئه رهدنا دبئزني گري (رومتا) راهه ستيا و
خو به ردا ئه ردي، به لي كوچه ري نه ديت
وي ري بو ئافاكرا دي ري بكي رده يت، ئينا
هه سپي خو به ردا فه هه سپ چوو
جه ئ نوكه دي ر لن هاتيه ئافاكرا و ل
وي ري خو به ردا ئه ردي، ئه و جه دكه فته
ژي ريا گوندي ئه رهدنا و چه ند ده قيقه كا
ژي دوي ره، وي زي ده ست ب ئافاكرا دي ري
كر و هه ر وه كو دبئزني د وي سالي دا په ز
و ته رشئ وي دو جارا زا بوو و دبئزني، ب
كسل و شيري (مها) جه بلا ديواريت وي
هاتيه جه بلكرن.

دبئزني ل فان دويمه يا سن دزيكه ر
چووينه دي ري فه دا دزيا ژي بكه ن،
به لي هه ر سن تيقه ب ره نكه كي

ئه ف دي ره هه تا نوكه يا ئافايه و
چيرۆكه كا ل ناف خه لكئ ده فه ري لسه ر
ئافاكرا وي يا به ربه لافه و دبئزني، لسه ر
داخوازا (سۆلتانه مهادوخت) دي ر ل وي ري
هاتيه ئافاكرا و چيرۆكا وان دبئزيت:
كوچه ره ك دبئزيك وي جه ي را بووري و
دناف ده حله كي را چافي وي ب تشته كي
كه ت يئ دبرسقيت، ئو پشتي چوو يه
هنداف، ديت ئه و تشتي دبرسقيت
(هه ست يه، وي ئه و هه ست ي و تشتي
دگه لدا، دگه ل خو هه لگرتن و پاراستن.
پشتي هه لگرتنا وان هه ستيا په ز و
ته رشئ وي زي ده بوو و زه نكي ن بوو،
(شه فه كي (سۆلتانه مهادوخت) هاته
د خه ونا ويدا و گوتئ ئه و هه ست يئ
ته هه لگرتي و پاراستي، هه ست يئ پئ
منه و ئه فه ئه گه ر بوويه مالي ته
زي ده بيت و زه نكي ن ببئ ژبه ر هندي
بيدقيه تو دي ره كي ل وي جه ئ هه سپي

شاره‌زایه‌کا باش د ده‌قرا صپنه‌یدا
 هه‌بوو و هه‌می ده‌قرا صپنه‌ی باش
 دنیا‌سی.

شکه‌فت (ده‌رناوسکا) سۆلتانه مه‌ادوخت ل نهره‌دنا

رئکه‌ک دچیته نهره‌دنا ژۆری و دبه‌ر
 ره‌خئ شیف وجویا نهره‌دنا ژئری
 یا فه‌لار دچیت، هه‌ر که‌سی د وی
 رئکیرا چوو بیت دی هنده‌ک شینوار و
 به‌رمایکیت که‌قنیت ئاشا بینیت حه‌تا

نه‌دیار هاتینه کوشتن و دبئژن (سۆلتانه
 مه‌ادوخت) نه‌و کوشتینه، ئو هه‌تا نوکه
 شوینا خوینا وان ب دیوارئت وی قه‌مایه.

ل دورماندورئت دئری دارئت به‌رینه
 و ژئی وان ب سه‌دا سالن، دئر ژ دو
 (صه‌حنا) بئکده‌ئیت، درئژایا هه‌ر ئیکئ
 ژ وان (۲۴) مئترن و جهئ تافیرکرنئ
 (بیت العماد) یا ل دویمایا (صه‌حنا)
 ئیکئ، جهئ تافیرکرنئ ژۆره‌کا بچویکه
 و وی ژ (صه‌حنا) مه‌زن جودادکه‌ت و
 په‌نجه‌ره‌کا بچویک ل دیوارئ وی هه‌یه
 و ده‌رگه‌هه‌کئ نزم دکه‌قیته ناقه‌را وان.

نوکه پسپاردکه‌ین، ئه‌ری دئر ل چه‌رخئ
 چوارئ هاتیه ئافاکرن؟ هه‌روه‌کو هاتیه
 گوئن د چئروکا خه‌لکئ نهره‌دنادا، ئو
 ئه‌ری دئر پشتی شه‌هیدبوونا سۆلتانه
 مه‌ادوخت ب ده‌مه‌کئ کئیم هاتیه
 ئافاکرن، ئان نه‌؟ ئه‌ری نه‌و نه‌و دیره‌ یا
 جبرائیلئ شه‌هره‌زوری به‌سکری، ئان
 نه‌؟ هه‌ر چاوابیت دئر لسه‌ر شینوارئت
 په‌رئسگه‌ها ئیکئ هاتیه ئافاکرن؟ ب
 راستی ل ئیراقئ هه‌میی چ دئرئت دی
 بیت ب فی ناقئ ژبلی فی دئرئ نینن،
 نه‌فه نه‌و دیره‌ یا خه‌لکئ ده‌قهرئ
 به‌حسئ وی دکه‌ت. به‌لی یا بزه‌حمه‌ته
 ب وی چه‌ندئ رازبیین کو (سۆلتانه
 مه‌ادوخت) ل فی ده‌قهرئ شه‌هید
 نه‌بوویه، هه‌روه‌سا (یوسف بوسنایا) کو
 نقئسینا ریزه‌به‌ندیئت وی بو (چه‌رخئ
 ده‌هن) فه‌دگه‌رن، ب چ ره‌نگا به‌حسئ
 فی دئرئ نه‌کریه، هه‌ر چه‌نده نه‌وی

پاشی دہرازینک دھیت و سی پھیسکت
بچویک مروّف قیدا دچیت خوار هه تا
دگه هیتہ دنیقا شکہ فتیدا.

شکہفت بخو وه کو ژووره کا بچویکہ و
جوان دبه ریدا هاتیه کولان، بلنداهیا
هه رلایه کئی وئی دوو میترن و بانئ وئی
کفانی یه، ل هه ر لایه کی ته خته ک تیدا
هه یه و هه ر دبه ری هاتیه کولان ژبلی
لایئ دهرگه هی هه ر وه کو په نجه ره کا
گرتینه و ل سهر ئاویئ کفانی هاتینه
چیکرن، بلنداهیا وان ته ختا ۷۵سم
دریژایا وان ژ بلندی وان پتره، ول دوماهیا
هه ر ته خته کی بالیفکه ل سهر
هه یه، دیسان جوهنیه ک دبه ری کولای
دبنئ شکہ فتیدا هه یه هه ر وه کو وان
جوهنیانه ییت گوشتی تیدا دقوتن
وده رشینن.

ئه فه ئه و شکہ فته یا خه لک دبئزیت،
(سؤلتانه مهادوخت و برایئت خو) خو
تیدا فه شارته داکو بابئ وان وزه لامیت
وی وان نه بینن.

شانہ دیرا (شیر) سؤلتانه مهادوخت:

شانہ دیر و ئاهه نگ گیرانا سؤلتانه
مهادوخت ل (۱۲) کانینا دوویئ دھیتہ
کرن وخه لک دچوو سهر دیرئ و
ئاهه نگ دگیران ل وی ده می خه لکی
ده فه ری هه میان پشکداری تیدا دکر،
و پشتی ب دوماهی هاتنا نفیژئ و ری

دگه هیتہ سهر کانیه کا ئاقئ یا بؤش
و هه که چند میتره کا نیزیکی کانئ
راوه ستیت و به ریخو بده ته چپایی دئ
چاقیت وی ئیکسه ر ب هه لانه کئ مه زن
ودیار که فن یئ فه دهره ژ که فریت دیر
و دئ پنیه کا رهش و چوار کوژی ل نیقه کا
وی هه لانی بینیت و پشتی بریفه چوونا
چوار پینج خوله کان بو روژه لاتئ
کانیا ئاقئ، دئ گه هیتہ وئی پنیار ههش یا
ل نیقه کا هه لانی کو شکہفت (ناوسکا)
(سؤلتانه مهادوخت) هه و ل دهره بهریت
شکہفتئ داروباره نه.

نه یا بزه حمه ته مروّف بگه هیتہ وی
هه لانی، ئه و هه لان یئ پالدیه ب
چپایی فه هه ر وه کو به ری خو دده ته
روژنافایی وچاقدیریا ریکا بناری چپایی
دکته، ده می مروّف دگه هیتہ نیزیکی
هه لانی ب چند میتره کان مروّف
هه ست ب بلندیای وی دکته و حیبه تگری
دبیت ژ دهرئ شکہفتئ و بلنداهیا وئی
نیزیکی (۳) میتانه مروّف هزریئت خو
دکته دئ چاوا گه هیتہ دهرئ شکہفتئ،
به لئ پشتی نیزیکی دبیت و به ری خو
ده تی دئ هنده ک په یسکا (ده رج) بینیت
کو دحه لانیدا هاتینه کولان و مروّف
ده ست که فر دشتیت قیبه ل بچیت
هه تا دگه هیتہ دهرگه هی شکہفتئ و
دهرگه هی وئی ب ئاویه کئ ریخهستی
و جوان هاتیه کولان وفره هی و بلنداهیا
دهرگه هی (نیف) میتره، ل لایئ راستئ
یئ دهرگه هی مروّف دوو کوژکا دبینیت
دھیتہ هزرکران یین گرتنا دهرگه هی نه و

۲- مار عه‌بدا

جبرائیل شه‌هره‌زوری د(بیجان: اعمال الشهداء القديسين به‌رگئی ۲ بپ ۲) دیبژیت، مار عه‌بدا قه‌شئی حه‌فتئی بوو ژ بیت پشتی قاسدا (رسل) رونشتیه سهر کورسیکئی (خراب جه‌لال)، ژ به‌ر کو مار عه‌بدا هاریکاریا سۆلتانه مه‌ادوخت و براییت وی کر بوو، شاه‌شاپوری دووین بریارا خاچادانا(صلب) وی دابوو، ل ده‌مئی نیلچیییت وی گه‌هشتینه (خراب جلال) داکو بگرن، به‌ری خو دایئ مه‌سیحی دمژویلن ب قه‌شارتتا مار عه‌بده‌ی، چونکی نه‌و سئ روژان پیشی مرنا سۆلتانه مه‌ادوخت و براییت وی مربوو ههر وه‌کو میهرنرسای نه‌و ناگادارگری ژمرنا وی.

ورسمیت مه‌تران پیشکیش دکه‌ت، خوارتیت جوداجودا دهاتنه به‌ره‌ه‌فکرن و پیشکیش کرن و پاشی داوه‌ت وله‌یزن و یاری هه‌تا روژئاقابؤنی دهاتنه کرن، به‌لئ نه‌فه چه‌ند ساله‌که نه‌و یاری و که‌یف هاتینه قه‌ده‌غه‌کرن چونکی دبؤنه نه‌گه‌ری تیکدانا سیسته‌مئ شانهدیروی و بتئی ئاهه‌نگیت دینی ماینه.

دراسیتییدا باوه‌رداریت وی نه‌ بتئی ل روژا جه‌ژن بو نقیژئی ل ۱۲ کانونی سهره‌دانا دیرا سۆلتانه مه‌ادوخت دکهن، به‌لکو دروژیت دیتیت سالی ژئ سهره‌دانا وی دکهن و بخور و بهین خو‌شا هه‌لدکهن و دسوژن ول ده‌مئ دبه‌ر دیرو دبورن ژ ده‌واریت خو په‌یا دبن و نقیژا خو دکهن و پاشی دچن.

بھر و کانیا ناٹنی یا مار عہدہ

ب دوبراتیا ریٹھہ چوونا
چہند خولہ کان ل روژ
ٹافائی ٹہرہ دنا، بھرہ کئی
مہزن ہہیہ بلنداہیا وی
دوو میٹرن و دبیزئی بھری
مار عہدہ، ل وی جھی ہہر
وہ کو دھیت گوتن مار عہدہ
برائی سولتانه مہادوخت
چارہ کریہ، چہند پینگاٹھہ کا ژ بھری دوبر
کانیہ کا ٹافئی ہہیہ ٹہو کانیہ یا مار
عہدہ سولتانه مہادوخت وبراہیت وی
پی پیروز کرین (عمد).

و کانیا ناٹنی کو دبیزئی کانیا مار عہدہ
ٹافا وی ددہنہ کہ سین نہ ساخ داکو
فہ خون و ساخلم بن نہ خاسمہ ددہنہ
زاروکان و پی دشون داکو ساخلم بن.

ل فان دوماہیا شانہ دیر وسہرہ دان
و جہژنا وی بویہ (۱۵) تہ باخئی ل
ہہمی سالان، خہ لکی ٹہرہ دنا و ییت
دہ فہ ریت دیر ژی سہرہ دانا وی دکہن
و پھز و کافران فہ دکوژن و خواری
بہرہ فڈکھن و پیکٹھہ وہ کو مالباتہ کئی
دخون.

((موسلمان دبیزنہ وی جھی) شہ خسکتی
دی کلا)، چونکی ب وی ہہ لکھفتی دیکل
دہانہ فہ کوژتن، وەرگیر)).

شانہ دیرا مار عہدہ

روژا شانہ دیرا مار عہدہ دکہ فیتہ
روژہ کا ٹیکشہ می ل ہہ یفا چریا ٹیکئی
و خہ لکی دہ فہری سہرہ دانا وی دکہن
و نفیزئی دکہن و خواری بہرہ فڈکھن و
شہ مالکا ہہ لدکھن و ل دہف را نابورن
ٹہ گہر نفیزئی و لافا نہ کھن.

ژیدہر

وینہ ژٹہ کوانتی فیسبوکی (ارادن) ہاتینہ
وہرگرتن

مجلہ بین النهرین العدد ۷۷ لسنة ۱۹۸۴.

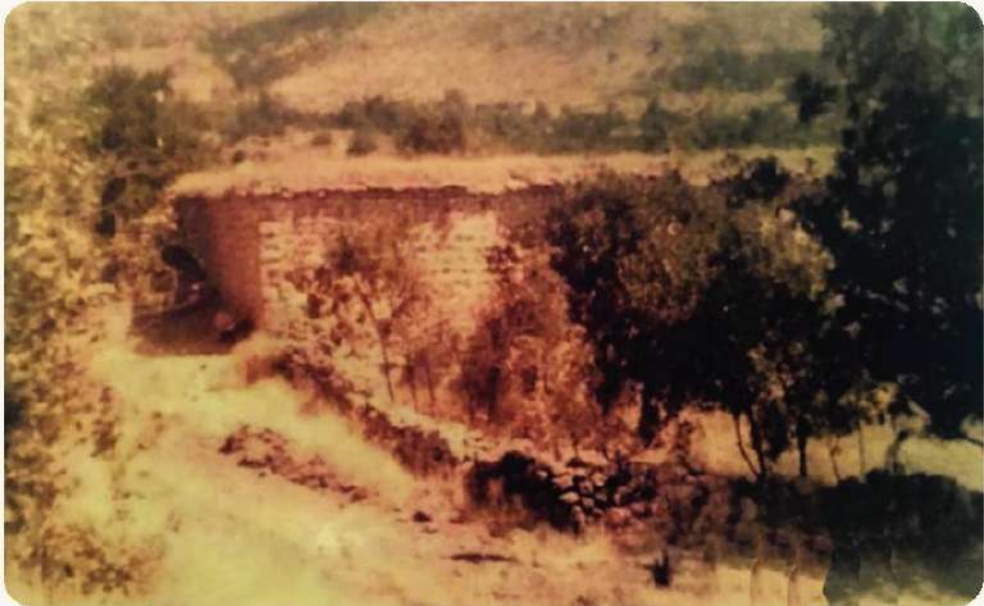
نہ لبؤما شکلیت تایبہت ب بادهکی فہ

مؤنومینتا شہ ہیدین گوندی نہ رهدنا

هہژمارہکا بیشمہرگہیان ژ گوندی نہ رهدنا ل شورہشا نیلونئ

دیرا سولتانه مهادوخت - نهردنا - سال ۱۹۷۰

دیرا (شیر) سولتانه مهادوخت

دیمه‌نه‌کن دیرا سولتانه مه‌ادوخت - نهرده‌نا

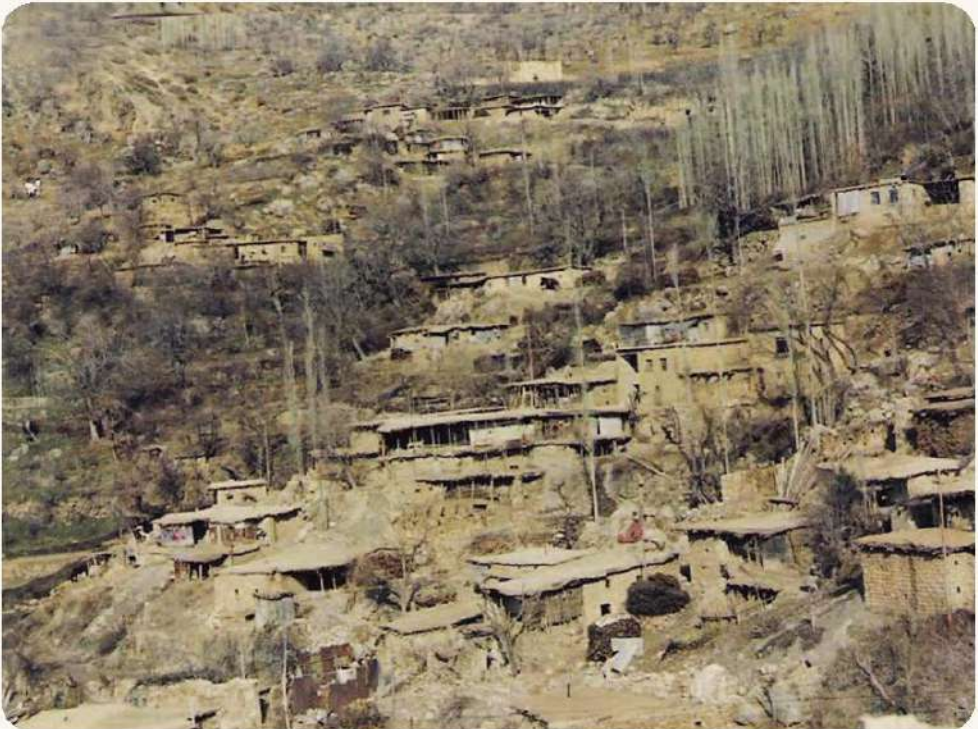
لایه‌کنی که‌نیسا سولتانه مه‌ادوخت - نهرده‌نا

نهرده‌نا

نہرہدنا ۱۸۵۹ء

لاہکن گوندی نہرہدنا - سال ۱۹۸۶ء

لایه‌کی گوندی نهرده‌نا

دیمه‌نه‌کی پایزا گوندی نهرده‌نا

چه نه د دیمه نین شانه دیرا سولتانه مهادوخت - نهره دنا

نهردنا

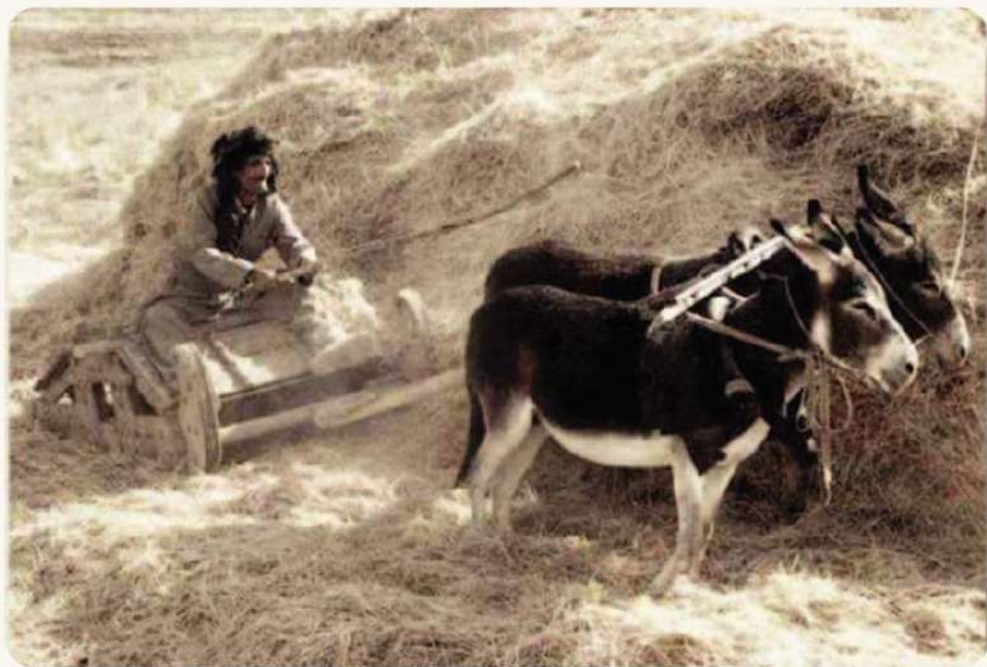
دیمه‌نه‌کی ژبانا به‌ری چه‌ندین سالن - نهردنا

چھند کہ لوپہ لین کہ فن ن
گوندی نھرمدنا

ناریشا کوردا د میژوو و سیاستا نویرسی (رؤسیا) دا

ته‌رجومه‌کرن: جه‌میدی بامهرنی

نقیسینا: لیونید نیساییف
۲۲ ته‌باخا ۲۰۱۸

رؤسیا به‌رژه‌وه‌ندیّت خو بیّت ستراتیجی دگه‌ل ئیرانی و ترکی ددانیته پیش چاقیّت خو هه‌کو سه‌ره‌ده‌ریی دگه‌ل پرسا کوردا دکه‌ت، له‌وا ژی پیکه‌ری کوردا ژ ده‌سپیکا چه‌رخن نازدی حه‌تا تۆکه بوّ مۆسکو وه‌کی کریاره‌کا ناغنجی د سیاستا رؤسیا دا مایه .

تیکه‌لییّت کوردا - رؤسی مان
مشخانه‌کرییّت هه‌فسه‌نگییّت مۆسکو
ل رۆژه‌ه‌لاتا ناغین (نه‌لجه‌زیره)

چاخئ نیپھراتۆریه تی: هه یامئ چیکرنا تیکه لیئت ناقبه یینی

ناقین مسوگه رکه ت. ژ لایه کئ دیشه، وی ده قهرئ نوینه ریا جهه کئ پیشکه فتی ل ناف وی "عهردئ دۆژمنی" دکر، یئ ژئ گه فیت بهرده وام دهاتنه سهر ده قهرئ روسی ل قه ففاسیا ژ لایئ ترکا و وهلاتئ فارساقه، ییت کو هینگی گه له ک تیه نیئت تولقه کرنئ، ههروه سا ژ ئینگلته را و پاشی پشتی هینگی ژ لایئ ئەلمانیا ژیشه، کو ئەوهردو دیارترین هه فپرکیئت روسی بوون ل روژهلالتئ ناقین. بهلئ پا دگه ل هندئ ژئ، تقیا نه هیتنه ژبیرکرن، تیکه لیئت دگه ل کوردا ب پلا ئیکئ نه که فتبوونه سهر ئەجه ندایا سیاسه تا دهرقه یا روسی ل چهرخئ نازدئ، کو بهرئ هه می داهاتین حکومه تا قه یسه ری، ب پلا ئیکئ، دابوو پشته فانیا جفاکیئت سلاقی ل ئەورۆپا روژهلالتی. ئو یا دویئ، چنکی ئەنادولا روژهلالتی، ل هه یامئ

ده سپیکا میژوو یا تیکه لیئت راسته راست ل ناقبه را روسیا و خه لکی کوردستانئ فه دگه رپته هه یامئ شه رپت روسی - ئیرانی (فارسی) و شه رپت روسی - ترکی (ئوسمانی) ل دویمایا چهرخئ هه ژدئ و ده سپیکا چهرخئ بیستئ، ئو تیکه لیئت ئیکئ ل ناقبه را روسیا و کوردا قهرئ ژا ئیزیکبوونا کریارپت له شکهری بوو ژ عهردئ کورد لئ دناکنجی. پاشی گه له ک نه قه کیشا و نوینه رپت ئمبراتۆریا روسی بازا تیکه لیئت خو دگه ل دانوستانکه رپت کورد ل هه یامئ ۱۸۰۴ - ۱۸۰۵ ئی کیمکر و ب رهنگه کئ سه رپشک لسه ر بزاقیئت بیئالیکرنا کوردا د شه ره نیخیئت روسی - فارسی و روسی - ترکیدا هاتنه فه برین(۱).

زیده باری تشتئ هاتی، هندیکه پویته پیکرنا روسیا بوو ب کوردا قهرئ ژا وی راستیئ بوو، کو خه لکی ده قهرئ کوردا ددیت یئ د ناف تخویبیئت وان هه ریمادا دژین، ییت ئمبراتۆریا روسی ده ست دانایه سه ر(۲). فئجا دیتنا روسی بو وی ده قهرئ ب پلا ئیکئ لسه ر دیتنه کا ستراتیجیا له شکهری هاتبوو ئافاکرن کو وه سا دگریت، هه که ده ست داناسه ر ویئ دئ ب کریار باندورا روسی لسه ر هه می ده قهره روژهلالتا

سەرھلدا نا کوردا یا ل سالاً ۱۸۸۰ ئی ب سەرڤه گپریا سەرکیشی دینی یی دەستی وی گه له ک درێژ، شیخ عوبه یدولای، قهومی نوینه ریا دیارترین مینا کا زیندی یا ئی یه کئی دکهت. کومبوونا مه زیت کوردا ئه و ل بهری شۆره شی بووی و بریاردا میگره هه کا خۆسه ریا کوردا چیکه ن، دا ریا کوردیت ترکی و ئیرانی فه که ن د ناڤ ویدا ئیکبگرن، لدویف پلانا کوردا وه سا هاتبوو دانان کو ئه و ده قهر بیته ده قهرا ئوتونومی بو وان (کوردا)، به لی یا بالکیشه کو خودانیت وی هه ئیخستنی (مبادرة)، ییت خو هیلایه ب هیقا هاریکاریت رۆژئا فایه، پیکولا وه رگرتا پشته فانی رۆسی کر ب ریکا خو گه هاندنا قونسولئ رۆسی ل ئه رزه رۆمئ، پاشی خو گه هانده جهگری قونسولئ باژیرئ وانئ (۳)، لی هینگئ شیخ عوبه یدولای گوت: "باشتره ل ره خئ شیرئ بی شوینا دگه ل رویشی بی. (۴)"

کورد لسه ر خو شیرینکرنئ لبه ر رۆسیا به رده وامبوون و زپره فان دشیان ژ سالاً ۱۹۰۵ ئی وی گۆهۆرینئ بینن یا بزاقا وه لاتپاریزیا کوردا لسه ر عه ردئ ئۆسمانی بده ست خو ئیخستی، ل دویماهیئ وی چهندی ئیکا هند کر کورد به ری پوینته پیکرنا خو بده نه رۆسیا کویا ژ وانقه دی تیکه لیه کئ ل ناڤه را نیکۆلاسی دوئی و مله تی کورد په یدا که ن (۵). پاشی ئه و بوو هژماره کا سهرکیشیت کوردا، یئ ژ هه میا دیارتر ئی: کور حسین پاشا و شیخ عه بدولقه دیر بوون، داخازیه ک

چه رخیت ناڤین، جه ئ پوینته پیکرنا رۆسی بوو، ژبه ر راستیا هه بوونه کا به رفره ها به رده فکیت ده وله تیت فه لانیئ، نه خاسمه ئه رمه نا، لسه ر عه ردئ وی. فیتجا ب فی ره نگئ، تیکه لیئت رۆسی - کوردا ژ بنیاتدا دگه ل گۆهۆرینا کاودانیت مه یدانی دهاته گۆهۆرین، پاشی به ربه ره که ته سه ر ره نگئ هاریکاریا دوم کورت، باهرا پیتری ل وه ختیت شه را.

د عینی وه خندا، ئو ب چاڤدا گپرانئ ژ وی راستیا کو شه ریت رۆسی - ترکی و رۆسی - فارسی ده ور د په یدا بوونا لقینیت وه لاتپاریزی ییت نازادیا زیت کوردا دا هه بوو، فیتجا ئه و شکه ستنا پشتی شه ریت رۆسی - ترکی ل چه رخئ نازدی حکومه تا مه رکه زیا ترکی هه قرویشبووی، ده ور د چیکرنا وی شکلئ ئیمپراتوریا رۆسیدا هه بوو یا تیرا وه سا دهاته دیتن کو ب رزگارکرنا کوردا رابوو، کو چهند چه رخیت درێژبوو ل ترکی وه کی دیقه لانکیت بابولعالی ماین، هه که خو به س بناقی ژئ بیت. ئه فه و دژاتیا کوردا (بو حکومه تا مه رکه زی یا ترکی) ریدا رۆسیا کوردا پشکداری کریاریت هه قشکیت شه ری ل دژئ ترکا بکه ت، به لی ئه و وه کی هه قسۆزیت به روه خت ل وه ختی ئیریشیت به رده وامیت له شکه ری دهاته دانان. لی دگه ل هندی ژئ، پیکولیت سهرکیشیت سهرهلدا ئیت کوردا، ییت ئارمانج ژئ خو گه هاندنا رۆسیا بوو دا هاریکاریه ک ژئ ده ستبکه فیت، دیاربوو کو ل دویماهیا ری دبی باندوربوون.

پیشکیشی رۆسیا کر و تیدا پیشنیارکربوو
کو هەمی کوردستانی بیخەنە بەر
دەسەلاتا رۆسی(٦).

بەلێ خۆ ل وەختێ شەڕی ئیکێ یێ
دنیا یێ ژێ، دەسەلاتا قەیسەریت ئویرسی
قەت رێ نەددا چ رەنگیت خۆسەریا
سیاسی، نە بەس بۆ کوردا، بەلکی خۆ
بۆ نەرمەنا ژێ؛ بەلکی وێ ئیەت هەبوو
هەمی رۆژەلاتی ئەنادۆلی بەسەر
ئیمپەرئۆریا ئویرسیقە بەردەت. زیدەباری
وێ راستیی کو هژمارەکا مەزنا نوینەریت
رێقەبەریا قەیسەری ب رەنگەکی باش
سەردەری دگەل داخازییت کوردا دکر
و داخازی هەنارتە سانت پیتەرسبورگی
پێخەمەت دەسەقە ئینانا پشەقانی، بەلێ
پا هندیکە رێقەبەریا قەیسەری بوو
پیشنیخستنا تیکەلیت ئویرسی - کوردا
پیدقی نە ددیت نەخاسە کو چیدبیت
ئالۆزبوونەکا مەزنا تیکەلیت ئویرسی-
ئۆسمانی و ئویرسی-ئیرانی پێکفە ژێ
چیبیا.

پشتی شەڕی دنیا یێ یێ دوی تیکەلیت
کوردا و سۆقیەتی پالدانەکا نوی یا
دژوار کەتی و ئەو ژێ یا ب بزاقا مەلا
مستەفایێ بارزانیقە گریدای بوو. ئەو
هەیامەکی وەسا بوو کو دشیاندا یە ناقتی
"هەیامی زێرینی تیکەلیت سۆقیەتی
دگەل کوردا" لێ بەیتە کرن. ل سالا
١٩٤٦ی، هیزیت کوردا ییت سەرب مەلا
مستەفایێ بارزانیقە ژ تخویبیت ئیرانی و
سۆقیەتی دەربازبوون و پاشی دەسەقەتی
لین چاقدیریا دەزگەهیت تەناهیی ییت
حکومەتا سۆقیەتی مەشقیەت لەشکەری
کرن. ئەقە بەرامبەری هاریکرنایخستنا
حکومەتا نوری سەعیدی ل ئیراقتی بوو.
باوەرپیکەری کومیتا مەرکەزیا پارتا
کۆمۆنیست سۆقیەتی (میخائیل سۆسڵوف)
ی سۆزا هاریکاریی دا کو کۆمارەکی
بۆ کوردا ل خالا قیکەکەتەنا تخویبیت
هەقیشکیت دەولەتیت ترکی و سوریی و
ئیراق و ئیرانی چیبیت(٨). بەلێ پا ئەو
سۆز نەهاتە بجیکرن.

پشتی ئینقیلابا لەشکەری ل ١٤
تیرمەها ١٩٥٨ی ل بەغدا چیبوو،
جەنەرال عەبدلکەریم قاسم هاتە سەر
کورسیا حوکمی ئیراقتی و لەسەر سیاسەتا
نێزیکبوونا بەر ب ئیکەتیا سۆقیەتی چوو
و ئەو بوو ئەگەر کو زنجیرەکا هەقالبەندیا
دگەل بەیتە گریدان. پاشی قاسمی بریارا
تێرچەککرن لەشکەری ئیراقتی دا و ل
پاویزا ١٩٥٩ی، هژمارەکا پیکهاتنا دگەل
ئیکەتیا سۆقیەتی کرن کو پیدقی دکر
سۆقییتی چەکی و جەبلخانا لەشکەری

دوێفە لانیکی سۆقیەتی

دویمایا شەڕی ئیکێ یێ دنیا یێ و د
دوێفراھاتنا شۆرەشا ئویرسی بەرێ سەمتا
سیاسەتا کوردا گۆھۆری، چنکی ل سالییت
ئیکێ ژ ژیی ئیکەتیا سۆقیەتی، حەزکرن
ئافاکرنا تیکەلیا دگەل ترکی گەلەک فەرتر
ژ پشەقانیکرن بزاقیت جودابوونێ ییت
کوردا دەهاتە دیت(٧).

هه یامی حوکمی به غدا د دهستی سه دام
 حسهینی ژیدا لسه ر سه مته کا وه سا
 هه ر به رده و امبوون. فیجا هنده ک جارا
 (به حسنی خه به ری ل هه یامی حه فتییا)،
 ئیکه تیا سو فیه تی دهوری نایه ینکاری ل
 نایه را بارزانی و ده سهه لاتداریا به غدا
 گیرا، نه و بوو ژ حکومه تا سو فیه تی
 هزرا دانا ئوتونومی بو کوردستانا ئیراقی
 ده رکه ت، نه وی ل سالآ ۱۹۷۴ ئه اتیه
 بجیکرن، به لی پا وی چه ندی "ناریشا
 کوردا" چاره نه کر. ئو ل ده سهالی
 هه شتییا، سه رکیشیا سو فیه تی جاره کا دی
 سی ره یه کا نافنجی (معتدل) هم به ری
 ناریشی وه رگرت، کو هینگی پویته ب
 پیشیخستنا تیکه لیا دگه ل ده سهه لاداریت
 به غدا دکر.

نویرساتا نوی: حکومه تیت نوی و نالاقیت که فنیت چاره کرنی

پشتی ئیکه تیا سو فیه تی هه رفته ی،
 سیاسه تا ئویرسی (روسیا) پاشدا چوونه کا
 به رکه فته ی د راستا پویته پیکرنا وی ب
 ده فه را روژمه لاتا نافین ب ته فاهی و ب
 ره نگه کی نه مازه یی ناریشا کوردا که فته ی.
 به لی پا، دگه ل هندی ژ، سه رکیشیا
 ئویرسی هه ر لسه ر وان نالاقیت که فنیت
 ته کتیکی به رده و امبوو و لدویفچوو، دا
 سه ره ده ری دگه ل "پیکه ری کوردا"
 نویکه ت و سی ره یی (هه لویست)ی خو ژ
 وی بکیر وان هه یاما ئینا ییت کو وه دیاره

بده نه ئیراقی، زنده باری مسوگه رکرنا
 مه شقدانا سه رله شکه ر و شه هره زاییت
 ته کنیکی ییت ئیراقی لناف ئیکه تیا
 سو فیه تی. د عه یی وه ختدا، ئیراقی خو ژ
 هه فالبه ندیا هه فیشکا هاریکاریا ته ناهیی
 و تیکه لییت دو قولی یا نه و ب به ریتانیا فه
 دگریدا فه کیشا و هه روه سا ئیراقی خو ژ
 پیکه اتییت دگه ل وه لاتیت ئیکه گرتییت
 نه مریکی ژی فه کیشا. ئو هوسا، فی
 نیزیکیبونا ئیراقی و سو فیه تی که تواره کی
 نوی چیکر و ژ فه ریژا هندی تیکه لییت
 سو فیه تی و کوردا هاتنه را وه ستان دن
 (ئانکو به ستییگرتن).

ژ فه ریژا نه و بووری و چنکی قاسمی
 نه دفا نه و تشتی ژ کوردا مای به ییز
 ببینیت، ژ به ر هندی ل سالآ ۱۹۶۰ ئی
 ده سه تها فیتی بارزانی ب کومپلوتکرنی ل
 دژی کوماری گونه هبارکر و نه و دناف
 وان لیکه تیت ل نایه را نالیگریت پارتا
 دیموکراتا کوردستان و عه شیره تیت دژی
 وی قه ومی. نه ف کریاره بوونه نه گه ری
 قه ومینا شه ره کی ل نایه را ۱۹۶۱ - ۱۹۶۳ ئی
 و دگه ل وی یه کی میلیشیاتیت پیشمه رگی
 کوردا ژی چیبوون. فیجا چنکی حکومه تا
 سو فیه تی پویته ب هاریکاریا دگه ل
 له شکه ری ئیراقی دکر، له و دیت
 باشتره هاریکاریی پیشکیشی کوردیت
 هه فالبه ندیت "دوهی" د شه ره نیخا واندا
 ل گه ل عه بدلکه ریم قاسمی نه که ت(۹).

سیاسه تیت ئیکه تیا سو فیه تی به رام به ری
 کوردا نه هاتنه گو هورین چنکی ل

گھلہ ک خراب تر ژ قہ بیلنہ کرنا ہاریکارہ کا موکوم دگھل کوردا بو موسکو ژئی چیبین. زیدہ باری ہندی پریارا موسکو لسہر ٹاریشا ئوجہ لانی بوو پشکہ ک ژ پیکھاتا دگھل ئہ نقہرئی، یا کو ب پشکیشکرنا ہاریکارہ مالی و گریدانا سہ فقیت گرہبہ ستیت د بہرژہ وندا ئویرسیدا بتئی بہ سنہ کر، بہ لکی سؤزدا بی کو ہاریکارہ بیت بو جوداخازیت شیشانی ل ژوری قہ فقاسیا ژئی پشکیشدکھت راوہ ستینیت.

بہ لی ہندیکہ رھوشا دوینیہ، یا بچ رھنگا ژیا بہرئی قہت کیمتر نینہ، کو گریدای بکارئینانا "پیکہرئی کورد" ہ ژ لایئ سہرکیشیا ئویرسیقہ دگھل تیکہ لیبت وان ب ترکیقہ گریددہن، ئہو ژئی د وان تیکہ لیبت نافہرا ہرردو وولاتادا دیاردیبت بیت پشتی ترکی فرؤکا بؤمبہ ہاقیزا ئویرسی SU-24 ل ہھیفا چریا دویئ یا سالآ ۲۰۱۵ئی ئیخستی. فئجا ژ لایئ ئویرسیقہ، ئہو کریار بوو ئہ گہر کو رؤسیا سہرہ فساری ہہوہکا بہر فرہہا راگہ ہاندنی بہر دہت و ئارمانجا وی شکاندن و روپرہ شکرنا سیاسہ تا ترکی د راستا کوردادا بوو، فئجا وھلئہات کو ئاخذنتیت فہرمیبت ئویرسی شہرم نہ دکر کو گؤتیت وھکی "فرکرنا بکوم یا کوردا" تیداہہ بن(۱۱). د دہمہ کیدا کو کھ نالی (رؤسیا ئہ فرؤ) یا نیزیکی رژیمن، ہژمارہکا دؤکو مینتیت ہندہک تاوانا دیاردکھن و دہاتہ گؤتن ئہ نقہرئی ل دژی کوردا کرینہ بہ لافکرن(۱۲).

تیدا نہ چاردیبت دگھل وھلاتیت دھقہرا رؤژہ لاتا نافین بگہ ہنہ ژیکر تھ کئی، ل پشیا وان ہہمیا ژئی ترکی. ہہر ژ وھختی ئافابوونا دھولہ تا ئویرسی یا نوی وھرہ ہہر لسہر فئی تھ کتیکئی چوویہ، ب کیمیقہ د دو رھوشادا.

رھوشا تیکئی یا گریدای رھوشا عہدولہا ئوجہ لانی بوو ل دویمہا ہیا دھسالیئا نؤتا ژ چہرخی بووری، ہینئی سہرؤکئی پارتا (کارکھریت) کوردستان ب ریکا بکارئینانا دؤکو مینتیت سہختہ کری گہ ہشتہ موسکو و ژ دھسہ لاتداریت ئویرسی خازت حہقی مشہختیا سیاسی بدہن، ہینگی ئوجہ لانی پشتا خو ب ہندی گہرمدکر کو یا ژ ویقہ پوینتہ پیکرنا ئویرسی و کوردستان ہہردو کا ب ہہردو دھقہریت دہریا قہزویئ و رؤژہ لاتا نافین ب نافکیدکھ فن. بہ لی پا ہندیکہ سہر وکوزیری ہینگی، یہ فگینی پریماکوؤف، بوو ب دژواری ل دژی دانا حہقی مشہختیا سیاسی بو ئوجہ لانی راوستا، ئہقہ و زیدہ باری ہندی کو جقاتا دؤما، ل کومبوونا ل چاری چریا دویئ یا ل سالآ ۱۹۹۸ئی ہاتیہ کرن، ب ۲۹۹ دہنگا ژ کوما ۳۰۰ نوینہریت ل کومبوونی بہرہ قہووی دہنگ د بہرژہ وندا ئوجہ لانیدا دابوو، ئوژ دہنگی نوینہرہ کئی نہ قیای دہنگدہت پیقہ چ ل دژ نہ ہاتبوو قہیدکرن(۱۰).

دگھل ہندی ژئی، حکومہ تا پریماکوؤفی وھسا دانا کو چیدبیت تیکچوونا تیکہ لیبت ئویرسی و ترکی دویقہاتیت

هه‌ردو‌کا بریاردا تیکه‌لیت ئویرسی و ترکی نۆرمالکه‌نه‌فه. قیجا زیده‌باری شولکرنه‌ئی لسه‌ر پرۆژیت هه‌ردو وه‌لات تیدا پشکار، ئە‌نقه‌ری لقییت خۆ ل قه‌فقاسیا به‌رامبه‌ری کو موسکۆ جاره‌کا دی تیکه‌لیت خۆ دگه‌ل کوردا راوه‌ستینیت کیمکرن. ئە‌ف چهنده‌ لدویف پاشدا‌چوونا بزاقیت نفیسینگه‌ها کوردستانا سویری ل موسکۆ یا ئاشکرا‌بوو، یا کو به‌رده‌وامیا مانا وی، دگه‌ل کیماسییت مالی ییت هه‌ق‌ویشبووین، ل سالآ ۲۰۱۷ ئی خش که‌تیه‌سه‌ر.

ئانکو ب فی ره‌نگی، خۆ که‌رکرن لسه‌ر سه‌ره‌ده‌ریا دگه‌ل کوردا ژ لایئ سه‌رکیشیا ئویرسیقه‌ باشت هاته‌دیتن و هه‌تا رۆژا مه‌ یا ئە‌فرۆ هه‌ر یا به‌رده‌وامه‌ و هه‌ر وه‌کی سه‌ره‌ده‌ریا دگه‌ل ریفرا‌ندۆما لسه‌ر خۆسه‌ریا کوردستانا ئیراقی ژی دیارکری، یا ل ئیلونا ۲۰۱۷ ئی هاتیه‌ کرن، هه‌ر وه‌کی دیار موسکۆ پویته‌ ب هه‌ندی دکه‌ت تیکه‌لیت نه‌یایی دگه‌ل هه‌می یاریکه‌را بپاریزیت و ل دویمه‌یه‌ئێ ئه‌و باشت دینیت لسه‌ر قی پرسئ سیره‌یه‌کا بیئالی وه‌رگریت.

قیجا د ئاخفتنا خۆدا لسه‌ر ریفرا‌ندۆما کوردا، وه‌زیری ده‌رفه‌یئ ئویرسی، سی‌رگی لاق‌رۆقی، ژ لایه‌کیفه‌ ده‌فگۆتا خۆ ب "شه‌ریه‌تا هیقییت کوردا" دیارکر، به‌لییا، ژ لایه‌کی دیشه‌ ژی، دیارکر کو "ئاریشا کوردا ژ پرسا دیارکرا تخوبییت ئیراقا نوی ده‌ربازدبیت و بان‌دوری

هه‌ژی بیرئینانیه‌، د راستا عه‌ینی ده‌ستوداریدا، به‌ری کریاریت چریا دویئ یا سالآ ۲۰۱۵ ئی، سیره‌یئ ترکی وه‌کی "قیکرنا بکوم" نه‌ ده‌اته سه‌خله‌تکرن به‌رۆق‌اژئ هه‌ندی ب "گرفتاریا ترکی" ده‌اته سه‌خله‌تکرن (۱۳) هه‌روه‌سا فه‌کرنا نفیسینگه‌ها ئیکئ یا کوردستانا سویری ل شواتا سالآ ۲۰۱۶ ئی لسه‌ر بازا هه‌می دنیا‌یئ ل موسکۆ، بۆ وی هه‌یامی میژوویا تیکه‌لیت ناقه‌را هه‌ردو وه‌لاتا فه‌دگه‌ریت (۱۴).

ژ لایئ خۆفه‌ ژی ترکی سیاسه‌تا خۆ ل ژیری قه‌فقاسیا دژوارکر و ب هارکاریا ئە‌نقه‌ری، یا ب دروستاه‌ی پشته‌قائیا نازه‌ریجانی کری، شه‌ره‌نیخا ناگۆرنۆ که‌ره‌باخ په‌یدا‌بوو. قیجا ل دویئ نیسانا سالآ ۲۰۱۶ ئی قۆنه‌شه‌ریت چه‌کدار لسه‌ر خیجیت قیککه‌تفنی په‌یدا‌بوون. ئە‌و "شه‌ری چار رۆژی" بۆ ئویرسی یئ باش نه‌بوو، یئ کو بزاقکری ده‌وری ناقه‌ینکاری بگریت و وی ب ئاشکرایي چه‌زده‌ر هوشا هه‌ی بپاریزیت، چنکی چ پیشکه‌فتنه‌کا ل ناگۆرنی که‌ره‌باخ چیب، قیجا چ د به‌رژه‌وه‌ندا ئە‌رمینیا ئان نازه‌ریجانی‌دا با، دا ترسی ئیخیته‌ سه‌ر به‌رده‌وامیا فه‌رکرا بان‌دورا موسکۆ ل ده‌قه‌را ژیری قه‌فقاسیا.

ژ فه‌ریژا ئە‌فا‌بووری، ره‌جه‌ب طه‌یب نه‌ردۆغانی و فلادیمی‌ر پوتینی ل چافیکه‌فتنا وان یا سانت پیته‌رسبۆرگی، ئە‌و ل هه‌یفا تیرمه‌ها ۲۰۱۶ ئی چیبووی،

ئىزىكى تىخوئىت مەملەكەتتا عەرەبى يا
سعودى وەرگرتن. چىدبىت ئەف پىرەنگيا
د بەرژەوئەندىت پىتۆلىدا نىشانانەندى
بىت كو رەوشا نوکە د وارى شولىدا
ئوئىرس كەتئى- ئانكو د ئىك وەختدا
لسەر دو وەرىسا رەقسىن- ب دروستاهى
لدوئىف دلئى وئى بىت وەندىكە ھىزا
راگەھاندنا كوردستانا ئىراقى يا خۆسەرە،
كو چىدبىت بازا شلقىانا دنيا شولى ل
دەقەرئى زىدەكەت، گەلەك يا بەرھىزە
كو چ پىشتەقانىا ئوئىرسى دەست خۆ
نائىخىت.

كورت و قەبرى، دئ شىئىن تىئىنەدەرى
كو "پىكەرى كوردى" ھەر چەندە
دەورەكئى بەرکەفتى د سىياسەتتا دەرقتەيا
روسىادا دگىرا، بەلئىپا ئەو ھىشتا د
خۆرستى خۇدا دكەفتە بەر پەيدا بووئىت
كاودانى و بۆ موسكو ژ دەورەكئى نافجى
پىقەتر نىنە.

ژ دەسىپىكا چەرخى نازدئى وەرە و ھەتا
رۇژا مە يا ئەقرو، سەركىشىا ئوئىرسى
بەرى خۆ ددا ھىزا كورد خۆسەرىا خۆ
وەرگرن وەكى "تشتەكئى د شىاندانەبىت
بجىبىت" و چىكى كرئىملن يا پراگماتىبە
(عمەمەلىبە)، پىكولا كرى تىكەلىت خۆ
دگەل ھەمى ھىزىت دەقەرئى پارىزىت
و خەبات يا د ھىندىدا كرى خۆ ژ وان
كرىارا بدەتەپاش بىت چىدبن تىكەلىت
وى دگەل تىكى ژ وان ئالىا تىكەبەت.

ل رەوشا ھىزارەكا وەلاتىت جىران
دكەت(۱۵) كو چ پىنەفىت پىدقە
كاودانىت وان ل بەرچاڭ بىنە وەرگرتن.
د عەبى وەختدا سىرەبىت موسكو
ژ دىتتا وئى يا پراگماتىكى* يا خۆرى
لسەر بەرژەوئەندىت ئابوورى ئاڧاكرى
دەردكەقن. لەوا دىبىن كو ژ پىشكدارىت
پىتۆلا ھىكومەتتا كوردستانا ئىراقى گەلەك
كۆمپانىت ئوئىرسى ژى د ناڧدا ھەنە(۱۶)
و نەخاسمە كۆمپانىا گازپروم نەفت، يا كو
ب دروستاهى ل وئىرى شولدىكەت و سئ
وەرژىت لىھەلكولانا نەفتى ل ھەلەپچە
(۱۷) و شاكال و گەرميان ھەنە. پاشى ل
ساللا ۲۰۱۷ئى كۆمپانىا رۇس نەفت ب رىكا
گرىدانا ھەقبەستىت كرىن و فروتتا نەفتا
دەقەرئى ھاتە دەقەرئى، ئەقە زىدەبارى
قەدىتتا وەرژىت نوى بىت پىتۆلى.

د عەبى وەختدا دىبىن كو كۆمپانىت
ئوئىرسى بىت ب پىشقەبرنا پىشكا ئىراقا
عەرەبى ژى رادبن؛ قىتجال ساللا ۲۰۰۹ئى،
وەرژى دوىى يى ژىرىا قۆرنە ب كۆمپانىا
"لوك ئوبىل" ھاتە دان، يى ۶۵ كىلومىترا
ژ بەصرا دوئىر (د قئى سالىدا كۆمپانىت
پلانا ھەى ب كۆژمئى ۱،۵ مىليار دولارا
بەرقتەپىزىكرئى -استىمار- د قى پىرۆزەيدا
بكەت)، بەلى ھىندىكە كۆمپانىا "گاز
پروم نەفت" ھە ژ ساللا ۲۰۱۰ئى وەرە يا
دەستھاقىتە پىشئىخستتا وەرزەكئى دى
يى پىتۆلى ھەر ل وئى دەقەرئى(۱۸) و
ل ساللا ۲۰۱۲ئى، كۆمپانىا "باش نەفت"
ھەقئى لىگەربانا پىتۆلى ل دو جىبىت
دى بىت ژىرى يا ئىراقى كو دكەقنە

هامش

تیبینیٔ ترجمانی:

لیٚه کولینٔ، موسکو، رۆسیا.

تیبینی:

ئهف تیکسته ژ بنیاتدا ب ئه زمانی
ئینگلیزی بو سه نته ری جه زی ره یی
لیٚه کولینا هاتبوو به رهه فکر، د.
که ریمی ماجری ته رجومه کریه ئه زمانی
عه ره بی و هه میدی بامه رنی ژ عه ره بیی
ته رجومه کریه کوردی.

* پراگماتیزم: ئه و سه ریٚه یی پی
مروٚف لدویف سه ریٚه یی مفا کرنی ژ
هه می پیکه ریٚه ل مه یدانٔ پینگا قیٚت
خو ده اقیٚت.

د. لیوٚنید ئیسا یٚف: سه یدایٔ پشکداره د
پشکا زانستٔت سیاسیدا ل فاکولتیا بلندا
زانستٔت نابووری، زانینگه ها وه لاتٔی یا

لیستا ژدده ران

چافیٚکه فت دگه ل عه بدولا ه نۆجه لانی، کومیر سنت،
هژمارا ۲۱۹، ۲۴ نۆقیٚمه ر/ چریا دویٔ ۱۹۹۸،
(میژوو یا چوونه ژور: ۱ ئۆکتۆبه ر/ چریا ئیکٔی ۲۰۱۷):

<https://www.kommersant.ru/doc/۲۰۹۲۷۴/>

(11) Брифинг официального
представителя МИД России
М.В.Захаровой, Москва, ۱۰
февраля ۲۰۱۶ года

راپۆرته کا کورته کری یا ئاخفتنکه ری بناقی وه زاره تا
ده رفه یا رۆسی، م. ف. زاخاروف، موسکو، ۱۰
فیبرا یٚر/ شوات ۲۰۱۶.

(12) “Эрдоганистан”, RT
Documentary

فلمه کی دۆکۆمینتاری بی که نالی رۆسیا ئه فرۆ، ب
نافۆنیشایتٔ "ئه رده ۆغانستان."

(13) Выступление и ответы
на вопросы СМИ Министра
иностраннных дел России
С.В.Лаврова в ходе пресс-

(8) Документальный фильм
Р.Бабаяна, “Турецкий
Курдистан: ۱۵ лет войны”, РТР,
۱۹۹۹ Г., [۱۷:۰۰ - ۱۴:۴۰]

آر، بابایانا، فلمه کی دۆکۆمینتاری، «کوردستانا تورکیا:
۱۵ سال ژ شه ری»، ده زکه هٔی رادیو و تیله فزیوٚنا
رۆسی، RTR، سال ۱۹۹۹، [۱۷:۰۰ - ۱۴:۴۰].

(9) Захаров А., Исаев Л.
Игра в независимость, или
почему иракские курды
угрожают развалить Ирак//
Неприкосновенный запас.
Дебаты о политике и культуре,
№۲۰۱۷, ۳, с. ۱۳۱-۱۱۲.

زاخاروف و ایسا یٚف، «باریا خو سه ریٚه، ئان بوچی
کوردٔت ئیرا قیٚ گه فا په لاندنا ئیرا قیٚ دکه ن:
گینگه شه لده ور سیاسه ت و ره وشه نه زریٚه - جدل
حول السیاسة و الثقافة-، (هژمار ۳، ۲۰۱۷)، بی
۱۳۱-۱۱۲.

(10) Интервью с Оджаланом//
Коммерсантъ, №۲۱۹.

international-oil-companies-in-iraq/

(17) **С сентября 2017 г. «Газпром нефть» приняло решение об отказе от планов развития месторождения «Халабджа».**

ژ هەيشا ئیلونا ۲۰۱۷ی وەرە، کۆمپانیا گازپروم بریاردا دەست ژ پلاتیت خۆ ییت لسه ر پيشخستنا وەرزی حەله پچه دیارکرین بەر دەت.

(18) **Петлевой В. «Газпром нефть» отказалась от месторождения Халабджа // Ведомости, ۲۹, ۰۹, ۲۰۱۷**

بیتلیفوی. ف، «کۆمپانیا گاز پروم نەفت دەست ژ پروژئی لیگەریانا پیتروولی ل وەرزی حەله پچه بەر دەت»، رۆژنامەیا فیدۆمۆستی، ۲۹ سەپتەمبەر/ئیلۆن ۲۰۱۷، (مێژوویا چوونە ژور: ۱ ئۆکتۆبەر/ چریا ئیکتی ۲۰۱۷):

<https://www.vedomosti.ru/business/articles/2017/09/29/735850-gaz-prom-otkazalas-ot-halabdza>

конференции по итогам председательства России в Совете Безопасности ООН, Нью-Йорк, ۱ октября ۲۰۱۵ года

ئاخفتنا وەزیری دەرڤەیی ئویرسی، سیرگی لافروقی، ل پریسکۆنفرانسن پشتی ئویرسی سەرۆکیا جقاتا تەناھیا نافدەولەتی وەرگرتی، نیویۆرک، ۱ ئۆکتۆبەر/ چریا ئیکتی ۲۰۱۵ (14)

В Москве откроется представительство Сирийского Курдистана // ТАСС, ۱۰, ۰۲, ۲۰۱۶.

«راگەھاندنا فەکرنا بیرویه کا نوینەریی بو کوردستانا سویری ل مۆسکۆ»، دەزگەھێ تاس یی دەنگوبە حسیت رۆسی، ۱۰ فەبرایەر/ شوات ۲۰۱۶، (مێژوویا چوونە ژور: ۱ ئۆکتۆبەر/ چریا ئیکتی ۲۰۱۷):

<http://tass.ru/politika/۲۶۵۳۱۳۱/>

(15) **Лавров: при референдуме о независимости Иракского Курдистана нужно учесть все последствия // ТАСС, ۲۴, ۰۷, ۲۰۱۷ - (**

<http://tass.ru/politika/۴۴۳۶۶۶۲/>

ئاخفتنەکا لافروقی: "پیدفیه هەمی دویشھاتی بەر چاف بھینە وەرگرتن دەمی ئاخفتن دەیتە سەر هزرا کرنا راپرسیەکی- رێفراندۆمەکی- " لسه ر خۆسەریا کوردستانا ئیراقی، دەزگەھێ تاس یی دەنگوبە حسیت رۆسی، ۲۴ یۆلیۆ/تیرمەھا ۲۰۱۷، (مێژوویا چوونە ژور: ۱ ئۆکتۆبەر/ چریا ئیکتی ۲۰۱۷):

<http://tass.ru/politika/۴۴۳۶۶۶۲/>

ئۆ ھەروەسا تیندە:

(16) "List of International Oil Companies in Iraq", businessnews, (Visited on 1 October 2017):

<http://www.iraq-businessnews.com/list-of-in->

ژ پاشەرۆكىن رەوشە نىبىرىيا شۆرەشا ئىلوۋنى

د. نە جەمەد قشەرەنى

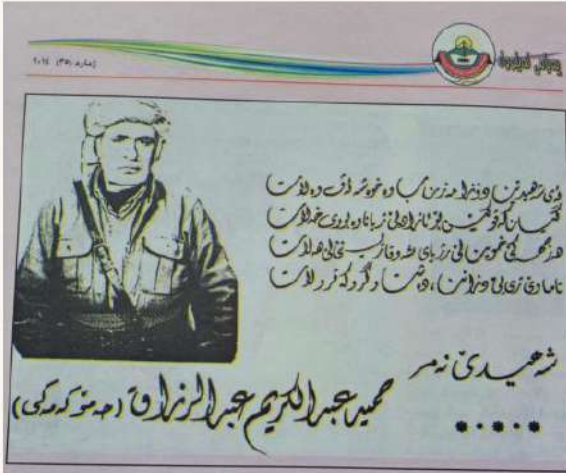

گەش و ئارمانجین خوەگرتی هەبوون. سومبۆلا ئەوان هیقی و ئارمانجان ژێ شەکاوهبوونا ئالایی کوردستانی بوو. شکۆیا ئەوێ شەکاوهبوونێ تیکههلی پیروژیا خوینا شەهیدین کوردستانی بیوو. ئەو ئاوێتەبوون ژێ ژێدەرەکا سەرەکییا خورتبوونا هەستا ئەتەوهیی و وەرارا هزرا نیشتمانیپەرورەری بوو، کو دوو ستوونین بنگەهین بوون د ئافاکرنا کەسایەتیا تاکێ کوردستانی دا.

دەما شۆرەش تووشی نسکۆیی ژێ بووی، گەلەک ئالافین بەرخوهدانی ژدەستدان، لێ ئیرادەیا مللەتی نەرۆخا، چونکە بنەمایین وێ د کەسایەتیا تاکێ کوردستانی دا موکم و خوەگرتی بوون. ژ ئەوان بنەمایین کو هەردەم جهێ شانازیی بوون، شکۆیا ئالایی و پیروژیا خوینا شەهیدان بوون. ئەو هەردوو بنەما ژێ ژ ئالیەکی قە هیقینێ هەست و سۆزین جەماوەری بوون و د چەندین هەلبەستین شاعران دا پەنگدابوو قە. ژ ئالیەکی دیکە قە ژێ مۆرالا خوەپراگریی بلندتر دکر. د ئەوی دەمی نازک دا، ل هافینا سالا (۱۹۷۵) ئی، من ژێ

ل نافەرەستا سەدسالی نۆزدی، کو تەفایا میرگەهین کوردان هاتنە ژنافەرن (۱) و هەتا نافەرەستا سەدسالی بیستی، ماوه بەکێ پر مەینەتی بوو و کارەساتین مەزن ل دوێف خوە هیلان. د ئەوێ نافەری دا کاردانەفەیین خویناوی هەبوون... چەندین راپەرین و شۆرەش ل زۆری دەفەری کوردستانی سەرەلدان، لێ ئەوا ئەو هیلای خویناوی تێپەراندی و ژ هەموویان تەمەن درێژتر و بەرفەرەتر و ریکخستیر شۆرەشا (ئیلونا ۱۹۶۱-۱۹۷۵) ئی بوو. خالا هەرە جوداکارا ئەقێ شۆرەشێ ئەو بوو، کو دەستکەفتین یاسایی هەبوون و بەرەمی وان ژێ بوونە بنگەهین موکم و دەستخوەش کو کریارین بنەجهتر ل سەر بھینە ئافاکرن. یەک ژ ئەوان دەستکەفتین دۆمدرێژ چەسپاندنا زمانێ کوردی بوو ل نافەندین خوەندنێ و سازین راکەهاندنێ و دەزگەهین رێقەبرنی دا... ئەقە ژێ هۆکارەکی ئەرینی بوو، کو کەسایەتییەکا هۆشیارا نازادیکخواز پەیدا بیت. د ئەوێ هۆشیارییا نەتەوهیی دا هیقین

سری و هاردم هوری
وی بی ناشکریویه د وان
شهرین نیذا به شداربوی
وگی (شهری دهزکی، شهری
سیاری، شهری سعری ناگری،
شهری چپانکی، شهری چپان
دیزلکینگ، شهری بریقا) و
هردو شهرین دی بین (کلی
دوکی و شهری بیشکنکی،
شهری جیایی سهیلکی) و
کلهک شهر و چالاکین

سری و هاردم هوری
وی بی ناشکریویه د وان
شهرین نیذا به شداربوی
وگی (شهری دهزکی، شهری
سیاری، شهری سعری ناگری،
شهری چپانکی، شهری چپان
دیزلکینگ، شهری بریقا) و
هردو شهرین دی بین (کلی
دوکی و شهری بیشکنکی،
شهری جیایی سهیلکی) و
کلهک شهر و چالاکین

سری و هاردم هوری
وی بی ناشکریویه د وان
شهرین نیذا به شداربوی
وگی (شهری دهزکی، شهری
سیاری، شهری سعری ناگری،
شهری چپانکی، شهری چپان
دیزلکینگ، شهری بریقا) و
هردو شهرین دی بین (کلی
دوکی و شهری بیشکنکی،
شهری جیایی سهیلکی) و
کلهک شهر و چالاکین

بنقیسم و سئ ههلبهستان ژي هه فپيچ
بکهم، کویهک ژ نهوان ههلبهستان
(شهید و نالا) بوو. نهوی پوژي هندهک
ههلبهستين بهدرخان سندی ل بهر
دهستی وی بوون و وهک ههونه بو کاری
خوه نیشامن دان. من ژي گوتی: (دوو
ژ نهوان ههلبهستان زهحمته د نهفان
کاودانان دا بهینه بهلافکرن). نهوی ژي
گوت: (پروژي من ژي نهفان نيزیکان
ب دویمهیک ناهیت، دههکی زور پی
دقت). پاشی ب پیکه نین فه گوتی: (ل
سالتین شیتان داژي کاودان هوسا بوون و
خرابتر ژي بوون و مه تاریشه یین نفیسین
و بهلافکرنی هه بوون. ل سالا ههفتیتی
دهرگه هین بهرفره هه بوون. نه م پیرا
ندهگه هشتین بنقیسین و بهلافکه یین).

ههلبهستهک ل سهر نهوان ههر
دوو بنه مایین بهرخوه دانئ
ب ناقونیشانی (شهید و نالا)
فه هاند بوو، بنیاتی نهوی
ههلبهستی ژي:
ژ پرووی هونه ری فه ل سهر
پچکا ستوونی (کلاسیکی)
مه لایئ جزیری فه هاند بوو.
پیشه را فه هاندنی ژي ل دویف
فه پیرا ههلبهستین بهری بوو، کو
پتیا وان چارین و غهزل و فه سیده
بوون. ل سهر نهفان هه یفا
کانوینا دوویئ یا سالا (۱۹۷۶) ئی،
نهو و دگه ل چارده ههلبهستین
دن دانانه بهر دهستی هه مخوژي
زمان و نه ده بی کوردی (سادیق
به هانه دین نامیدی) ئی، ژبو کو
هه لسه نگانده کی بو بکته و نه گه
د شیان دا هه بیت پیشه کیه کی ژي
بو بنقیسیت. ل پروژا دهستیشانگری
بو گه نگه شه یئ، ب دیدارا وی
شادبوویم (۲) و تینینین خوه ل سهر
نهوان ههلبهستان نقیسیوون و پشتی
شروقه کرنا وان، پیشنیار کر، کو نه و نه
مژویلی چاپکرنا دیوانا مه لایئ جزیری
یه. پشتی ده رچوونا وئ، دئ دهست ب
پروژه یه کی خوه یئ فره وان که تن، کول
سهر نهوان شاعرانه یین پیرهوا ریچکه یا
مه لایئ جزیری دکهن. نارمانجا وی ژي
نهوه، کو بنه مایین نهوی قوتابخانه یئ
دابریژیت. ژ من خواست کو ب دریژي
ژینه نیگار و نه زموننا خوه یا شعری

وینه کرن. بارێ سهختی ژيانا مالباتین
 شه هیدان ل پشتی نسکۆیی نیشانددهت،
 لئ ئەوا ئەوان ههردوو رهوشین ناله بار
 دگهۆپیت و بهرچاقرۆنیه کئی ددهته
 ریبازا ئازادبخوازی ئالا و شه هیدان...
 ههلبهست ژ پینج کۆپله یان پیکهاتییه و
 ئەفه ژێ دهقا وی یه:

ههتا نها ژێ گه لهك جارن ههزرا خوه
 د كه سایه تیا ئهوی مرقۆیی خه مخۆر
 دا دكه، كو پینگه ههكئ مهزن د بزافا
 پیشخستنا زمان و ئه ده بیاتین كوردی دا
 هه بوو، لئ ئومیدین وی گه لهك مهزتر
 بوون.
 ژ ئالیی نافه روکئی فه ژێ، د ههلبهستی
 دا، تیکچوونا رهوشا کوردستانی هاتییه

کوردستانا سهردا بۆرین چه ند زه مانین پر برین
 مه لئ هلدا ئالایه کئی سه ربلند و رهنگ شرین
 شه هیدین مه ب خوینا خوه سه رنقیسی هه ر دئی ژین
 لهو مه ئیرو کاروانی خوه پیشفه بر و هه ر دئی چین
 * * *

ریبا ژینتی پر تاری بوو، وه لئ گه شکر خوینا سور
 شه وقا وه دای نافه مریت مه دل ژئی را بوونه گور
 نه خش و دیرۆك وه گوهارتن بۆ مه دانین عیلم و تور
 ری پهریسین ههردی ریسین فی روناھیا ئاسۆ دور
 * * *

ئهی شه هیدین دۆزا مه زن ب وه خوه شه ئەف وه لات
 گیان كه فۆکین بۆ ئازادین ژيانا وه بووی خه لات
 هه ر جهه کئی خوین لئ رژیای شه وقا ژینتی لئ هه لات
 تاما وی ژێ پی دزانن دهشت و گر و كهفر و لات
 * * *

چ خه مخۆری، رۆژ بۆراندی و بهرمل تژی تینته مال
 وی پیروژ بن بار و سه ربار، یا وی کری لئ هه لال
 پرسیارا مه: چما ئیرو شه هیدین مه مان بئ حال
 زاروین وان چه ند دگه رین بئ هیقینه و دهست بهتال
 * * *

هه ر دهلیقهك هاتوباته فه رسهت ژئی را دوو گافن
 كاكلا خه باتی کاره، نه چو فه لهك لئ داغن
 گه ر ئەم باش بین شارهزا بین ئەرد و ئاسمان سلاغن
 نه بی كه سین، مه دۆست هه نه، دژمن هه رتم به لاغن (۳)

بابه‌ته‌ك ب نافونیشانی (شه‌هیدی نه‌مر
 هم‌و که‌مه‌کی - په‌مزا قاره‌مانی د
 بزاقا نه‌ته‌وایه‌تیسی و نموونه‌یا خوراگری د
 پوژین ته‌نگافی و بی یه‌مان دا) ناماده
 کربوو و د گوڤارا (په‌یامی ئه‌یلوول) دا

نقیسه‌ر صادق به‌هانه‌دین

ل سالتین هه‌شتیان دا و هه‌تا پیش
 راپه‌رینا ئادارا (۱۹۹۱) ی ژی، گه‌له‌ك
 جاران کوپله‌یه‌کا ئه‌فی هه‌لبه‌ست
 دگه‌ل ژیاننامه‌یا پنشمه‌رگین شه‌هید
 دهاته به‌لافکرن. ژیاننامه‌ل سه‌ر کاغه‌زا
 (A۴) دهاته دیزاینکرن. ل سیکییا سلال ژ
 ئالیی چه‌پی وینه‌یه‌کی شه‌هیدی دادنا
 و ژ ئالیی راستی ژی کوپله‌یه‌کا شعری
 ب ده‌ستخه‌ته‌کی جوان دهاته نقیسین.
 پتیا جاران ژی کوپله‌یا یه‌کی یا ئه‌فی
 هه‌لبه‌ستا سلال بوو، یان ژی مالکه‌کا
 هه‌لبه‌ستا (شینی و تازی شه‌هیدان) یا
 مه‌لا ته‌هاین مایی بوو، یان ژی کوپله‌یه‌کا
 هه‌لبه‌ستا (دایکی وه‌ته‌ن) یا پیره‌میردی
 بوو... ئه‌و پۆسته‌ر ژی ب تیرازه‌کا باش ل
 چاپخانه‌یا خه‌بات چاپ و به‌لافه‌دبوو.
 بو نموونه: به‌ری هه‌یامه‌کی نه‌دویر،
 براده‌ره‌کی ب نافی ئه‌حمه‌د سه‌عید

کو ب دەستخەتی خوەشنقیس (حەمید نەسرێ) ھاتبوو پازاندن. دەما من پۆستەری ژیاننامەیا شەھیدان دیزاین دکر، ئەو دەستخەتا کۆپلەیا شعری یا بەرھەفکری ل سەر دادنا. ئەوا باش ئەو بوویە، ھەقالتی ئامادەکاری بابەتی (شەھیدی نەمر حەمۆ کەمەکی) (5) ژ کەرەما خوە ئورجینالا دەقا شعری و وینەیی شەھیدی ئەوین ل سەر پۆستەری بوون کۆپیا وان دگەل دەقا ژیاننامەیی د گۆتارا خوە دا بەلافکر بوون.

بەلافکر بوو (4). د گەل پێشەکییە کا کورت دا، دەقا ئەوێ نقیسینا من وەکو پۆستەر و ل چاپخانەیا خەبات ل بہارا (1991) ھاتییە بەلافکر دووبارە کر بوو، لی ئەوی ھێژایی ئیماژە ب ئەوێ چەندی نە دا بوو، کو ئەو زانیاری ژ پۆستەری نافرێ ھاتیئە وەرگرتن. ژبو زیدەتر زانیاری و دیکۆمینتکرنا راستین ئەوان پۆژان، ئەو زانیاریی ئەو پۆستەری دا، من ژ ئەرشیفی مەکتەبا سیاسییا (پ. د. ک) و ھەقالات و مالباتا شەھیدی وەرگرتبوون و ئەو کۆپلە شعرا من ژ،

دەھمەن و پەراوێژ

نەتەوی د ناف شعری شاعران دە، چاپخانەیا ھاوسەر، ھەولێر 2007، ل 29.

ھەر دەسا دەقا ئەوێ ھەلبەست د کتیبیا من (سەما یا ھەلبەستین ساقا، چاپخانەیا دارا، ھەولێر 2017، ل 78-79) دا ھاتیئە بەلافکر.

4- گۆتارا (پەیا می ئەیلوول)، ژ: 35 تەمموز و ئاب و ئەیلوولی 2014، چاپخانەیا وەزارەتی پەروردە ھەولێر، ل 8-9.

5- حەمۆ کەمەکی ھەر ژ دەستییکا خەباتا خوە یا پێش شوپەشا ئیلۆنی و ھەتا پۆژا شەھیدبوونا وی ل سەرھەلدانا سالا 1991، پێشمەرگە یەکی ئۆنۆنەیی بوو، کۆمەکا سالۆخەتان د کەسیتییا وی دا ھەبوون، کیم جاران ل دەف کەسین دیکە دووبارە دبنەفە. یی ھەژیئە، کو ژ ئالیی بیریژیی، ھەلوئیستی خوەراگریی، ھەلسەنگاندنن کۆمیدیین ئارمانجەر، پێوەندیین جفاکین ھەقسەنگ، سەرکردایەتیا رێفەبەر... فە، ب ھویری بھیتە خوەندن و نەزمونا وی ب شیئە یەکی زانستی بکەفە د نیف ئەرشیفا بزاڤا نازادخووزیا کوردستانی دا.

1- ھندەک ژ ئەوان میرنشیین کوردان، یین ل نافەراستا سەدسالیان نۆزدی ژ نافچووین ئەفە بوون: (سۆران - 1820)، (بەھدیان - 1843)، (بەدلیس - 1847)، (ھەکاری - 1849)، (بابان - 1851)، (بۆتان - 1855)، (نەردەلان - 1867) ...

2- د گۆتارەکا خوە یا وەفاداری ل پۆژا وەفاتا مامۆستا (سادق بەھانەدین ئامیدی) ی دا، کو ل سالا (1983) ی د پۆژنامەیا (عیراق) پشکا کوردی دا بەلافکر بوو، من ئیماژە ب ئەوێ دانشتن دا بوو. نھا ئەو ھەژمارا پۆژنامەیی ل بەردەستت من نییە و ئەرشیفی کتیبخانەیا گشتی یا پارێزگەھا ھەولێری (زەیتوون) و کتیبخانەیا زانکۆی سەلاحەدین ژ نەبوو. سوایسیا ھەر بەرێزەکی دکەم، ئەگەر لی ھەردەر بیت و من ژ ئاکادار بکەت.

3- ل سالا (2006) ی ھەقالاتی ئیزی، ژ من خوەست کو شعرا خوە یا ل بەری ئالیی کوردستانی بەدەم. ھەمدیسان من ئەو ھەلبەست دای و ئەوی ژ د پەرتووکا خوە دا بەلافکر بوو: (نازاد مزوری، ئالیی کوردستانی - سەمۆلا مە یا

میری زمان و ئالفابیه‌یا کوردی جه‌لادت به‌درخان ۱۸۹۳-۱۹۵۱

کۆنی ره‌ش، نقیسه‌کار- قامشلۆ

د کۆفارا هاواری، هه‌ژمارا ۱۹۴۱/۲۷ی ده‌ جه‌لادت
به‌درخان وها دبیژه:
کورۆ ئه‌یه، شهرمه، فهیته، ئان هینی خوه‌ندن و نقیسه‌اندنا
ب زمانێ خوه‌ بین، ئان مه‌بیژن ئه‌م کوردن. بی زمان
کوردیتی ژ وه‌ را نه‌ رۆمه‌ته، ژ مه‌ را رووره‌شیه‌که‌ گرانه.
هه‌یف و خه‌بینه‌ت و هه‌زار مخابن، نه‌مازه‌ ژ وان را کۆ
ب زمانێن دن دزانن بخوینن و بنقیسینن و ئالفابییای زمانێ
خوه‌ هیژ ناس ناکن.

میری زمان و ئالفابہیا کوردی

جه لادہت به درخان
۱۸۹۳-۱۹۵۱

هه نه کو ب وی ئالفابہیا کو وی ژ زمانی کوردی ره بژارتیه تینه وه شانندن. ته و ئالفابہیا کو ۱۳ سالان پیره دریژ کر و ب وی ئالفابہیی د گولانا ۱۹۳۲ ان ده هاوار و گازی ل کوردان کر و گوت:

باقول دنئی ژ مه کیمتر کهس نه مایه، هه چی ملهت هه نه ته فده بوونه ده ولهت و هکوومهت، خوه دان کتیب و دبستان. ب ته نی ئه م ملهتئی کورد ب شوونده مانه، ره بن، فه قیر، نه زان، به له نگاز د ده ستئی خه لکی ده لهیستوک. خه لکی هه فسارئی مه کریه ده ستئی خوه ل گور کیف و مه نفیه تا خوه، به ری مه ژ باکور دده نیقرو، ژ روژا فه دده روژهلان، ژ له ورا دقیت ئه م ژی بجه بتن، خه لکی خوه هینی خوه نندن و نفیساندنئ بکن، قی ملهتئی به له نگاز ژ تارئی خه لاس بکن، به ری وی بدن تاف و روناهیی. (۱)
میر جه لاددهت یی کو ل سهر ری ک

گه لین خه لکی خوه ب مروقتین خوه، یین شاره زه، زانه و میرخاس په سن و پایه دکن. ئه وین کو گه لین وان سووده یه ک ژ وان دیتبن، چ د وارئی هلگرتنا تفنگئی ده و چ د وارئی هلگرتنا پینووس و خامئ ده. لی مخابن ئه م گه لی کورد د قی واری ده ژی پاشکه تی مانه. بیگومان سه ده مین قی یه کئی ژی پرن. قه ی ئه ف ژی قه ده را مه کوردایه؟

د روژا ۱۵ ئی تیرمه ها ۱۲۰۲۳ ان ده، ۷۲ سال د سهر کوچکرنا ریبه ری زمانی کوردی، میر جه لاددهت به درخان ره ده رباس دبه. گه لو که سی گوئیته ئه می قی روژی ب بیر بینن، ئان هازریا خوه و قی روژی بکن؟ ته قی کو بیتر ژ ۱۰ نافه ندین کولتوری و چانددین کوردان، د فان سالین داوی ده، چ ل وهلات و چ ل ده رفه یی وهلات به هاتنه دامه زران. روژا ئیرو دؤر ۲۰-۳۰ کو قفار و روژنامه

جه لادته به درخان.

ته فی کو مری دووماهیا وه لاتن بوتان، میر به درخانن نازیزی ساللا ۱۸۶۸ان، د سرگونی ده ل شامی، چوو به بهر ره هما خوه دی، لی سلتانن ئوسمانی ری نه دا کورین وی ب فه گه را وارن باف و کالان «جزیرا بوتان». پرانیا کورین وی کرن هاکم، والی و پاشا، لی ل ده رفه یی وه لاتن وان، دا کو ژ شهر و به لا وان خه لاس به.

هنگن، میر ته مین تالی، بافی جه لادته، کوره ک ژ وان کوران بوو، پارا وی هاکمیا جه زاین بوو ل ستانبولی. د رۆژا ۲۶ئی نسانا ۱۸۹۳ان ده خوه دی کوره کی ددیئی، نافن وی دکه «جه لادته»، ب واته یا سه بر و سامانی. ژ بهر کو ب هیفی بوو رۆژه کی فه گه ره وه لاتن خوه بوتان. فیجا سه بر و سامان دکشاند. لی مخابن، ته و هیفیین وی د ساللا ۱۹۲۶ان ده، ل مسری، بازاری قاهره یی، پی ره چوونه گوری.

د ناف سالان ده، کوری وی جه لادته، ته و هیفیین باف و باپیرین خوه، ب خوه ره هلگرتن و هلانین و د بهر وان ده خه بتی تا رۆژا داوی ژ ته مهنی خوه. میر جه لادته ب باف، ئاپ، پسمام، برا و وه لاتن کوردان ره پشکداری د ئافکرنا کومه له یین کوردیین پیشی ده ل سته نبولی کر. د ساللا ۱۹۱۴ان ده، پشکداری د شهرن جیهانیی یه که مین ده

و شویا ناپن خوه (میر مقداد مه ده ته به درخان) دلقی، هاوار و گازی وی ژیا ناپن وی بوو. ته و ناپن کو د رۆژا ۲۲ئی نسانا ۱۸۹۸ان ده، نانکو ژ بهری ۱۲۵ سالان فه، یه که مین رۆژنامه یا کوردی ل قاهره ب نافن «کوردستان» وه شانده، د ناف کوردان ده به لاف کریه و گوته:

گه لی میر و ئاغانو، کورمانجنو! قه نج بزنان، خوه ندن، ئلم و مارفه ت ل دنیا و ئاخره تی رووی مرؤف سپی دکه. نهو زارویین خوه ب ته لیمینن ئلم و مارفه تن. هوون ب خولاقه تا خوه شوو جاه و جه سوورن. هه کن هوون بین خوه یی ئلم، هوونی ژ دنن هه میا خورتر، ده وله مه ندر بن. (۲)

ما نه گه ره که کو ته ف نافه ندین چاندی، کوفار و رۆژنامه یین کوردی، ل دۆر ژیان و رامانین فی که سی راوه ستن، ناف و نیشانین و د ناف گه لی وی ده به لاف بکن، دا کو خه لکین وی، ژ نیزیک فه، وی ناس بکن، سه روه ختی خه بات و به ره مین وی بین، نافن وی ژ تاریا سالان ده ره که فه رۆنابه یا رۆژین ئیرو.

د باوه ریا من ده، یی کو ل که فنن خوه نه پرسه و نه پاریزه، زوره کو کار به د پیشه رۆژی ده، تشته کی دورست و ناکتیف ژ گه لی خوه ره پیشکیش بکه. فیجا گه ره که ته م گوهداری ل فی یه کی بکن، ل وان مرؤقان مقاته بن و گه لی خوه سه روه ختی ژیان و خه باتا وان بکن. فه رمؤ ب کورته بری ژیان و خه باتا مر

بە سەری. لێ ئەخوێشی و مرنا باقی
وی ل قاهیرەیی د ساڵا ۱۹۲۶ان دە، ئەو
دەرفەت نەدای.

د ساڵا ۱۹۲۷ان دە میر جەلادەت
و مەمدووح سەلیم بەگ وانلی، ب
ئالیکاریا ئەرمەنان و ب پشکداریا گەلەک
و هەلاتپارێز و سەرۆکین ئەشیران کۆمەلەیا
«خۆبیوون» ل لبنانی دامەزراندن. د ساڵا
۱۹۲۹-۱۹۳۰ی دە، ئەندامین کۆمەلەیا
«خۆبیوون» ل سوورین خوە ژ ئالیکاریا
شۆرەشا ئاگری ره ئاماده کرن، کو ژ
سینۆری سوورین قە تیریشی ترکان بکن
و باقیژن سەر مێردین، میدیادی، ئورفا و
جزیری، دا کو ئاکاما ئارتیشا ترکان ژ سەر
شۆرەشقا ئین ئاگری سڤک بیه. لێ سەد
مخابن وەک کو میر جەلادەت و هەفالین
خوە دخوەستن ب وان ره نەچوو سەری.
ژ بەر ناکۆکیا ئاغا و بەگین بنخەتی

ل ئەنیا قەفقاسی کر، تا کو د تەبریز و
باکوئی دە دەرکەت.

د ساڵا ۱۹۱۹ان دە، دگەل برایی خوە
در. کامیران، ئەکرەمی جەمیل پاشا و
فایق تەوفیق ژ سلێمانی (پیرەمەرد)،
ب مێجەر نەوئیلی ئنگلیزی ره ل باکووری
کوردستانی گەریا، دا کو داخوایین گەلی
کورد بەری مۆرکنا پەیماناسی قەرە، د
ناقەرا هەقالبەندان و دەولهتا ئۆسمانی
دە ناس بکن. د ساڵا ۱۹۲۲-۱۹۲۳ان
دە مستەفا کەمال پاشا فەرمانەک ب
کوشتن و سرگۆنکنا مالباتا بەدرخانیا
و هەلاتپارێزین کوردان دەران، فێجا ژ
نەچاری وانا ترکیه ل شوون خوە هشتن
و ب شار و هەلاتین دنیی کەتن. هنگی،
جەلادەت و فەن براین خوە: کامیران،
تەوفیق و سەفدەر د ئالمانیا ره دەرکەتن،
باقی وی ئەمین ئالی بەدرخان و برایی
وی مەزن (سورەیا بەدرخان: در. بلەچ
شیرکۆ) د مسری، باژاره قاهره ره دەرکەتن.
میر جەلادەت ل ئالمانیا، خوەندنا خوە
د پارێزەری دە بر سەری و دەست ب
خوەندنا دۆکتۆرایی کر. لێ دەما کو
شۆرەشا شیخ سەعیدی پیرانی د ساڵا
۱۹۲۵ان دە دەستپێ کر، خوەندنا خوە ل
رهخەکی هشت و خوە ب شۆرەشی قە
گیهاند. مخابن ئەو شۆرەش نە د چاخ و
دەمی خوە دە دەستپێ کربوو و داوی ب
هۆقتی هات پەرچقاندن. میر جەلادەت
ژی، پۆلیۆشمان جارەکە دن زیفیری
ئالمانیا کو خوەندنا خوە د دۆکتۆرایی دە

د سال ۱۹۳۱ ټی ده میر جهلادته ب سهرۆکین ټیل و نه شیرین کوردان ره، کومه لایهک ب نافئ ”جفاتا ئالیکاریئ ژ بؤنا کوردین به له نگاز ل جزیرئ“ دامه زرانند. ژ بؤنا ئالیکاریا وان کوردین کو ژ ترکیئ مشهختی و سرگونی بنهختئ بیوون.

د سال ۱۹۳۱ ټی ده ژئ، میر ده ستوورا کؤفارا خوه هاوارئ، ب زمانئ کوردی تیپین لاتینی ژ هکومه تا فرانسزی د سوورئ ده دستینه و د روژا ۱۵/۵/۱۹۳۲ ان ده هه ژمارا پینشی ژ کؤفارا خوه هاوارئ ل شامئ چاپ دکه و د ناف کورد و بیانان ده به لاف دکه. د رووپه ټین وئ ده هاوار و گازی ل کوردان دکه و دبئژه:

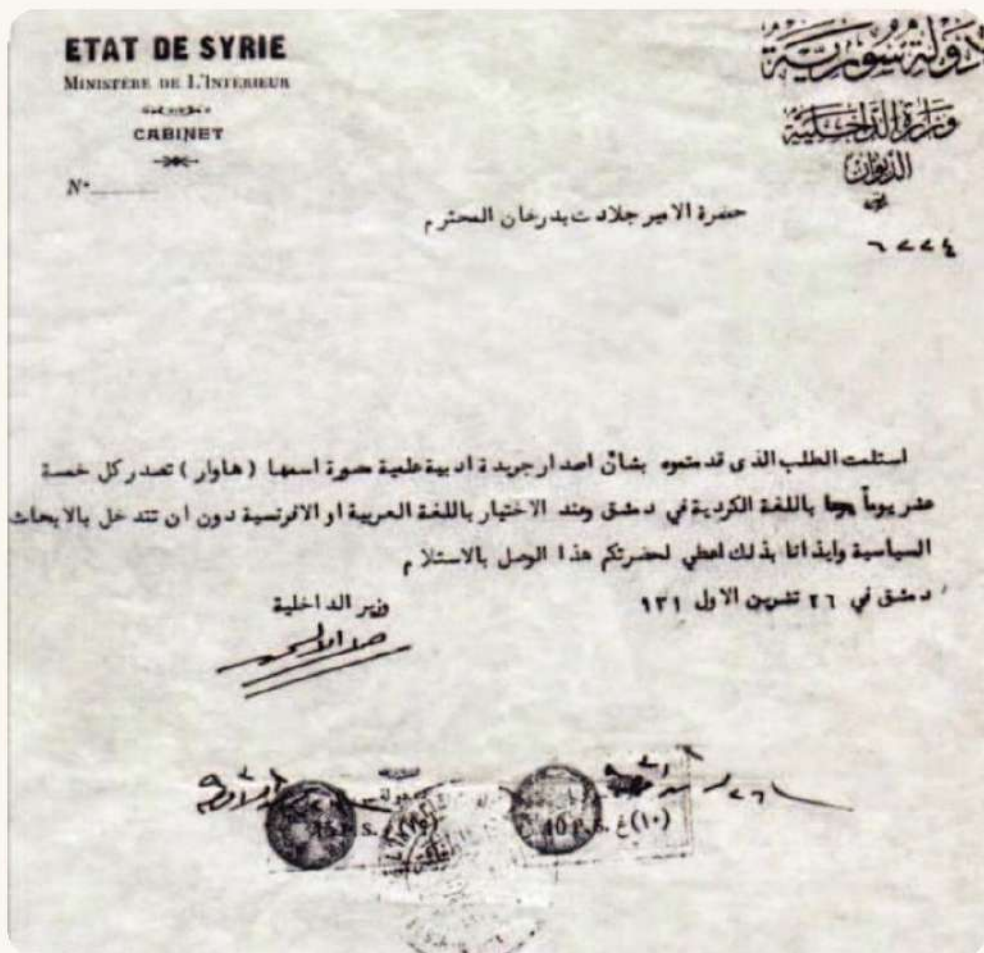
هاوارا مه بهرئ هه ر تشتی هه یینا زمانئ مه دئ بده ناسکرن، لهوما کو زمان شه رتا هه یینیا پیشینه. (۳) و د کؤفارا هاوارئ، هه ژمارا ۲۷/۱۹۴۱ ټی ده وها دبئژه:

کورؤ نه ییه، شه رمه، فهیته، ئان هینی خوهندن و نفیساندنا ب زمانئ خوه بن، ئان مه بیژن هم کوردن. بی زمان کوردیتی ژ وه را نه رومه ته، ژ مه را رووره شیه که گرانه. هه یف و خه یینه ت

و نه راز بیوونا وان ژ هه ف. قئجا میر جهلادته ژ نه چاری، وی و چنده هه فالان خوه ب شوره شا ناگری فه گیهانندن، دا کو ل کئله کا ئیهمان نووری پاشا، ئیراهیم هه سکو ټیلی و هه فالین وان بن.

لئ سه ده هه یف و مخابن، نه و شوره ش ژئ، ب هؤقتی و توندی هات قورمچاندن، سهرۆکین وئ ژئ، ژ نه چاری خوه ل ئیرانئ گرتن و میر جهلادته به درخان د گهل وان. ل ته هرانئ، میر جهلادته ژ شاه رزا په هله وی ئالیکاری خوه ست، لئ شاه رزا خوه نه دا بهر تشته کی، تشتئ کو خوه دا بهر، ژ میر جهلادته خوه ست کو بیه شالیاره کی ئیرانی ل ده وله ته که نه ورؤپی. میر جهلادته ب قئ پیشنیارا وی رازی نه بوو. قئجا رزا په هله وی نه و ب دارئ زورئ ژ تخووبین ئیرانئ ده رباسی ئیراقئ کر. ل ئیراقئ، هکومه تا ئنگلیزی شه رئ کوردان دکر، ده ما سه هکر کو میر جهلادته ل به خداییه، رینه نگی ژیره چیکرن. ژ بهر کو میر وهک سه مبهوله که نه ته وییا کوردان بوو. و داوی میر ژ نه چاری، ژ ئیراقئ ده رکته و فه گه ریا سوورئ/ شامئ. ل سوورئ هکومه تا فرانسئ، نه و هه فالین وی کرن بن روونشتنا زورئ ده.

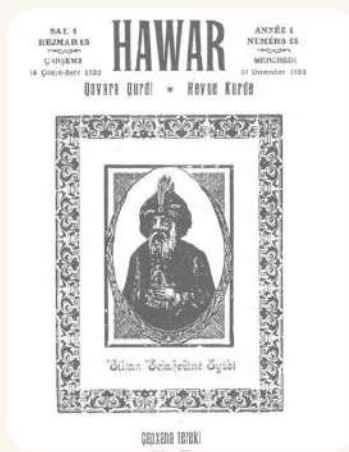
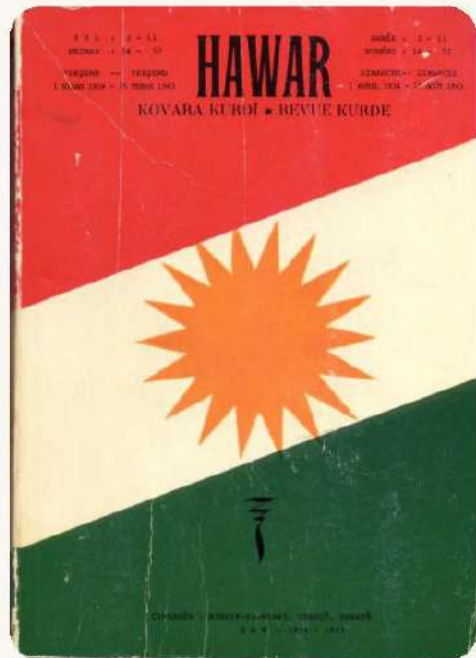
د روژا ۱۶ ټی نیسانا ۱۹۲۹ ان ده، میر جهلادته ئالی به درخان دبه یهک ژ نه دامن سهندیکایا پاریزه رین به پرووتئ. هنگئ سووریه و لبنان د بن ده سه ته لاتیا فه رانسیزان ده وهک یهک ده وله تئ بوون.

ناقان د فآن ههردوو کۆفارین خوه ده دنقیسینه. نه دخوهست کو بیانی زانین کو ب تهنی ئه و برایی خوه (در. کامیران) تهف بابه تین فآن کۆفاران دنقیسین. پاشی میر د ناف گه له ک که سان ده، ئه و ده هف دان بهر نقیساندنا ب زمانی کوردی. د رۆژا ئیرۆ ده گه له کان ژ وان ناف و دهنگ دانه وهک: جه گه رخیس، ئۆسمان سه بری، قه دری جان، مسته فا ئه همه د بۆتی، هه سه ن هشیار... هنگی ژ، گه له ک که سین ب ناف و دهنگ

و هه زار مخابن، نه مازه ژ وان را کۆب زمانین دن دزانن بخوینن و بنقیسینن و ئالفابییا زمانی خوه هیژ ناس ناکن.

ئه و جارا پێشییه کو ئالفابییا کوردی لاتینی بهردهستی زمانی کوردی ده. د گه ل کۆفارا «هاوار»ی، د رۆژا ١/٤/١٩٤٢ ان ده، میر جه لادهت کۆفاره که دن ب ناقتی «رۆناهی» خوه روو ب کوردییا لاتینی چاپ و به لاف دکه. ژ بهر نه بوونا نقیسکاران، میر جه لادهت ب بیتیری «١٥»

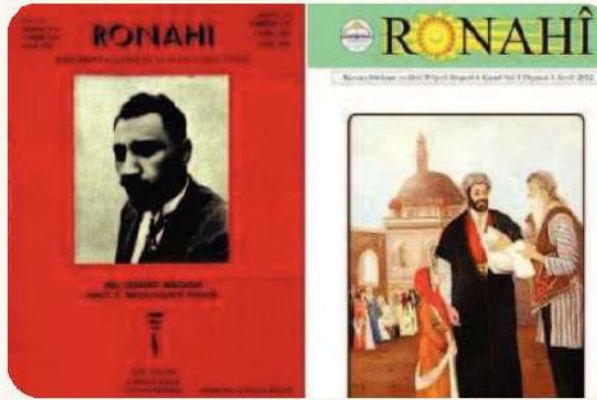

د کۆفارین وی ده نقیساندنه وهک: گۆران، بیکهس - ئیھسان نووری پاشا، ئەقدولرههمانی ئەلیی ئوونس، مهله ئەهمهه نام و هود.

میر جه لادهت، د بهر چاپکرنا ههردوو کۆفارین خوه ره پرتووکانه یهک ب نافی پرتووکانا هاواری فهک و ب نافی وی پرتووکانه یی ۲۰ پرتووک چاپ دکن، دیوانا جه گه رخوینا یه که مین: پریسک و پیت «یهک ژ وایه. ههم ژی میر جه لادهت پیتشگۆتتا فی دیوانا جه گه رخوین دنقیسینه.

د سالا ۱۹۳۵ان ده ب دوهماما خوه «رهوشه ن خانم به درخان» ره دزه و جه. ژ زه و اجا وان کور و که چه ک ل وان زیده بوویه، کور نافی وی «جه مشید» ده د سالا ۱۹۳۹ان ده چی بوویه، دوکتۆر بوو د بژیسکیی ده، ژيانا خوه ل ئالمایا ده ریاس دکر، د سالا ۱۹۹۹ان ده ل برازیل چوویه بهر دلوقانیا خوه دی. لی که چا وی نافی وی سینه مخانه، که بانیا نقیسکاری کوردی ره همه تی سه لاج سه نده لایه، نها ل هه ولتیری دمیینه. میر جه لادهت ب فان زمانان زانیوو: ترکی - ئنگلیزی - فرانسوی - فارسی - روسی - یوونانی - ئالمانی - ئه ره بی و زمانی کوردی، زمانی ئاخافتنی بوو ل مالا وی.

ئه گه ر مرووف ل دیروکا مالباتا به درخانیا ن فه گه ره و بهر پیل بکه، وی بیینه کو پرانیا به درخانیا د سرگوون و زیقاریان ده مرنه و هاتنه کوشتن و نه هف

ژ به‌ره‌م و نافراندین میر جه‌لادت به‌درخان

- ۱- ریزمانا ئالفایبیا کوردی، شام ۱۹۳۲.
- ۲- رووپه‌لننه ئالفابین، شام ۱۹۳۲.
- ۳- بییسا پیخه‌مبه‌ر، شام ۱۹۳۳.
- ۴- نه‌فیتزین تیزدیان، شام ۱۹۳۳.
- ۵- نامه‌یه‌ک ژ مسته‌فا که‌مال پاشا ره، شام ۱۹۳۴.
- ۶- ل دۆردۆزا کوردستانی، مسر ۱۹۴۳.
- ۷- گرامیرا کوردی، شام ۱۹۴۳.
- ۸- گرامیرا کوردی-ب فرانسى
- ۹- سه‌به‌یین راستی که‌تنا نه‌دقنه
- ۱۰- فه‌ره‌ه‌نگا کوردی - کوردی
- ۱۱- فه‌ره‌ه‌نگا کوردی-فرانسى
- ۱۲- خواه‌بناس
- ۱۳- کتیبیا سینه‌مخانی
- ۱۴- هه‌قند (شانۆیه)
- ۱۵- دیوانه‌ک هه‌له‌به‌ست، (چاپنه‌بووی)

ژیدهر

- ۱- میر جه‌لادت به‌درخان، کۆفارا «روژا نوو» ژمار «کوردستان» ژمار ۴ قاهیره ۱۸۹۸.
- ۲- «به‌یرووت، ۱۹۴۳»
- ۳- میر جه‌لادت به‌درخان، هاوار، ژمار ۱، شام ۱۹۳۲.
- ۴- میر مقداد مه‌دهه‌ت به‌درخان، روژنامه‌یا

**چاڤیڱه فتن ل
دور کورته چیرۆکی
دگه ل پروفیسور
چارلز ئی مھی**

نھ نجامدانا چاڤیڱه فتنی: روپھرت داستور

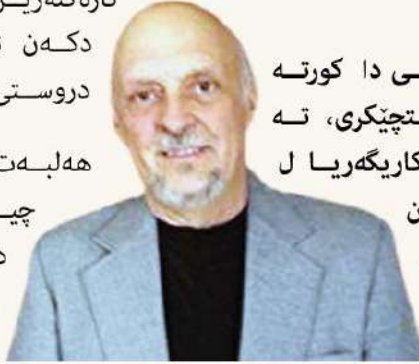
وهرگیزان ژ ئینگیزی: حکیم عبدالله

ژبهر گه له ک نه گهران، هه رده م کورته
چیرۆک فورمه کئی « نه زمونگه ری » بوویه.
کورته چیرۆک ده لیقئ دده ته نفیسهران
ته کنیکئین نوی « تاقیکه ن » یئن کو
دبیت ب ریکئین دی ده رفه تا هندئ
نه دبیت. بو نموونه، ئاراستئین جودا جودا
یئن مه د کورته چیرۆکی دا دبیتین.

و ترسا مروقی ... هتد و ته‌که‌زکرن چیرۆکا که‌تواری ل سهر رویدانیین راسته‌قینه د جیهانا راسته‌قینه دا و هوسانئ ئه‌و کاره‌کنه‌ریین کارلیکرنئ ل هه‌ف دکهن ته‌مه‌ت مروقی « ب دروستی. »

هه‌لبه‌ت، روډریک ئاشهر، د چیرۆکا پۆی یا مه‌زن دا نه که‌سه‌کئ راسته‌قینه‌یه، به‌لکو بارا پتر به‌رجه‌سته‌کرنه‌کا راسته‌قینه‌یه یا چه‌زه‌کا شه‌نگسته‌یی یا مروقی یی بو ده‌ربازبوون ژ که‌تواری

فیزیکی، لی ژن و می‌ر د چیرۆکا هینمگوا‌ی دا « گرین وه‌کی فیلیین سپی » وه‌سا دیاردبن کو که‌سین راسته‌قینه نه د چه‌زین هه‌فدژ دا. خانیی روډریکی خانیه‌کئ جه‌فه‌نگیه پتر کویئ راسته‌قینه بیت. ل دویمه‌یه‌ئ، ده‌می ده‌رگه‌ه د هه‌ژیین، مادلین ب سهر ئارشهری دا ده‌یت و ئه‌و ژی گریل دبنه د خانی فه و خانی ژی ده‌هرفیته د گولا ئاقتی دا و ههر تشته‌ک جاره‌کا دی ده‌هرفیت و فه‌دگه‌ریته‌فه بو به‌ری ئافرانندی.

چارلز ئی مه‌ی

سلاف چارلز، سوپاس بو رازیبوونا ته بو نه‌جامدانا قئ چاڤینکه‌فتنی دگه‌ل ده‌زگه‌هی gnihsilbuP SST یی به‌لافتکرنی.

د په‌رتوکا ته یا ره‌خنه‌یی دا کورته چیرۆک: که‌تواری ده‌ستچینگری، ته گۆتیه کو دو جوړین کاریگه‌ریا ل سهر کورته چیرۆکین ده‌ستپیکا چه‌رخئ بیستن هه‌بوینه: رومانسیه‌ت و ریالیزم. ئه‌ری دئ شیئ قئ چه‌ندی روه‌نکه‌ی دگه‌ل ئاماژه‌پیکرنا ئیک، ئان دو کورته چیرۆکا ؟

THE SHORT STORY
THE REALITY OF ARTIFICE
CHARLES E. MAY

ئیک ژ په‌رتوکین چارلز ئی مه‌ی

ههر ژ سه‌رده‌می سه‌رهاتین بوکاتشیو بین دیکامیرونی، کورته چیرۆک یا دناقه‌به‌را ناستین جودا جودا بین چیرۆکا به‌رجه‌سته‌کرننا ئاشویی دا و چیرۆکا که‌تواری دا هاتی و چووی.

زیده‌باری هه‌بوونا گه‌له‌ک توخم و ره‌گه‌زین رومانسی و ریالیزمی بین پیکفه‌گریدای د کورته چیرۆکئ دا، لی گرنگترین په‌یوه‌ندی

ئه‌وه یا ل ناڤه‌را ته‌که‌زیا ئاوایی رومانسی ل سهر وان و بقئ چه‌ندی ئه‌و کاره‌کنه‌ریین « نوینه‌ریا » ساخله‌ت و چه‌ز

دگھل فئی چھندی ژی، تشتهک نینه ب
نافی کورته چپرۆکهکا بتمامی که تواری یا
ژ هه ژی. کورته چپرۆک، ههر چ نه بیت،

یین باش، ب فی شیوه کی کار
ناکهن. ههر چهنده چپرۆکین
هیمنگوای تا رادده کی د
که تواری نه، لی گه لی د چپرۆکی
دا خواستیه به وهک جھه کی
راسته قینه کو دو لا هه بن:

تیک ل فی لای و یی
هشکه و خرشه، و یی دی
ل ره خئی دی، نهو جھه یی

کو ب دهست وان ناکه فیت، کو زه قیه کا
که سک یا دان و دکاکا و داروبارانہ ل
به ر لیفا ئافی. ل فیری خواستن یا
ناشکرایه، نهو ژی نهوه کو ههر
چنه بیت کچک وان ههر دو لایان
دینیت وهک دو روین هه فیکین-
که سکاکی و به ره مدار به رامبه ر
خرشاتی.

ره خنه گر براندهر ماتیوز،
جوداهی ئیخسته ل نافهرا »
کورته چپرۆکی و چپرۆکا ههما
یا کورت ». بهزرا ته مه قسه دا وی ژ فئی
ئیکی چ بوو ؟

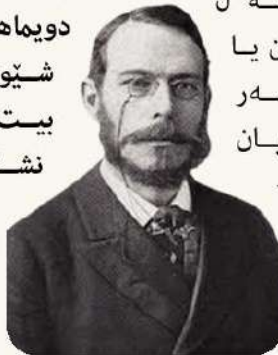
هه ردهم چپرۆکین کورت هه بووینه
کو قه دگه رنه قه بو پشت
وی هیلا کورته چپرۆکین ژ
هه ژی، هزار شهف و تیک
شهف. لی هه تا چه رخی
نۆزدی، و ل ریزا ئیکی نه دگار
ئالان پۆ، (و نه قه نهو تشته

یی براندهر ماتیوزی تیینی کری)، کو
دشیاندا به « چپرۆک بگه هیته تیک »
بریکا نهونه کی هه وه سداری پتر ژ کو
ههما گری بیت، دهمن نهونئ زمانی
گرنگر ژ گرنکیا « رویدانان » لی
دهیت، هینگی دی « کورته چپرۆک
» جهی « چپرۆکی ههما کورت »
گریت.

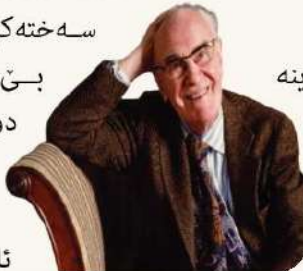
بوکلتسیو

بوچی تو هزردهکی کو
دویماهی گلهک دگرنگن بو
کورته چپرۆکان ؟ نه ری تو
دشی هزرا خو د ههندهک چپرۆکین
سه رکهفتی دا بکهی کو پشتا خو ب
دویماهییه کی گهرم ناکهن وهک
شیوی (و. هینری) یا فیلبازی
بیت، نان نیزیکی دویماهیین ژ
نشکافه یین جویسی بیت ؟

براندر ماتیوز

ههر دهمه کی نهم زنجیرا
فه گپرانئ بریز دکهین دا
دیارکهین کو رامانهک یا
ههی، ئانکو، ههر جاره کا
مه مفا ژ دوباره کرنئ و
خواستنی، بیگومان نهم یی دویماهیئ
سه خته « دکهین. لی نه ری نه قه نه نهو
سه خته کرنه یا رامان ددهته » تشتین
بی رمان ل دویف تیک » و ل
دویماهیئ، شهنگستی هونه ری
فه گپرانئ پیک دینیت؟.
ههر دهم کورته چپرۆک
ئاوایه کی نیزیکی لایه نی
جوانیئ وهونه ری بوویه،
ژبه رهندي، لایه نی هونه ری

فی. س. پریچیت

یا دویر بوو، هه تا ته گهر نه ف چهنده
چیرۆکی ب دویماهی بینیت.

چیکۆفی ب ئاشکرای گۆتیه: < د
کورتیه چیرۆکان دا، باشتهر نه م
کیمی بیژین ژ کو گه له کی
بیژین، - نه ری نه فه ژ
ته گهری پیدقیاتیا چیرۆکی
یه بو کورنکری د رۆخساری
چیرۆکی دا کو د پیناسا وی
بخو دا یا کورته، ئان ژ ی ئامازه دکره
هندهک شهنگستین دی وهک تونی و
مهزاجی؟

و. هیتری

یئ فه گیرانی یئ رۆمانی پیک دئینیت.
ئه ز هه فرامه دگهل فی. س. پرچیت، کو
هه مان تشتی دوباره دکته یئ ب
شیوه کن ئاسایی گه له ک نقیسهر و
خوانده فائین کورته چیرۆکی گۆق
کو: کورته چیرۆک به رسفا
« چه زکرنا دهستیکی یا
هونه ری: جوانیا رۆخساری،
بیرتیژی، هه قڈژی، مه ره قا
دیتنا جورئ درامی » ددهت.

هه له بت، ناییت هه ر تشتهک ئان (و).

ئه نتۆن چیکۆف

هیتری) بیت، ئان ژ ی ژ نشکافه
بیت. چیکۆف یئ ب «
دویماهیئنه قه کری « ناقدار
بوو، کو فۆرمالیستی رۆسی
فیکتۆر سلۆفسکی نافی »
دویماهیئنه خاپینۆک « دانایه
سه ر، ئانکو ب هیچ رهنگه کی
دویماهییک نین، به لکو
داخازیه که بو خوانده فانی دا خوانده کا
ب خواست بخونیت. ل دویماهییا چیرۆکا
« تریئ رویفی » یا چیکۆفی دا، بیهنا
قه لینئ یا بورکینی بیهنته نگ دکته،

پشتی چیکۆفی نه ف چهنده
گۆق، وی هیژ ل سه ر
زیده کریه و دبیزیت «
ئه ز نزانم بوچی.» و ته گهر
چیکۆف نه زانیت بوچی،
ئه ز پشتراستم کو ئه ز
ژی نزانم بوچی. دبیت
ئه گه ره کی فئ چهندی بزفریته فه بو
هندی کو کورته چیرۆکا باش ریکی ناده ته
گه له ک شروقه کرنئ. کورته چیرۆک
پشبه ستنی ب خوانده فانی دکته و
رۆمان ب « شروقه کرنئ»، چونکی
گه له ک جارن کورته چیرۆک پتر ل
سه ر بناغئ رمانئ هاتیه ئافاکرن
ژ « رویدانان ». و کورته چیرۆک،
بکارئینانا هشیار یا خواست و
دوباره کرنئ، نموونه کی گرنکی
بابه تی د ئافرینیت. ژ بهر فئ
چهندی، دقیت کورته چیرۆک
پتر ژ جاره کی بهیته خواندن.

فیکتۆر سلۆفسکی

ئه و سروشتئ نه هه لیاپه یئ
رامانا وی چیرۆکی یه یا هه فالئ
وی دناف چیرۆکی دا فه گیرای.
دویماهییا فه کری یا چیرۆکا « خاما
خودانا سه ی » دا، فه بوونا ته قلیدیه
یا تشته کی کو دشیاندا نینه
ب ساناهی بهیته شروقه کرن.
تشته کی جه وه ره له لی هیژ
پیدقیت. هه قریه کا کلاسیکیه به ره ف
دویماهیئ کو ئه م بیژین هیژ دویماهی

دڑی چیقانوکئی، ژ ٺه گهری وی چهندي

کو هندي دشياندا بيت فان ههر دو

ٺاراستا ٺهنيرياليزم و رياليزم دوير

ٺيخستن، بيی کو وهلی بهين

نه هيٺه خواندن، ٺان بهرگري

نه هيٺه کرن، کورته چيروکا

پشتی- کارقهري ل سهر هيچ

« ٺاراسته کی » بنه جه نه بوو

کو ٺه ز بشيم بينم. نقيسه رين

واقعی بين بهرکه تي وه کی

ٺه ليس مونرو، وليهم تريٺو

و ٺه زمونگه رين مهزن وه ک

ديٺد مينا و جوی وليهمز و

نقيسه رين چيروکين ترسي

بين ٺه فسانه يی وه ک جورج سوندهرز

و ستيشن ميلهاوسهر هه نه، ٺه ز هيچ

ٺاراسته کی بنه جه د پاشه روژا کورته

چيروکي دا ناييم - بنتی هيقيدارم

گه له ک کورته چيروکين مهزن و

بهرکه تي بينم. ههرچه نده دبیت ٺه ز

به حسي ٺاراسته کی بکه م کو

من بهري نوکه نه ديتبيت،

ٺاراسته ک بيت من دلخوش

که ت: ٺه و ژي پويته پيکرنا

نوی ب کورته چيروکي يه ل

ٺنگلته را.

گه له ک جارن، ره خنه گر و نقيسه ر ديٺن

کو کورته چيروک د بنياتدا، فورمه کی

ٺه ميرکی يه. بهزرا ته ٺه فه ژبه ر

چيه و ٺه ري ٺه فه ٺاخفتنه کا راست و

دادپهروه رانه يه ٺه فرؤ؟

بهزرا من ٺه و بوچوونا ديٺيت کو کورته

د فان سهد و پينجي ساليٺ دويماهيٺ دا،

کورته چيروکي گوهورينه کا بهرچاٺ

بخوٺه ديتيه، تا وی رادده ی کو

ٺه م گه هشتينه پؤست موديرنيزما

پشتی ٺاشويٺ کو نقيسه رين

وه کی دؤنالڊ بارتيلم پشته فانيٺي

ليٺ بکه ن. ٺه ريٺ کورته چيروک

فورمه کی ٺه ده بي شه ننگسته يی

ٺه زمونگه ریی يه و تو ديبني

ديٺ د پاشه روژي دا گه هيتيه

کيفه؟

دؤنالڊ بارتيلم

ژبه ر گه له ک ٺه گه ران، ههرده م

کورته چيروک فورمه کی « ٺه زمونگه ري

» بوويه. کورته چيروک ده ليفيٺ دده ته

نقيسه ران ته کنيکين نوی « ٺاقيکه ن »

بين کو دبیت ب ريکين دي ده رفه تا

هنديٺ نه بيت. بو هونوه، ٺاراستين

جودا جودا بين مه د کورته چيروکي

دا ديتين، د پينجي ساليٺ

دويماهيٺ دا، ژ ٺه نجاميٺ

ٺه زمونين جودا بين گريدي

(بزځينه فه بو پرسيارا

ته يا ٺيکي) رؤمانسيٺي

و رياليزميٺ وه رار کريه.

جورج سوندهرز

بو هونوه، بهرؤفاژيکرتين خوٺه تي بين

خوراگر بين روٺه رت کوٺه ر، جوٺ بارت

و دؤنالڊ بارتيلمی کارقه دان بوون دڑی

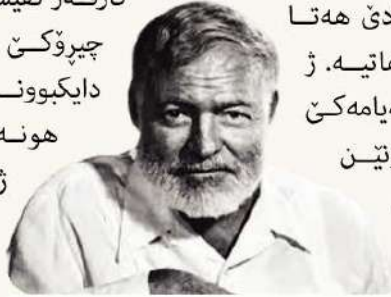
رياليزما چيفه ر ٺؤبديک و بيلؤ و هتد.

پاشي سادھيا وان يا ديٺنٺي که توارٺي

زيٺه روٺي يا ريمؤنڊ کارقه ر، ٺؤبياس

وؤلف، ٺان بيتي و هتد، کارقه دان بوون

چیرۆک د بنیاتدا فورمه‌کێ ئەمریکی
 یه، ژ کاریگه‌ریا پیشه‌سازیا به‌لاقه‌رنی
 د ده‌ستپێکا چه‌رخێ نۆژدی هه‌تا
 نیفا چه‌رخێ نۆژدی دا هاتیه. ژ
 ئەگه‌ری وێ چه‌ندی کو هه‌یامه‌کێ
 درێژ پێچوو هه‌تا قانۆتین
 مافی چاپکرنی یین باش
 بو پاراستنا رۆمانین
 به‌ریتانی ده‌رکه‌تین و بو
 به‌لاقه‌ره‌ین ئەمریکی
 یا ب ساناھی بوو کو

هیمنگوای

خواندنی گه‌له‌ک گرانبه‌.
 کارقه‌ر نه‌قیسه‌ره‌کێ مه‌زن یی کورته
 چیرۆکی بوو، زیده‌باری جه‌ی ژ
 دایکبونا وی یا ئەو جه‌ی وی
 هونه‌ری خو لئ ئەنجام دای.
 ژ هنده‌ک لایانه‌، ژبه‌ر
 کو چیکۆف مه‌زنتین
 شیوه‌مه‌ندی وی بوو،
 وه‌سا دیاردکه‌ت کو
 پتر روسی بیت نه‌ک

جه‌رده‌چیا وان رۆمانا بکه‌ن: قیجا دی
 بۆچی روماننقیسین ئەمریکی به‌لاقه‌که‌ن؟
 د سه‌رده‌می لاوازییا ئابوری دا، گوغار
 د زالده‌ست بوون و کورته‌ چیرۆک
 فورمه‌کێ فه‌گیرانی یی موه‌نه‌یی
 بوو بۆ گوغارا. هه‌تا سالیین
 چلا ژ چه‌رخێ بیستی، گوغارا
 پاره‌کێ باش ددا کورته‌ چیرۆکا.
 نوکه‌، وه‌سا دیاره‌ کو کورته
 چیرۆک یین بریکا هه‌لبه‌ستی
 فه‌ چووین. ئەو چیرۆکیین
 ب ده‌ستین هونه‌رمه‌ندیین
 دلسۆز هاتینه‌ نقیسان کو
 هه‌ز ل قی فورمی کرینه

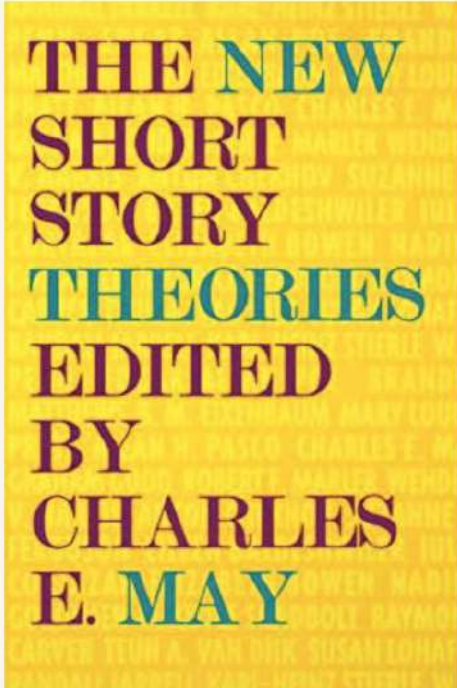

رایموند کارقه‌ر

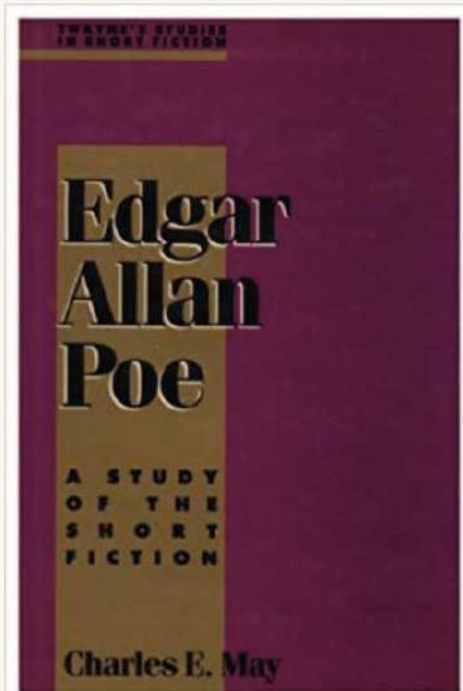
ئەمریکی. من هه‌می چیرۆکیین کارقه‌ری
 یین خواندین، ژ وانا ژێ ئەو پارچین وی
 ل ده‌ستپێکی نقیسین ده‌می ئەو قوتابی ل
 ویلایه‌تا چیکۆ و هامبولت ل کالیفورنیا.
 زیده‌باری وی تشتی هه‌زلیکه‌ره‌ین
 کارقه‌ری باوه‌ر دکهن (و ئەز
 تیکم ژ وان پشته‌فانین گه‌رم
 یین کارقه‌ری مه‌)، ئەف
 هه‌می نقیسین و بژاره‌کرنا
 گۆردن فیش ئیخستیه‌ سه‌ر
 وی د هه‌ر دو کومه‌لین وی
 دا، چیرۆکیین وی گه‌له‌ک
 باشتر لیکرینه‌ به‌روفاژی وی
 چه‌ندی.

و هه‌رچه‌نده‌ تیدی پاره‌ بو وان پێقه
 ناهیت، لی ب ره‌نگه‌کێ به‌رفره‌ه‌ ژ لای
 چیرۆکنقیسین دی فه‌ ده‌ینه‌ خواندن کو
 یان وان نه‌قیسه‌ره‌ین کورته‌ چیرۆکێ د
 به‌رنامه‌ین AFM دقین، کو فورمی کورته
 چیرۆکێ بوویه‌ ئالافه‌کێ فیکرنی یی
 هه‌زلیکه‌ر، چونکی رۆمان د درێژ و
 مه‌زن و نه‌ ساده‌ و ب ساناھی نه‌ بو
 دان و ستاندين پۆلی و ل به‌ر ماموستا بو

من به‌حسێ شاره‌زاییا کارقه‌ری د کورته
 چیرۆکێ دا د په‌رتوکا خو دا (ئەز برایی
 ته‌ مه‌) به‌حسکریه‌: فه‌کۆلینین کورته
 چیرۆکێ و ئەو ئاریشین تو د ئازرینی.
 تیکه‌هشتنه‌کا هه‌شیار یا شاره‌زاییا کارقه‌ری
 به‌رسفا گه‌له‌ک وان پرسیاران دده‌ت تو ل
 قیری دکه‌ی ل دور تیکه‌لکرنا رومانسی و
 ریالیزمی، و جه‌ختکرنا وی ل سه‌ر دویمه‌یا

ٹیک ژ پھرتوکین چارلز ئی مھ

ٹیک ژ پھرتوکین چارلز ئی مھ

و رھتکرنا وئ کوشوؤفھکرنا بدھت و
سروشٹئ وئ یئ ئھزموئگھری و هئد.

سوپاس چارلز بوھزریئ تھ.

دھزگھئ SST gnihsilbuP یئ
بھلافکرئ. چاٹئیکھفتن ل ۷ تھباخا ۵۱۰۲
ھاتیھ ئھنجامدان.

چارلز ئی مھ کیھ؟

چارلز ئی مھ، پروفیسورئ فھخرئ یھ ل
زانکویا ویلائیھتا کالیفورنیا ل لؤنگ بیچ.
دھ پھرتوک نئٹساینھ یان پئداچوون
بو کرئھ وھک (تیورئین نوی یئن کورئھ
چیرؤکئ، کھتوار وھک دھستکرد، ئولیس
مونرؤ، ئھز برائئ تھ مھ). وھک فھکؤلھر
بوو ل بھرنامئ فولبرائت و پتر ژ ۰۰۷
گوتار ل سھر کورئھ چیرؤکئ بھلافکرئھ.
و بھرپھرھک ل سھر کورئھ چیرؤکئ ھھ یھ.

رؤبھرت داستور کیھ؟

رؤبھرت داستور نئٹسھر و رئفھبھرئ
دامھزریئھرئ کؤمپانیا SST یا بھلافکرئئ
یھ. زمانئ ئینگلیزی ل کؤلیژا عھمانوئیل
خواندیھ، ل کامبریج، و نئٹسھرئ ھاریکارھ)
وورلد فاکتوری، کو رئکخاروھکا سھرھکی
یا کورئھ چیرؤکئ یھ ل لھندھن. ھھروھسا
رئکخھرئ چالاکیانھ ل کومھلا بھلافکرئین
گھنچ ل (لھندھن) و ئھمیندارئ رئکخراوا
gro.snoititemoCgnitirW ۵. کارئین
وی یئن تاییھت د چھند جھھکاندا ل سھر
ئنتھرئئئئ و بھلافوکا ژئ دا دیاربینھ و نھو
کار ل سھر رؤمانا خو یا ٹئکئ دکھت.

ھیلینیت سیخوری ل بن سبھرا نازادی و دیموکراسی

خالد دیرھشی

دیموکراسی ھاتینہ دانان و کوردستان
ژلای جفاکا نافدہ ولہتی فہ ھاتیہ پاراستن
و کوردستان ژ کافلہ کئی ویران بہر ب
ٹافہ دانیہ کا نہ دھزردا، ژ ھمی لافہ چووی
و چپرؤکیت سہرکھ قتن و پیشقہ چوونئی
قہیدکرین و دبہری گہلہک و ولاتیت
دھقہری پراکری، کیچ کھفتہ کھفلئ دوژمن
و نہیار و داگیرکھریٹ کوردا، ل ھمی
ریک و ٹالافا گہ پبان بو ھہرفاندنا کیانی
سیاسی کوردستانئ و بناقئ جفاکئ مہدہنی
و نازادیا کھسی و دیموکراسی، کھفتہ گیانی
کوردا و نوکھ ب سہدان گرؤپ و ریگخستی
و رؤژنامہ فان و نفیسہ فانیت خو فرؤش
و ھیزیت سیاسی، (سیکولاری و دینی)،
کیشاینہ بن کھفشی خو و ب نیفا دلئ
خوئی ٹہ جینداییت خو ب ریکا وان ب جھ
دینن و نوکھ ل ھہر باژیرہ کئی کوردستانئ،
لہشکھرہ کئی سیخورا ب ناقئ رؤژنامہ فان
و ریگخستیت جفاکی و کادر و ٹالیکریٹ
ھیزیت سیاسی، ب ریکیٹ ژیکجودا یئ
کاری خو دکھن و ییت بہر بوینہ گیانی
خہلکئ کوردستانئ و بی شہرم و فھیتی یئ
شانازی ب خو فرؤشیا خو دکھن.

ھہر چہندہ چ پیگوهورکھک و ٹہلتہ پناقیہ کئی
باشتر ژ دیموکراسی نینہ، بہلئ چاقہ ری
دھیتہ کرن، ل بن سبھرا قئ نازادیئ و
دیموکراسیا ل کوردستانئ ھہی، ولاتئ
مہ بہر ب ویرانیہ کا دیتہ بچیت ٹہ گہر
ھندہک دسپلین و ریڈاریٹ دویری دلینیئ
و چافلئ کرنئ، نہ ھینہ دانان و دارپتن.

پاستہ ھندہک ژ ولاتئ مہ ھاتیہ نازادکرن
و حوکمئ مہ حوکمئ خوئیہ و ھمی گہل
و جفاک پیٹفی و ھہژی ژیان دیموکراسیئ
و نازادیٹ کھسیہ، بہلئ بدیتنا مہ ٹہ فہ ل
سہر وان گہل و جفاکیت دکومہ کا نہ ھشیاندا
دژیت ناھیتہ پھیرہ و کرن و یا فہرہ جفاک
ژ وی قوناغئ دہرباز بیت و ھشیاریا وی
نہ ھیلیت ٹہو بکھ فیتہ چ داڤ و تھپکا
و نہ ھیتہ تھ حساندن بو کورہ کا تاری و
بیژفرین.

ھہتا ٹہ فرؤیا ٹہم تیدا دژین، دوژمن و
داگیرکھریٹ ولاتئ مہ، باوہری ب مافیت مہ
نین و ب ھمی ریکا بزافا دکھن جارہ کادی
مروقتئ کورد و ولاتئ وی، بیخنہ بن نیریئ
خو بی ژورداریئ و داگیر بکھن، کو دقتئ
قوناغیدا ٹہو نہ شیئ داگیرکنا ٹیکسہر
بکھن، نہ چار دبن ب ریک و ٹالاقیت خو
ییت سیخوریئ و بہ لافکرنا ژہہرا خو یا
بی باوہری بخو بوونئ و ترس ژ پاشہ رؤژا
خو و نہ باوہری ٹینان ب شیان و ریقبرنا
خو بی و زقپین بو بندہ ستئ داگیرکھریئ و
بیخس ھہتا پھیسکھ کا باش دوژمنیت مہ
ییت شیاین دہستن خو بیننہ دناف مہدا
و کینجا وان دہستدریژیان گہلہک بباشی یا
دیار دبیت.

ھہلبہت چ مللہت و جفاک، ھندی کوردا
تھینئ نازادیئ و دیموکراسی نینہ، پشتی
ولاتئ مہ، نیف رزگاریا خو دیتی و بہریئ
بنیاتی ٹیکئ یئ نازادیٹ کھسی و ژیان

دیرا سؤنتانه مهادرخت - نه رهدنا

